

GLOBÁLNÍ VÝCHOVA PRO ODDÍLY A KROUŽKY

ÚVOD

SIRIRI působí ve Středoafričské republice (SAR). Rádi říkáme, že se snažíme pomoci Středoafričanům postavit se na vlastní nohy. Stejnou měrou, jak jim v tom pomáháme, tak i dostáváme a učíme se. Když se naši dobrovolníci z této země vrací – třeba poté, co zde strávili školní rok jako učitelé na „naší“ střední škole –, přijíždějí vždy o něco bohatší. Bohatší o životní zkušenosti i o poznání života v jiné zemi, na jiném kontinentě. To vše jim přidává další střípek do mozaiky chápání fungování současného propojeného světa. Vždyť z Paříže jste v SAR letadlem za několik hodin.

Předkládáme vám metodickou příručku, která navrhuje, jakým způsobem lze pracovat s globálními tématy na víkendových akcích pro mladé lidi. Chtěli bychom ji oslovit především vedoucí dětských oddílů, skupin a kroužků. Co má SIRIRI společného s oddíly, které pracují s dětmi a mladými lidmi v České republice? Je to přijetí odpovědnosti za svět kolem nás. V metodice se nesnažíme předkládat vám témata nebo způsoby práce, se kterými jste se dosud nikdy nenesetkali, ale přidat naše zkušenosti k tomu, co v oddílech už děláte. Svět kolem nás není jen okolí našeho domova, ale sahá mnohem dál. Často však to, co děláme doma, ovlivňuje i životy lidí na jiných částech planety. Stejně tak i témata, která v metodice předkládáme – ať už jde o chudobu, ochranu životního prostředí, vzdělání, nemoci, hlad, konflikty nebo i přístup k vodě –, jsou společná celému světu. Byť se v jeho různých částech mohou lišit svou intenzitou i formou, již se projevují.

Následující stránky jsou také okénkem pro nahlédnutí na projevy globálních problémů ve Středoafričské republice. Je to jedinečná země. I když Afrika se na mnoha místech mění, roste, modernizuje se, na zemi ležící v jejím srdci jako by se zapomnělo. V mnoha ohledech reprezentuje to, co si mnozí představí, když se řekne Afrika – je to jedna z nejchudších zemí na světě, v ukazatelích míry gramotnosti nebo šíření nebezpečných nemocí pravidelně zaujímá poslední příčky mezi státy, země často otřásají státní převraty i konflikty. Přesto stejně tak, jak se liší jednotlivé země v Evropě, liší se i země v Africe. Ukazujeme-li realitu v SAR, odpovídá vždy této konkrétní zemi.

Tím, co ve Středoafričské republice děláme, dokážeme pomoci konkrétním lidem, dokážeme zlepšit podmínky v nějaké malé části rozlehlé země. Na řešení globálních problémů je ale potřeba zapojení mnoha lidí. Globální problémy nelze jednou provždy vyřešit, přesto je stále důležité je řešit, protože v každém okamžiku žijí na různých místech světa lidé, jejichž životů se bezprostředně dotýkají. Prvním krokem je zájem. Rádi bychom, aby metodika a z ní vycházející programy probudily zájem dětí o to, co se děje kolem nich i na jiném místě naší planety.

Přejeme vám podnětné akce a programy!

Každé ráno každý z nás zas a znovu zažívá svůj „globální“ příběh. Ke snídani si většina z nás dá čaj, kávu nebo kakao. Málokdo se při tom ale zamyslí nad tím, odkud tyto nápoje pochází a jak se na náš stůl dostaly. Každý z nás používá denně šampon, mýdlo, pastu... Jen hrstka z nás se ale pravděpodobně zajímá o to, z čeho jsou vyrobeny a kdo a kde je vyrobil.

Trávíme hodiny u počítače a život bez mobilního telefonu si dokážeme představit jen stěží. Ptáme se, z jakých zdrojů a surovin jsou tyto naši pomocníci vyrobeni a kdo v jakých podmínkách je sestrojil? Dennodenně si v České republice oblékáme oblečení, které pochází z Číny, Vietnamu, Kambodže či Srí Lanky. Víme ale, jaké jsou životy lidí, kteří se podíleli na jejich výrobě? Svačíme běžně i v zimních měsících banány či pomeranče. Neřešíme ale to, kolik dní k nám putovaly, ani se nepozastavujeme nad tím, jak je možné, že tak dlouho vydrží. Pokud chceme udělat nějaké ženě v našem okolí radost, obdarujeme ji květinami. Asi by nás ale překvapilo, kdybychom věděli, kolik vody bylo potřeba na jejich vypěstování a jak daleko od nás se tyto květiny pěstují. Někteří z nás si zvykli staré oblečení, elektroniku a plastové lahve vyhazovat do tříděného odpadu. Víme ale, co se s nimi poté děje a kam až můžou doputovat?

Právě o těchto a mnoha dalších souvislostech je metodická příručka, kterou jsme pro vás připravili. Má nám pomoci odhalovat globální souvislosti, které se nás osobně dotýkají a které se denně v našich životech objevují. O těchto souvislostech se však z různých důvodů u nás příliš nemluví. Zůstávají nám skryty, i když jejich vliv na naše životy, další lidi i planetu je obrovský. V SIRIRI se domníváme, že odhalování souvislostí mezi námi a těmi, kdo žijí „na druhém konci planety“, je napínavé objevování plné zvratů a nečekaných odhalení. Je to, jako kdybyste sledovali detektivku a nemohli se od ní odtrhnout... Přijměte naše pozvání se do této detektivky zakousnout... Přejeme vám, ať je to, co prostřednictvím naší příručky objevíte, zajímavé a přínosné.

OBSAH

ÚVOD	2
1. GLOBÁLNÍ VÝCHOVA – O ČEM TO VLASTNĚ MLUVÍME?	5
2. CÍLE GLOBÁLNÍ VÝCHOVY – K ČEMU JE NÁM VLASTNĚ DOBRÁ?	7
3. TÉMATA GLOBÁLNÍ VÝCHOVY – O ČEM TO VLASTNĚ JE?	8
4. PŘEDSTAVENÍ METODICKÉ PŘÍRUČKY – CO TU (NE)NAJDETE	9
5. NĚCO MÁLO K METODÁM	11
6. „GLOBÁLNÍ VEDOUCÍ“ – JAKÝ BY MĚL BÝT?	12
7. NA CO SI DÁT POZOR – ÚSKALÍ A VÝZVY GLOBÁLNÍ VÝCHOVY	13
7. GLOBÁLNÍ VÝCHOVA A NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ – JAK NA TO?	14
JAK POUŽÍVAT TUTO PŘÍRUČKU	16

METODICKÉ LISTY

METODICKÝ LIST 1 TÉMA: PODVÝŽIVA A HLAD	18
METODICKÝ LIST 2 TÉMA: PODVÝŽIVA A HLAD	24
METODICKÝ LIST 3 TÉMA: CHUDOBA A NEROVNOST	30
METODICKÝ LIST 4 TÉMA: CHUDOBA A NEROVNOST	33
METODICKÝ LIST 5 TÉMA: VZDĚLÁNÍ A PŘÍSTUP KE VZDĚLÁNÍ	37
METODICKÝ LIST 6 TÉMA: VZDĚLÁNÍ A PŘÍSTUP KE VZDĚLÁNÍ	40
METODICKÝ LIST 7 TÉMA: ZDRAVÍ	47
METODICKÝ LIST 8 TÉMA: ZDRAVÍ A NEMOCI Z GLOBÁLNÍHO POHLEDU	51
METODICKÝ LIST 9 TÉMA: NEDOSTATEK NEZÁVADNÉ VODY	59
METODICKÝ LIST 10 TÉMA: NEDOSTATEK NEZÁVADNÉ VODY	64
METODICKÝ LIST 11 TÉMA: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	70
METODICKÝ LIST 12 TÉMA: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	95
METODICKÝ LIST 13 TÉMA: KO NFLIKTY A NÁSILÍ VE SVĚTĚ	97
METODICKÝ LIST 14 TÉMA: KO NFLIKTY A NÁSILÍ VE SVĚTĚ	105

1. GLOBÁLNÍ VÝCHOVA – O ČEM TO VLASTNĚ MLUVÍME?

1.1. GLOBÁLNÍ VÝCHOVA V DEFINICÍCH A PŘIROVNÁNÍCH

Globální výchova, globální vzdělání a globální rozvojové vzdělávání – to jsou pro nás tři různá označení pro jednu, stejnou, věc. Pro celoživotní vzdělávací proces, který pomáhá lidem orientovat se v globalizovaném světě, porozumět jeho propojenosti a uvědomovat si svou roli v něm. (<http://www.nazemi.cz/cojegrv>)

Protože je tato metodika pro vedoucí pracující s dětmi a mládeží v jejich volném čase, přišlo nám jako nejvhodnější používat termín globální výchova. Je nejjednodušší a snad i nejsrozumitelnější. Pokud jinde narazíte na pojmy globální rozvojové vzdělávání (GRV) nebo globální vzdělávání, nenechte se zmást – jedná se o globální výchovu „v jiném kabátě“.

Věříme, že globální výchova nám pomáhá stát se všestranně rozvinutými osobnostmi, které pozitivně přispívají k vývoji světa. Vede k porozumění sobě a svým vztahům s ostatními lidmi a místy. Propojuje blízké a vzdálené a odbourává překážky vzájemnému porozumění.

Globální výchova nám usnadňuje orientaci v životě a ve světě.

Stejně tak jako dalekohled, lupa, zrcadlo a kompas.

• **Dalekohled** – umožňuje nám dohlédnout na místa a na lidi, které běžně nevidíme, ale kteří náš život ovlivňují a jejichž život ovlivňujeme my.

• **Lupa** – umožňuje nám podívat se detailně na naše každodenní životy a nacházet v nich nové souvislosti, objevovat příčiny a následky, které běžně nevidíme.

• **Zrcadlo** – pomáhá nám podívat se na nás samotné, na naše chování a jeho důsledky bez přikrašlování a chybějících částí.

• **Kompas** – umožňuje nám udržet směr cesty k našemu cíli i na rozbouraném a zdánlivě nikde nekončícím moři dnešního propojeného světa.

Jak je to například s čokoládou, kterou si mnoho z nás nedokáže odpustit...

• **Dalekohledem** vidíme například do Ghany, kde se na pěstování kakaových bobů podílí i děti, které kvůli tomu, že dřou na kakaových plantážích, nemohou chodit do školy.

• **Lupou** vidíme, že na čokoládě, kterou kupujeme, se podílejí i děti, kterým se nežije úplně dobře. Místo školy musí chodit do práce a nemají čas na hru a odpočinek.

• Skrze **zrcadlo** globální výchovy vidíme i temnou stranu čokolády a vidíme, že svým nákupem a výběrem čokolády může každý z nás dělat radost, ale také přispívat k dětské práci.

• **Kompasem** je v našem příkladě to, že můžeme při nákupu čokolády kromě toho, proč, pro koho a za kolik ji kupujeme, zvážit i riziko podpory dětské práce. Všechny faktory můžeme propojit a informovaně se rozhodnout dle svého nejlepšího vědomí a svědomí jakou čokoládu koupíme.

1.2. GLOBÁLNÍ VÝCHOVA A JÁ – OSOBNOST VEDOUCÍHO

Na základě naší zkušenosti je v globální výchově nejdůležitější vedoucí. Ten má, v ideálním případě, celý program „na starosti“. Je tím, kdo vybírá témata, ke kterým má vztah, a nabízí je účastníkům zajímavou formou. Ačkoliv je vedoucí tím, kdo přichází s (více či méně) konkrétními tématy, je v rámci programu, který připravil pro účastníky, spíše průvodcem. Dává účastníkům prostor pro vlastní hledání otázek a odpovědí. Přináší nicméně do programu svou jedinečnou zkušenost a nebojí se s účastníky sdílet své nápady a názory.

V globální výchově je důležitý participativní přístup, který klade důraz na aktivitu a iniciativu účastníků. Ti mají prostor k přemýšlení, diskusi a hledání vlastních odpovědí. Vedoucí není tím, kdo „všechno ví a všechno zná“. Nebojí se přiznat, že v něčem nemá jasno či že něčemu nerozumí. Globální témata jsou ze své podstaty „složitá“ a komplexní. Náзор každého z nás na to které z nich je vždy odrazem naší konkrétní situace, zkušeností a znalostí v té dané chvíli, a nelze tedy zobecňovat.

1.3. KLÍČOVÉ ASPEKTY A POJMY V GLOBÁLNÍ VÝCHOVĚ

- **Souvislosti.** V globální výchově objevujeme souvislosti, propojenosti a vzájemnou závislost. Zajímají nás příčiny a důsledky různých jevů a chování.
- **Globálně osobní témata.** Témata globální výchovy jsou globální a osobní zároveň. Zkoumáme věci, které se nás dotýkají, které s námi „hýbou“ a které můžeme ovlivnit. Zjišťujeme, že tato témata, jež jsme považovali do té doby za naše osobní, mají svou globální úroveň a že se týkají mnoha dalších lidí.
- **Otevřenost a kritické myšlení.** V globální výchově trénujeme svoji schopnost otevřeně posuzovat své i cizí názory a umět se informovaně rozhodnout.

Když mne něco zajímá, prohlubuji své názory na danou věc. Zjišťuji, proč je mám a jak vznikly. Také zkoumám názory lidí okolo mne. Zajímá mne, „jak to mají“ kamarádi, vedoucí, autoři textu, postava v dokumentu. U všech těchto názorů testuji, jak moc jsou platné pro danou otázku, a hledám další možné úhly pohledu. Na základě toho všeho se nějak rozhodnu, jedním, hájím určité stanovisko. Zároveň jsem si vědom, že existují další pohledy, o kterých v tu chvíli nevím, jsem otevřený je přijímat a na jejich základě měnit svoje rozhodnutí a jednání.

- **Kladný vztah k sobě a druhým.** Kdo má kladný vztah k sobě a druhým, je více otevřený zkoumání neznámých témat a souvislostí. Také se snadněji zamýšlí a přehodnocuje své různé postoje i postoje ostatních. Respektuje odlišné názory a dokáže hájit i měnit ty svoje.
- **Kooperativní přístup.** Spolupráce ve skupině a diskuse vede k mapování různorodosti – umožňuje nám vidět, že někteří lidé to mohou „mít jinak“. Diskusí se také člověk učí. Diskuse povzbuzuje pozitivní vztahy a otevřenou komunikaci.

Příklad ilustrující propojenost, hledání souvislostí, globálně-osobní rozměr, otevřenost a kritické myšlení, kladný vztah k sobě i druhým a kooperativní přístup: MARUŠKA A MUSLIMOVÉ.

- V Paříži došlo k útoku islámských teroristů na redakci časopisu *Charlie Hebdo*.
- Maruška o události čte zprávy, kouká na videa, rozrušilo ji to.
- Poslouchá mámu, která má strach o ni a sourozence – bojí se, aby se něco podobného nestalo u nás.
- Ve zprávách vidí shromáždění „Islám v ČR nechceme“.
- Kamarád jí říká, že má dobrého kamaráda muslima, se kterým je sranda.
- Maruška ví, že každý má nějaký důvod, proč si myslí to, co si myslí. Přemýšlí, jaké důvody to asi jsou u lidí, kteří organizují „Islám v ČR nechceme“, a u jejího kamaráda, co se kamarádí s muslimy...
- Na Facebooku nachází grafy, jež říkají, že teroristé tvoří jen malý zlomek muslimů a většina teroristů na světě jsou nemuslimové.
- Maruška přemýšlí nad důvody útoku a důvody silných reakcí na něj. Prohlíží si karikatury od *Charlie Hebdo*, aby věděla, o čem je řeč.
- O situaci se baví s kamarády i rodinou. Strýc jí říká, že ve stejné době došlo v Nigérii k útoku islámských teroristů, při kterém zahynulo asi 2000 lidí. Proč se o tom mluví o tolik méně?
- Maruška vnímá svobodu slova jako velmi důležitou. Zaujala ji ale také věta, že „úcta k druhým je hodnota, která není nižší než svoboda tisku“.
- Maruška je zmatená množstvím pohledů a přemýšlí, jak to má ona a co si o tom všem „má myslet“.
- Zatím alespoň do diskusí vnáší nové pohledy a na Facebooku lajkuje a sdílí články, jež by lidem mohly pomoci se v tématu zorientovat.

2. CÍLE GLOBÁLNÍ VÝCHOVY – K ČEMU JE NÁM VLASTNĚ DOBRÁ?

Cílem globální výchovy je dát lidem možnost a nástroje k porozumění tomu, jak je jejich život propojený s životem jiných lidí a jakým způsobem se oni sami mohou zasadit o pozitivní změny ve společnosti.

Globální výchova je obsáhlý termín.

Rádi bychom tu zmínili jen některé konkrétní složky, které se vážou k jejím cílům. Ty jsou následující:

- porozumět vzájemné závislosti a propojenosti lidí, míst a životního prostředí
- rozvíjet dovednosti kritického myšlení a informovaného rozhodování
- chápat, jak vznikají předsudky a stereotypy, a rozvíjet způsoby, jak proti nim bojovat
- podporovat vzájemný respekt a schopnost empatie mezi lidmi s různými názory a hodnotami
- poskytovat nástroje pro přijetí zodpovědnosti za pozitivní vývoj světa, ve kterém žijeme
- rozvíjet smysl pro vlastní sebehodnocení a podporovat úctu k druhým.

Globální výchova rozvíjí člověka ve třech oblastech. Těmi jsou znalosti, dovednosti a postoje. Kromě znalostí, na které je u nás často kladen největší důraz, také rozvíjí konkrétní dovednosti a podporuje vytváření takových hodnot a postojů, jež lidem umožňují aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů.

Získané znalosti se týkají konkrétních témat. Obecně jde o znalosti, jež se týkají našeho propojení s dalšími lidmi a prostředím, ve kterém žijeme. Jsou to například informace o stavu životního prostředí, o problémech světové ekonomiky, lidských právech či odpovědnosti každého z nás.

Rozvíjené dovednosti nám pomáhají orientovat se ve světě, docházet k užitečným závěrům a rozhodovat se v souladu s našimi hodnotami. Mezi tyto dovednosti patří například práce s informacemi a kritické myšlení, různé sociální dovednosti, schopnost informovaně se rozhodovat, schopnost sebereflexe, vnímání a rozpouštění nebezpečných stereotypů, dávání respektující zpětné vazby, schopnost vidět věci v souvislostech nebo tvořivost.

Práce s postoji nám umožňuje poznávat své pocity, hodnoty a preference, vnímat je u ostatních lidí a vědomě s nimi pracovat. Mezi postoje, se kterými se v globální výchově pracuje, patří například respekt k rozdílnosti, pozitivní postoj ke světu a budoucnosti, pozitivní sebepojetí a sebedůvěra, vnímání hodnoty druhých, solidarita, víra ve změnu a aktivní zapojení, úcta k přírodě a životnímu prostředí, vztah k nejednoznačnosti či respekt ke spravedlnosti.

Globální výchova tedy přispívá k tomu, aby se z lidí stávaly všestranně rozvinuté osobnosti, jež rozumí samy sobě a jež se snaží pozitivně přispět k vývoji naší planety.

Příkladem vlivu globální výchovy na člověka může být příběh Jirky, který se postupně proměňuje na „Globálního Jirku“:

Podle Jirky by si lidé neměli ubližovat a měli by být ohleduplní i k přírodě. Jirka se dozví, že v Demokratické republice Kongo trvá mnohaletý konflikt, během něhož zemřely miliony lidí. Ozbrojené skupiny v něm získávají peníze těžbou vzácných kovů v dolech, o které navzájem soupeří.

Jirka šel se školou na film „Krev v mobilech“, kde viděl, jak v těchto dolech pracuje řada dětí, protože jsou tam velmi úzké šachty, kam se nejlépe vejdou právě ony. Děti tak tráví řadu dní v kuse pod zemí, nemohou chodit do školy a jsou nuceny pracovat v těžkých podmínkách.

Ve filmu se dále dozvěděl, že naše mobilní telefony a další elektronika obsahují koltan, který se těží právě v Kongu, a že i jeho mobilní telefon může být „krvavý“. O filmu poté ve třídě Jirka diskutoval se spolužáky. Pro všechny to bylo nové a překvapivé zjištění. Jirka se rozhodl, že až mu jeho telefon doslouží, udělá všechno proto, aby snížil pravděpodobnost, že podpoří konflikt v Kongu. Proto si o tématu na internetu našel více informací.

Když mu mobil dosloužil, Jirka si ho nenechal v šuplíku, ale odevzdal ho k recyklaci, aby kovy v něm mohly být znovu využity. Zvažoval zakoupení férového telefonu, u kterého je záruka, že pochází z bezpečných dolů. Nakonec si ale koupil od kamaráda použitý telefon.

Jirka se po tom všem trochu bál, jaké další souvislosti ještě odhalí. Pak si ale řekl, že díky tomuto odhalování může svoje chování změnit tak, aby se snížilo riziko, že i kvůli němu bude někomu ublíženo nebo poškozeno životní prostředí. A že to je pro něj důležité.

3. TÉMATA GLOBÁLNÍ VÝCHOVY – O ČEM TO VLASTNĚ JE?

V globální výchově se zabýváme komplexními tématy. U těch se těžko hledají jednoznačné odpovědi. Jde o témata, která se nám mohou zdát složitá a vzdálená, ale přesto se nás dotýkají. Jde o témata globální a osobní zároveň.

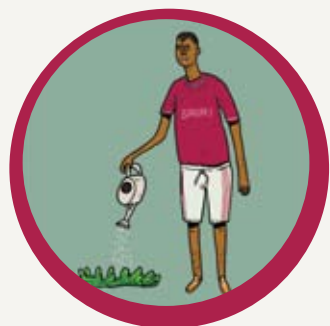
Témata globální výchovy lze rozčlenit do různých okruhů. Zde nabízíme jedno možné dělení:

- ekonomická a environmentální propojenost světa
- lidská práva a řešení konfliktů
- globální problémy
- udržitelný rozvoj a rozvojová spolupráce

Okruh témat globální výchovy	Příklady konkrétních témat	Konkrétní příklady práce s tématy v rámci globální výchovy
Ekonomická, environmentální a kulturní propojenost světa	Odpovědná spotřeba	Palmový olej je obsažen v polovině balených potravin a kvůli jeho produkci se kácí pralesy. O domov přichází lidé i zvířata.
	Spravedlivý obchod	Analýza negativních dopadů běžného obchodu na lidi v nevýhodném postavení, srovnání se „spravedlivým obchodem“.
Lidská práva a řešení konfliktů	Dětská práce	Zkoumání příběhů obětí dětské práce při produkci čokolády. Hledání příčin, důsledků a možných řešení.
	Konflikty	Česká republika je výrobce a vývozce zbraní. Hledání, kam se zbraně vyrobené u nás dostávají a jaké je riziko jejich zneužití.
Globální problémy	Chudoba	Poznávání příčin chudoby na základě příběhů lidí z různých zemí. Hledání toho, jak vzniká nerovnost ve společnosti a jak se dá snižovat.
	Nedostatek pitné vody	Virtuální voda – voda potřebná na výrobu různých produktů. Zkoumání, kolik tisícovek litrů „neviditelné“ vody spotřebujeme a odkud pochází.
Udržitelný rozvoj a rozvojová spolupráce	Změny klimatu	Činnost lidí má zásadní vliv na změny klimatu. Hledání hlavních příčin a lidí, kteří jsou změnami nejvíce ohroženi.
	Rozvojová spolupráce	Na příkladu vzájemné pomoci lze zkoumat zásady dobré rozvojové spolupráce. Hledání kritérií, podle kterých se do rozvojové spolupráce užitečně zapojit.

Témata globální výchovy jsou vzájemně propojená. Jejich členění je tedy vždy trochu umělé a nekompletní. Usnadňuje nám však orientaci v tom velkém množství témat a souvislostí. Podívejme se na tuto provázanost na příkladu palmového oleje.

Palmový olej je významnou surovinou, která je obsažena přibližně v polovině všech balených potravin v našich supermarketech. Největšími producenty palmového oleje jsou Indonésie a Malajsie. Kvůli palmě olejné se zde ve velkém kácí původní deštné pralesy, narušuje se biodiverzita, o domov přicházejí původní obyvatelé (lidská práva), již přicházejí o svůj způsob života a tradiční možnosti obživy (chudoba). O domovy přichází také řada zvířat a do atmosféry je uvolňováno velké množství skleníkových plynů (změny klimatu). Palmový olej se používá na výrobu sušenek, čokolád, brambůrek, šamponů, instantních polévek, čisticích prostředků, kosmetiky a řady dalších výrobků (ekonomická a environmentální propojenost). Svými nákupy tak máme možnost dát najevo svůj postoj vůči těmto jevům (odpovědná spotřeba).

4. PŘEDSTAVENÍ METODICKÉ PŘÍRUČKY – CO TU (NE)NAJDETE

V této metodické příručce se věnujeme sedmi konkrétním tématům/tematickým okruhům. Pro každé téma jsou vám k dispozici dva metodické listy, z nichž každý obsahuje aktivity na celý den. Témata byla vybrána na základě zkušeností organizace SIRIRI ze Středoafrické republiky. Jsou také v souladu s Národní strategií globálního rozvojového vzdělávání, jež vyšla pod hlavičkou Ministerstva zahraničních věcí České republiky (http://fors.cz/user_files/nsgrv.pdf).

Jednotlivá témata jsou vzájemně provázaná, souvisí spolu. Až se jimi budete více zabývat (ať již sami, nebo s účastníky vašich akcí), můžete v následujícím diagramu čarami zanašet spojení a souvislosti mezi jednotlivými oblastmi a propojení pojmenovávat. Také sem můžete přidávat a propojovat nová a dílčí témata, na něž při své práci narazíte.

4.1. K JEDNOTLIVÝM TÉMATŮM METODICKÉ PŘÍRUČKY

PODVÝŽIVA A HLAD

! Budete moci prozkoumat různé podoby hladu, jak se projevuje a jak ovlivňuje životy různých lidí v různých zemích. Zamyslete se nad tím, odkud pocházejí potraviny, které jíme, odkud se berou a jak se k nám dostávají. Vyzkoušíte si, jaké to je, jíst jen potraviny dostupné okolo nás, a zjistíte, jak jste na tom s vyhazováním jídla. Dozvíte se o různých příčinách a důsledcích hladu a objevíte některé možnosti, jak svým výběrem potravin můžete ovlivnit míru hladu lidí ve světě.

? V příručce se budeme zabývat následujícími otázkami: Co to je hlad a jak různě může vypadat? Jaké jsou výhody a nevýhody místních a dovážených potravin? Kolik jídla vyhazujeme a co to v celosvětovém měřítku znamená? Co to jsou zábury půdy a jak souvisí s hladem? Jaké jsou příčiny hladu? Jaké mohou být jeho důsledky? Jak se nás to celé týká a co můžeme s hladem ve světě dělat?

CHUDOBA A NEROVNOSTI

- ! Seznámíte se s tím, jak chudobu prožívají různí lidé v různých zemích a jak ovlivňuje jejich životy. Zjistíte, jaké jsou příčiny chudoby a jaké má chudoba konkrétní dopady na životy lidí. Zamyslíte se nad tím, co to je nerovnost a jaké jsou její různé podoby ve společnosti. Prozkoumáte, kde se vyskytuje chudoba v našem okolí, jak vypadá, a dozvíte se, kde žijí chudí lidé.
- ? Odpovíte si spolu s námi na následující otázky: Kdo je chudý? Jaké jsou druhy chudoby? Jak se chudoba měří? Proč jsou někteří lidé chudí a někteří bohatí? Jak se žije chudým lidem v různých zemích?

VZDĚLÁNÍ A PŘÍSTUP KE VZDĚLÁNÍ

- ! Zjistíte, kde všude se lidé učí a co se tam učí. Poznáte příčiny a důsledky nerovného přístupu ke vzdělání. Objevíte historii a současnost vzdělávání v České republice a zamyslíte se nad tím, jak by mohla vypadat ideální škola budoucnosti. Dozvíte se, jak se učí ve Středoafričské republice a jaký má vzdělání vliv na chudobu, zdraví a další aspekty života.
- ? Prozkoumáte spolu s námi tyto otázky: Proč se lidé učí? Co a kde se učíme? Jaké jsou výhody toho, být vzdělaný? Čemu lidé vděčí za svoje vzdělání? Můžeme se jeden od druhého učit? Čemu a jak? Jaké důsledky má nízké vzdělání na člověka a na společnost?

ZDRAVOTNÍ PROBLÉMY – ZDRAVÍ A NEMOCI

- ! Zamyslíte se nad tím, jak se žije lidem zdravým a lidem nemocným. Vyzkoušíte si na vlastní kůži, jak vzniká a působí nákaza malárií. Porovnáte výhody a nevýhody prevence a léčby nemocí. Naučíte se poznávat různé závažné nemoci a dozvíte se, které se vyskytují v kterých zemích. Zamyslíte se, jak zdraví souvisí s bohatstvím či vzděláním. Prozkoumáte možnosti, jak pečovat o svoje zdraví.
- ? Otázky, na které v této části metodické příručky budeme hledat odpověď, jsou následující: Co to znamená být zdravý? Jaké jsou výhody a nevýhody toho, být zdravý nebo nemocný? Co přispívá k našemu zdraví a co ho ohrožuje? Jaké jsou nejzávažnější nemoci na světě? Proč jsou některé nemoci známé a některé neznámé? Proč jsou v různých zemích různé nemoci různě závažné? Co všechno má vliv na naše zdraví?

VODA A HYGIENA

- ! Vyzkoušíte si, jaké to je, žít s nedostatkem vody. Dozvíte se o pojmu „virtuální voda“. Zjistíte, jaké jsou důsledky nedostatku vody, špatné sanitace a hygieny na životy lidí. Zamyslíte se nad tím, kolik vody spotřebujete, a dozvíte se tipy, jak vodou nejlépe šetřit. Prozkoumáte zdroje vody ve svém okolí.
- ? Otázky, které v této kapitole otevřeme, budou například: Může nedostatek vody vést ke konfliktům? Kolik vody se skrývá v mém obědě? Kolik vody potřebují různí lidé k životu? Kolik lidí na světě nemá záchod a proč je důležité ho mít? Jak ovlivňuje přístup k pitné vodě různé aspekty života lidí?

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

- ! Zamyslíte se, jaký je vztah člověka a životního prostředí. Zjistíte, jak svým chováním můžete pozitivně či negativně ovlivňovat životní prostředí. Prozkoumáte možnosti, jak se sami můžete angažovat v oblasti životního prostředí. Zjistíte, jak se na otázky životního prostředí dívají lidé ve vašem okolí. Dozvíte se, co se skrývá pod pojmem ekosťopa.
- ? Zkoumané otázky budou tyto: Jaké jsou globální souvislosti mého životního stylu? Jak můžu snižovat svůj negativní dopad na životní prostředí? Jak, kde a proč probíhá odlesňování? Jaká je moje role v něm?

KONFLIKTY A NÁSILÍ

- ! Dozvíte se, jaké jsou jednotlivé druhy konfliktů a jaké jsou podobnosti mezi konflikty mezilidskými a válečnými. Zamyslíte, jaké jsou způsoby řešení konfliktů a které z nich používáte. Prozkoumáte válečný konflikt ve Středoafričské republice, jeho příčiny a důsledky. Seznámíte se se současnými ozbrojenými konflikty a naší rolí v nich.
- ? Otázky, jež společně otevřeme, budou například tyto: Co to je konflikt? Jaké jsou jeho různé podoby? Jak válečné konflikty ovlivňují životy lidí? Jak konfliktům efektivně předcházet? Jaké jsou nejsmrtelejší konflikty poslední doby? Co rozhoduje o tom, které konflikty známe a které ne? Máme nějaký vliv na ozbrojené konflikty, jež dnes probíhají?

5. NĚCO MÁLO K METODÁM

Metody, jež v globální výchově používáme, by měly být pestré. Vycházíme z toho, že každý z nás se učí trochu jinak a každý by měl dostat šanci vyniknout a vyzkoušet si způsoby práce, které mu nejsou vlastní. Měl by tak být prostor pro práci skupinovou i individuální, pro přemýšlení, povídání i akci. Lze zařadit výtvarné i divadelní aktivity, čtení, psaní, práci s obrázky nebo videem.

Volbou metod se snažíme podpořit bezpečné a otevřené prostředí pro vlastní přemýšlení, společné zkoušení a hledání, poznávání vlastních hodnot, jejich sdílení a mapování různorodosti. Na následujících řádcích přibližujeme čtyři způsoby práce, jež doporučujeme a používáme.

5.1. Kritické myšlení a model EUR

Model EUR nám pomáhá vycházet z toho, co už víme, propojovat staré s novým a nově nabyté poznatky zařadit mezi to, co už víme.

Jde o třífázový model, složený z těchto částí: evokace, uvědomění si významu nových informací a reflexe.

- **Evokace**

Ve fázi evokace si účastník vybaví, co už o tématu ví, co si myslí, jak se ho téma dotýká. Členové ve skupině zjistí, jak dané téma vidí ostatní. Evokace také pomáhá se tématu přiblížit, najít k němu osobní spojení, vyvolat otázky a celkově se naladit na další část programu.

- **Uvědomění si významu nových informací**

V této fázi skupina a každý její člen dostává nové informace, zkušenosti a zážitky. S těmi pracuje, diskutuje o nich, hledá souvislosti a významy.

- **Reflexe**

V rámci reflexe si alespoň část informací a otázek uzavíráme, v hlavě si je třídíme do „balíků“ a hledáme, kam tyto balíky zařadit, jak s nimi naložit a k čemu nám v budoucnosti budou. Bez toho by předchozí fáze učení neměly smysl. Probíhá zde přehodnocování informací, které již známe, a případně i zahazení starého a nepotřebného. Reflexe může mít různé podoby, např. ústní, písemnou, výtvarnou. Důležitý je v ní okamžik pro sebe, pro individuální zamyšlení.

5.2. Učení zážitkem

Nejlépe si zapamatujeme to, co sami uděláme, vyzkoušíme či prožijeme a co v nás vyvolá emoce. Učení zážitkem nám umožňuje přímé vtažení účastníků do studovaného problému. Zahrnuje zkoumání osobních pocitů, postojů, hodnot, které buď musíme využívat při rozhodování, nebo nám je dané situace přinášejí.

Reflexe hraje nepostradatelnou roli i při učení zážitkem. Dává smysl veškeré předchozí aktivitě, je klíčem k tomu, abychom se co nejvíce naučili. Pomáhá účastníkům uvědomit si, co se dělo, jaké to pro ně bylo, a odvodit z toho užitečné závěry do budoucna. Umožňuje také vzájemné obohacení zmapováním různých pohledů a názorů jednotlivých účastníků, pokud pracujeme ve skupině.

Reflexi po zážitkových aktivitách je vhodné vést ve čtyřech fázích. Nemusí však být pokryty všechny, zaleží na cílech a na charakteru aktivity.

- Otázky zaměřené na prožívání a pocity. Vhodné po silných zážitcích s emocemi, někdy stačí velice krátce. *Jaké to bylo? Jak jste se cítili, když...?*
- Popis dění, průběhu. *Co se dělo? Jak to probíhalo? Jaké byly zlomové okamžiky?*
- Zobecnění zkušeností. Konkrétní otázky je dobré volit podle cíle a průběhu aktivity. *Jaké paralely vidíte s reálným světem? Jaké postřehy si ze hry odnášíte?*
- Konkrétní ponaučení pro příště. Vhodné pro aktivity, které nabízejí podněty pro konkrétní chování, nebo jako závěr větších bloků. *Jak konkrétně můžete využít nové poznatky? Jak byste nové poznatky mohli aplikovat do života?*

5.3. Články, filmy, diskuse

Články, příběhy, krátké spoty, filmy, dokumenty, internetové stránky a jiné zdroje mohou být součástí konkrétních aktivit. Mohou ale také být využity samostatně jako zdroj nových informací, pohledů a přiblížení realitě. Význam jejich využití se umocní následnou diskusí nebo jinou aktivitou zaměřenou na reflexi.

5.4. projekty, terénní výzkum

Jiný přístup nabízí vícehodinové i dlouhodobé projekty a terénní výzkum. Projekty mohou zahrnovat práci na daném tématu ve skupině, zjišťování informací v okolí, diskuse s rodiči a dalšími lidmi, samostatné zjišťování informací, jejich představování ostatním, příprava a realizace konkrétních praktických kroků.

Terénní výzkum může posloužit jako nástroj pro získání informací v okolí, jejichž sběru se člověk sám účastní a lépe si je zapamatuje. Může například zahrnovat průzkum mezi lidmi v okolí a zjišťování jejich názorů, zkušeností a postojů.

5.5. Jak se s metodami popasovat a jak s nimi pracovat?

Výše popsané metody vám nabízíme. Jejich výběr a realizace je však na vás. Vedoucí je ústřední postavou celého procesu a on/a bude s metodami pracovat. Měli byste se tedy zamyslet nad tím, jaké metody jsou k dispozici, co která z nich obnáší, jaké má která výhody a nevýhody, náročnost na čas, kolik vedoucích je potřeba, zdali potřebujete nějaké pomůcky atd. Na předním místě stojí cíl celé aktivity či programu a vedoucí dle svých preferencí, zkušeností, znalosti skupiny a konkrétní situace volí metodu, která vhodně povede k jeho naplnění.

5.5.1. Reflexe

Reflexe slouží jako pomůcka k efektivnímu a smysluplnému využití času stráveného aktivitami. Někdy však může působit jako strašák. Při reflexi není třeba postupovat přesně podle návodů a příruček. Je dobré řídit se vlastní intuicí a konkrétní situací. Důležité při ní je bezpečné prostředí, aby mohlo zaznít, cokoliv si účastníci přejí ve skupině sdílet, aby mohla proběhnout diskuse a účastníci měli možnost si v sobě věci urovnat, využít dobře předchozí čas a odnést si pro sebe co nejvíce. Aby se reflexe neminula účinkem, je nutné ji zaměřit na cíle aktivity a podle nich formulovat konkrétní otázky.

Dlouhá povídání v kolečku však při opakování mohou budit odpor a nechuť. Společná diskuse je často opravdu ideální metodou pro reflexi a zužitkování aktivity. Reflexe však nemusí být jen povídání v kolečku. Je možné ji různými jinými technikami nahradit nebo alespoň otevřít a oživit. Může tedy jít o tzv. „otvírák“, který zaměří pozornost a připraví půdu pro další povídání. Tyto techniky jsme sami vyzkoušeli a můžeme vám je doporučit:

- **Teploměr** – ukázat rukou či na prstech míru souhlasu/nesouhlasu nebo jiného údaje.
- **Jedna věta** – jednou větou (či slovem) vystihnout hlavní pocit, dojem, postřeh, poznatek.
- **Začátky vět** – doplnění předepsaných začátků vět. (Např.: Věřím, že konflikty... Chudoba znamená... Snižit plýtvání potravinami můžu tím, že...)
- **Kreslení plakátu, komiksu, puzzle či koláže na dané téma.**
- **Scénka, socha či pantomima** o nejdůležitějším okamžiku aktivity.
- **Prostorová škála** vyjadřující souhlas/nesouhlas s výroky týkajícími se tématu. (Např.: Každý je zodpovědný za svoje vzdělání. Každý by měl mít právo na základní zdravotní péči zdarma. Voda je vzácný zdroj a měli bychom s ní šetřit.)
- **Dyády** – povídání ve dvojicích na zadané téma/otázku. Nejprve jeden člověk 1–5 minut pouze mluví a druhý pouze poslouchá, poté si prohodí role. (Např.: Já a životní prostředí. Co pro mě teď znamená chudoba. Co si myslím o vzdělávání u nás a ve světě.)

Zdroj a více viz: Reitmayerová, E., Broumová V. (2012): Cílená zpětná vazba: Metody pro vedoucí skupin a učitele. Praha, Portál.

6. „GLOBÁLNÍ VEDOUČÍ“ – JAKÝ BY MĚL BÝT?

Třída ve škole je odrazem svého učitele. Oddíl či družina jsou odrazem svých vedoucích a vedoucí na táborech i v kroužcích mají velkou moc nastavit atmosféru společné práce i odpočinku. Stejně tak u programů zaměřených na globální témata je vedoucí klíčovou osobou, jež přináší témata, podporuje otevřenou atmosféru, nastavuje podobu spolupráce a vytváří prostor pro diskusi. Níže přinášíme některá specifika přístupu „globálního vedoucího“.

„U mě to začíná, ale nekončí“

Globální vedoucí je sám výchozím bodem pro uvádění globálních témat ve skupině. Hledá a vybírá si témata, ke kterým má vztah, která s ním „hýbou“ a o kterých potom může mluvit se zaujetím. Podobná propojení a „aha momenty“, kdy zažívá pocit, že je to zajímavé – tohle se mě týká a je to důležité –, vedoucí hledá i u účastníků a snaží se jim je nabídnout.

„Jsem spoluúčastníkem a průvodcem“

Globální vedoucí je průvodcem, spoluúčastníkem a facilitátorem. Jeho úkolem je nastavovat ve skupině, s níž pracuje, hranice, podporovat otevřenou a bezpečnou atmosféru a vést proces společného učení. Při hledání souvislostí je partnerem dalším účastníkům. Na nic si nehraje, mluví opravdově a upřímně. Globální vedoucí tedy není pouhým pozorovatelem, jeho role není pasivní. Snaží se, aby předávané informace byly v souladu s použitou formou a celkovou atmosférou ve skupině.

„Pravdu hledám, ale nekážu“

Globální vedoucí nemusí a nemůže být odborníkem na (všechna) globální témata. Přináší do skupiny určité znalosti, souvislosti a osobní pohled a zkušenosti, ale je si vědom, že o daném tématu neví všechno. Ví, že pracuje s „kontroverzními“ tématy, u nichž lze jen stěží najít jednoduché pravdy a jednoznačná řešení, nepřináší tedy návod, „jak správně žít“.

„Stereotypy mám a pracuji s nimi“

Globální vedoucí si je vědom, že stejně jako všichni lidé i on je ovlivněn stereotypy a předsudky. Ty jsou přirozené, má je „v krvi“, potřebuje je k orientaci ve světě a nikdy se jim úplně nevyhne.

U sebe i u ostatních si stereotypů snaží všimnout, reflektovat je a pracovat s nimi. Je otevřený je měnit a usměrňovat. Přistupuje k řešení problémů z globálního hlediska, nikoliv z hledisek národnostních nebo etnických.

„Vím, že každý je jedinečný“

Globální vedoucí uznává každého člověka jako jedinečnou osobnost s neopakovatelným potenciálem. Respektuje proto osobnost a názory každého z účastníků, uznává jeho pocity a hodnoty. Důvěřuje schopnostem a potenciálu všech účastníků, umožňuje jim, aby samostatně dospěli ke znalostem a osobním postojům.

„Svět je složitý, ale věřím v lidi a budoucnost“

Globální vedoucí uvádí témata, která jsou kontroverzní a někdy mohou působit pesimisticky. Proto u všech aktivit klade důraz na pohled do budoucna, na možná řešení, pozitivní směřování a zdůrazňuje naši roli v něm, protože každý z nás může přispět k tomu, aby byl svět lepším místem k životu. Ví, že budoucnost není dána a my ji můžeme ovlivňovat. Svým účastníkům dává najevo víru v lidské možnosti.

7. NA CO SI DÁT POZOR – ÚSKALÍ A VÝZVY GLOBÁLNÍ VÝCHOVY

Globální výchova přináší vzhledem své komplexnosti některá možná rizika a úskalí. Stačí jen si je uvědomit a věnovat jim trochu pozornosti, abychom se jim co možná nejvíce vyhnuli. Zde uvádíme několik hlavních rizik, vždy společně s nástroji k jejich překonání.

6.1. Stereotypy a házení do jednoho pytle versus jedinečnost každého z nás

Při objevování globálních témat se nám snadno může stát, že po seznámení s jedním člověkem, příběhem či situací pozorovanou vlastnost přisoudíme větší skupině lidí nebo jevů. Například když vidím v televizi somálského chlapce v roztrhaném oblečení, můžu si pomyslet, že chudí jsou všichni chlapci v Somálsku nebo dokonce v Africe.

V globální výchově se snažíme vidět každého člověka jako jednotlivce s jedinečnými kvalitami a perspektivami. Snažíme se nepodporovat stereotypy o jiných kulturách a národnostech tím, že bychom poukazovali na důležitost vnějších projevů dané kultury, protože každý člověk je jiný a jedinečný.

Stereotypy a předsudky jsou nám vlastní, potřebujeme je k přežití. Využíváme je k orientaci ve světě, pro každodenní rozhodování, všichni je máme a zcela se jim vyhnout nejde. Tím, že si uvědomujeme, že se jedná o stereotypy, můžeme se ale vyhnout (nebezpečnému) paušalizování a „házení do jednoho pytle“.

Stereotyp = paušální přisuzování určitých rysů a vlastností všem členům dané skupiny bez rozlišení.

6.2. Bezmoc a beznaděj versus pozitivní změna a víra v budoucnost

V globální výchově se zabýváme také tématy, která mohou působit pesimisticky. Mohou vyvolávat pocit bezmoci a beznaděje. Jsou to například témata jako chudoba, ničení deštných pralesů, dětská práce nebo globální oteplování.

Proto je důležité, aby se v programu vždy dostalo na hledání řešení – toho, co lidé mohou udělat, aby změnili danou situaci k lepšímu. V rámci globální výchovy by měl být kladen důraz na budoucnost, angažovanost, pozitivní směřování a změnu. Velké možnosti v tomto ohledu otevírá to, když u každého tématu začneme od sebe – když prozkoumáme svoji roli v dané problematice a zkusíme najít způsoby, jak my osobně můžeme přispět k pozitivnímu vývoji.

6.3. Tlak versus svoboda

Špatný přístup vedoucího (ale i médií nebo neziskových organizací) může v člověku vyvolávat pocit odporu, že je mu něco podsouváno, že je do něčeho tlačěn, že mu někdo říká, co si má myslet a co má dělat, co je správné a co je špatné.

Globální výchovu chápeme jako proces, který člověku přináší nové souvislosti a nabídky. Na každém z nás je, kolik které otázky věnujeme svého času, prostoru a energie. Člověk se přirozeně bude věnovat tématům, jež s ním nějak rezonují. Sám si může vybrat oblast, ve které chce změnit svoje postoje a chování, a oblast, kde nechce – svoboda v tom musí zůstat.

Stejný přístup je důležitý i u vedoucího – jako vedoucí si vybírám témata, jež jsou mi blízká, a netlačím se tam, kde mi není dobře.

6.4. Přeceňování globální výchovy versus globální každodennost

Globální výchova nespasí svět a ani samotná není schopná přispět k našemu šťastnějšímu životu. Globální výchova se stává nesmyslnou, když pro celý svět zapomeneme na své nejbližší. Když nedokážeme vytvořit malé fungující společenství (rodinu, partu, občany města, stát, národ atd.), nemůžeme vytvořit zdravé globální společenství.

Důležité je, abychom při zkoumání své „ekostopy“ nezapomněli přemýšlet nad svojí „vztahostopou“. Omezovat procento „znečištění“, jaké kolem sebe šíříme ve vzájemných vztazích s druhými, se pak snad vždy ukáže jako důležitější než spotřeba benzínu v nádrži autobusu, který nás veze na návštěvu k přátelům.

7. GLOBÁLNÍ VÝCHOVA A NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ – JAK NA TO?

Pro práci s globálními tématy ve školách existuje řada příruček. Neformální vzdělávání v kroužcích, oddílech, na táborech i jinde je však odlišné, v mnohém specifické a nabízí řadu nových možností, jak s globálními tématy pracovat. Zde vám nabízíme některé hlavní možnosti a tipy, jak s globálními tématy na vašich akcích pracovat.

7.1. Propojte globální témata s vaší filozofií

Témata a principy globální výchovy nabízí řadu možností propojení s filozofií, hodnotami a přístupem organizací, oddílů, spolků či part, jež pracují s dětmi a mládeží. K postojům týkajícím se úcty k životnímu prostředí, kamarádství, osobní odpovědnosti, respektu či spolupráce nabízí globální rozměr.

7.2. Nebojte se experimentovat

Každý z nás se učí jinak. Někomu „věci nejlépe lezou do hlavy“ při vlastní aktivitě a metodou pokus–omyl, někomu vyhovuje spíše naslouchání, pozorování a sdílení nápadů. Někomu sedí promyšlení nápadů a myšlenek či hledání souvislostí a zasazování věcí do kontextu, někoho baví ověřování teorie v praxi a přivádění nápadů k životu.

Ideální vzdělávání je tedy pestré a nabízí každému účastníkovi, aby mohl vyniknout a přijít si na své a zároveň se trénovat v ostatních formách učení. Neformální vzdělávání je k tomuto přímo zrozené. Nabízí prostor pro to, střídat řadu různých přístupů a metod. S účastníky lze zažívat nové věci, přemýšlet a diskutovat o nich, hledat v nich souvislosti a ponaučení a na jeho základě realizovat projekty a nové poznatky využívat v životě.

7.3. Vyzkoušejte si témata sami na sobě

Prostředí neformálního vzdělávání nabízí, aby všechny složky globální výchovy (myšlenky, témata, obsah, metody, vedoucí, prostředí a atmosféra) byly ve vzájemném souladu. Umožňuje si nové poznatky vyzkoušet přímo na sobě a otestovat v praxi nebo porozumět důsledkům vlastních rozhodnutí tak, že si je účastníci zažijí.

Během zkoumání konfliktů je například možné při práci skupiny zkoušet různé procesy rozhodování –např. místo hlasování či kompromisu se snažit dojít ke konsenzu, kdy jsou zohledněny potřeby všech stran. U tématu hladu a potravin je možné pozorovat, jaké potraviny jíme, kolik jich vyhodíme, a navrhnout konkrétní opatření. Problematice nemoci a jejich osobnímu rozměru se lze přiblížit sdílením osobních zkušeností v bezpečné atmosféře.

7.4. Další tipy pro kroužky a oddíly

Pravidelné setkávání umožňuje se některým tématům věnovat dlouhodobě, střídat společné aktivity s „výzkumem“ v okolí a mezi lidmi, se samostatným zjišťováním informací na internetu nebo diskusí s rodiči. Je také možné realizovat projekty, během nichž lze nové poznatky uplatnit v praxi, zasadit je do známého prostředí, nabídnout je lidem v obci nebo se podílet na zlepšení situace v konkrétní oblasti.

Jde o výjimečný prostor pro rozvíjení nápadů účastníků a hledání možností, jak je uplatnit v životě. Ať už by chtěli zmapovat, odkud pochází všechno jídlo, které jí, snížit spotřebu vody ve svých domovech, udělat kampaň upozorňující na nerovný přístup ke vzdělání nebo hledat cesty, jak snížit podíl své obce na změnách klimatu, pravidelná setkání a svoboda volby témat i forem jim k tomu mohou pomoci.

7.5. Tipy pro tábory a víkendové akce

Dvou- a vícedenní společný pobyt nabízí možnost se globálním tématům věnovat více do hloubky a prozkoumat je z různých stran. Během víkendové akce můžete využít dva metodické listy, které pro dané téma nabízí pestré metody, dostatečný čas pro zpracování nových poznatků a pospojování dílčích témat do logického celku. Během pobytu lze zrealizovat terénní výzkum, globální souvislosti sledovat při denních činnostech a večery využít k promítání filmu a diskusím.

Tábory nabízejí ještě větší možnost věnovat potřebný čas k prozkoumání jednotlivých témat do hloubky nebo se věnovat více různorodým tématům a hledat mezi nimi souvislosti. Běžné táborové činnosti nabízejí řadu možných globálních souvislostí k prozkoumání. Během delších aktivit v přírodě lze dobře vyvážit informace a zážitky, a zažít tak krásu přírody, potřebnost vody, důležitost zdravotní péče nebo dopady konfliktů na vlastní kůži.

JAK POUŽÍVAT TUTO PŘÍRUČKU

V této příručce máte na výběr ze sedmi tematických okruhů. Po kterém tématu byste měli sáhnout jako po prvním? Ideálně po tom, které vás samotné zajímá – tak ho budete moci s chutí nabídnout ostatním. Výběr můžete také provést společně se svými účastníky.

Pro každé téma jsou k dispozici dva metodické listy, z nichž každý obsahuje aktivity na celý den. Program je sestaven s určitou logickou návazností, je ale možné realizovat celý metodický list, jeho část nebo uvést jen jednu aktivitu. Konečná struktura programu tedy závisí na vašich cílech, možnostech a preferencích.

Každé téma obsahuje teoretické informace a fakta. Někdy jsou přímo součástí aktivit, někdy jako doplnění. Mohou sloužit pro větší přehled o tématu vám, lze je také zapojit v rámci aktivit nebo nabídnout zájemcům k přečtení ve volném čase (vyvěsit na nástěnku).

Pokud s účastníky strávíte dva či více dnů, zvažte možnost výroby velké myšlenkové mapy, kam společně můžete průběžně zanášet nové poznatky, jejich propojenost, možné využití a dopady na náš běžný život.

Všechna témata jsou navíc doplněna komiksem. Ten není přímo napojen na aktivity metodických listů, ale dané téma dokresluje.

Při dlouhodobější práci s globálními tématy, například v oddíle, můžete s účastníky odhalovat vzájemnou propojenost jednotlivých témat. Hledání těchto souvislostí (např. formou grafů, schémat, obrázků či myšlenkových map) může dále prohloubit pochopení globálních témat a jejich vztah k praktickému, každodennímu životu.

Součástí příručky je také pexeso s obrázky ze Středoafričské republiky. Může sloužit jako doplněk některých aktivit, jako herní kartičky nebo jako tematická zábava na volné chvíle. Lze ho využít jako ilustraci některých témat a při dlouhodobější práci jako připomenutí témat, která už známe, a hledání vzájemných souvislostí.

Můžete s účastníky hledat, který obrázek patří ke kterému tématu, řadit je do pyramidy dle důležitosti nebo vytvořit mapu vzájemných propojení a souvislostí.

I u pexesa hrozí riziko stereotypů. Člověk by mohl situaci člověka na obrázku vnímat jako situaci lidí v celé jedné zemi, v Africe nebo dokonce v celém rozvojovém světě. Podobu pexesa jsme situovali konkrétně do Středoafričské republiky, kde SIRIRI dlouhodobě působí a jež se objevuje v celé metodice. Mělo by tedy zaznít, že obrázek zachycuje situaci konkrétních lidí v konkrétní zemi.

Pexeso lze dokonce použít k prodiskutování stereotypů, jež máme, a jejich vlivu na nás. Můžete účastníkům pexeso ukázat a zeptat se jich, co na kartičkách vidí, jak na ně působí. Následně ukažte fotky účastníků samotných a zeptejte se, co vidí na nich. Může následovat diskuse, proč na stejnou otázku zazněly různé odpovědi a proč někdy na obrázku vnímáme konkrétního člověka a někdy zobecňujeme na velké skupiny lidí.

Zdroje a doporučená literatura

Fránková Martina (2006): *Globální výchova. Bakalářská práce. Brno, Masarykova univerzita*

Reitmayerová, E., Broumová V. (2012): *Cílená zpětná vazba: Metody pro vedoucí skupin a učitele. Praha, Portál.*

Tožička Tomáš (2013): *Mýty a legendy z neznámého světa. Praha, Glopolis. Dostupné z: <http://www.ceskoprotichudobe.cz/pdf/myty-legendy-z-neznameho-sveta.pdf>*

METODICKÉ LISTY

METODICKÝ LIST 1

TÉMA: PODVÝŽIVA A HLAD

Obecné cíle metodického listu:

- prozkoumat různé významy slova hlad
- zamyslet se nad souvislostmi hladu a života - jak ovlivňuje vzdělání, jak souvisí s fyzickým zdravím, jak s lidskými právy, jak se žije lidem, kteří hlad mají
- zamyslet se nad tím, jak hlad ve světě souvisí s naším životem

A1: Můj hlad

- Cíl: evokovat téma dne
- Pomůcky: papíry, pastelky
- Čas na přípravu: 1 min.
Čas na realizaci aktivity: 20 min.
- Prostředí: uvnitř
- Fyzická náročnost: 1

Účastníci se sejdou ráno u snídaně, ovšem místo jídla je čekají papíry, tužky a úkol: Jak podle vás vypadá hlad? Vzpomeňte si, co jste o něm kdy slyšeli, kdy jste ho viděli a kdy jste ho třeba sami měli. Zkuste ho nakreslit.

Když mají všichni hotovo, společně si prohlédnout obrázky a baví se nad různými podobami hladu, které byly zobrazeny.

Otázky k diskusi (jedná se jen o evokaci tématu, není třeba, aby diskuze zasahovala příliš hluboko do tématu, jde spíše o sdílení prvních nápadů a myšlenek. Diskuze by neměla být delší než 15 min.)

Který obrázek vás zaujal? Kdy jste měli naposledy hlad? Jak vám bylo? Jak to ovlivnilo vaši náladu a schopnost soustředit se ve škole?

A2: Co je to hlad?

- Cíl: osvojit si základní pojmy, které se tématu týkají
- Pomůcky: kartičky s názvy pojmů, papíry, tužky
- Čas na přípravu: 10 min.
Čas na realizaci aktivity: 30 min.
- Prostředí: venku
- Fyzická náročnost: 2

Příprava aktivity:

Vytiskněte si kartičky z pracovního listu Základní pojmy - hlad. Kartičky rozmístěte na louku, v dostatečné vzdálenosti od účastníků. Území je ohraničeno. Před ním, směrem k účastníkům, je ohraničeno další území, nejlépe rovný úsek alespoň 300 m dlouhý. Na začátku této trati je několik stolů a židle. Na stolech papíry a tužky.

Průběh aktivity:

Tip na motivaci: „Ocitli jste se v jazykové škole. Jak vidíte, nejsou tu ale židle a lavice pro všechny, protože v této škole se učí zážitkem. Není tady také žádný učitel. Vše, co vám chtěl říct, sepsal, rozházel na louce a šel na kafe. Chtěl s vámi mluvit o hladu, říct vám definice základních pojmů. Teď je na vás si ty definice najít.“

Účastníci se rozdělí do skupinek po třech. Každý z trojice má svou roli: jeden běhá po území, kde jsou rozmístěné kartičky, zapamatuje si, co je tam napsáno, to pak řekne dalšímu, ten uběhne druhý úsek trasy až ke stolu, kde informaci předá třetímu, třetí ji pak bez přítomnosti druhého zapíše. Každý se pohybuje jen ve svém území. Na úkol mají časový limit 20 min. Vyhrává ten, kdo bude mít zapsáno nejvíce správných definic.

V celé skupině se pak vyhodnotí výherce, kterému se podařilo zaznamenat nejpřesnější informace. Nepřesné informace uveďte na pravou míru.

Následuje diskuze o pojmech - jsou pro ně srozumitelné? O kterém z nich by se rádi dozvěděli více? (Možno zadat někomu za úkol zjistit a příště ostatním říci.)

Tip: Další variantou může být běhání pro básničky o hladu po dvojicích - jeden hledá v terénu, naučí se jí, pak ji naučí druhého, který ji musí správně odříkat na kontrolním stanovišti.

A3: „Co kolem nás roste“

 Cíl: zamyslet se nad složením našich jídelníčků z hlediska dostupnosti potravin, zjistit, jaká je situace v místě bydliště a jaká v SAR, uvědomit si, jaký vliv mají naše nákupní zvyklosti na dostupnost potravin v rozvojových zemích

 Pomůcky: obrázky plodin, teoretické podklady - potravinová bezpečnost, globální a lokální potravinový řetězec, papíry, tužky, příklad jídelníčku ze SAR, kartičky s plodinami, hrací kostky

 Čas na přípravu: 10 min.

Čas na realizaci aktivity: 240 min.

 Prostředí: venku/ uvnitř

 Fyzická náročnost: 2

1. část „Co roste v okolí?“ (90 min)

Tip na motivaci: „Jaké by to bylo, kdybychom neměli žádné peníze a mohli jíst jen to, co roste kolem nás? Uživili bychom se? Pojďme společně prozkoumat, jaké plody nabízí naše okolí a co vše z nich můžeme připravit.“

- Účastníci po skupinkách (3-5 lidí) vyrazí do okolních vesnic/obhlédnou okolí svých domovů s následujícími úkoly:
- Zapište co nejvíce jedlých plodin, které jste našli v okolí.
- Vymyslete co nejvíce receptů - co vše se dá připravit z plodin, které jste objevili?
- Kolik zahrad, které jste viděli, bylo okrasných a kolik užitkových? Co si lidé pěstují?

Na procházku mají 60 minut. Poté se všichni společně sejdou a sdílejí své poznatky (30 min). Můžete také vyhodnotit, kdo našel plodin nejvíce/ napsal nejvíce receptů.

Tip: možností je také zadat tento úkol na konci schůzky. Na procházce a vymýšlení receptů mohou spolupracovat děti s rodiči, případně prarodiči, kteří mohou přispět recepty, které se dříve dělávaly, vyprávěním o tom, co si sami pěstovali.

2. část: „Není jídelníček jako jídelníček“ (45 min)

Na základě receptů z předchozí části nechte účastníky sestavit týdenní jídelníček.

Když mají hotovo, můžete se ptát dále: Kdybyste mohli jíst jen to, co kolem roste nebo to, co někdo vypěstoval na zahradě, stačilo by vám to? (Tip na doplňující otázku: Když se podíváte na složení jídelníčku z hlediska cukrů, tuků a bílkovin. Co v sestaveném jídelníčku chybí a co naopak přebývá?) Poté ukažte příklad jídelníčku ze SAR.

Společně diskutujte a ptejte se účastníků: Co vás na jídelníčku překvapilo? V čem byste takový jídelníček uvítali? V čem by vám nevyhovoval?

Jaké máme možnosti pěstovat si vlastní zeleninu - jak to udělat ve městě?

Kde nakupujete vy či vaši rodiče potraviny? V supermarketu nebo na trhu?

Komunitní zahradničení je u nás na vzestupu, ačkoliv se nejedná v žádném případě o novodobý trend. Zahrady byly v evropských městech zakládány již kolem roku 1820 a v těžkých dobách, například v průběhu první světové války, byly pro mnoho lidí ochranou před hladomorem. V rozvojovém světě je možnost pěstovat, ať již ve městě či na venkově, vlastní zeleninu a ovoce, často nutností a otázkou přežití. Komunitní zahrady v České republice vznikají jako houby po dešti. Umožňují lidem, kteří žijí ve městě, využít nezastavených zelených ploch (například „dvorku“ mezi domy) k pěstování kyttek, ovoce a zeleniny. Plodiny se pěstují na malých záhoncích nebo v pytlí s hlínou. Nejde ale jen o pěstování a zdravý životní styl. Důležitým rozměrem je utužení sousedských vztahů. Zahrady jsou zřizovány lidmi a pro lidi. Sousedé se o plodiny starají společně, například se střídají v zalévání a společně také sklízí.

3. část: „Televizní debata: Trh nebo supermarket?“ (60 min)

Rozdělte účastníky do dvou skupin. Jedna bude mít za úkol sepsat co nejvíce výhod nákupu v supermarketu, druhá sepiše výhody nákupu na trhu. Zároveň sepiše otázky na druhou skupinu. Na tyto úkoly mají 20 min.

Pak každá skupina vybere jednoho zástupce, který se zúčastní televizní debaty jako diskutující. Ostatní budou představovat publikum a ptát se protistrany na otázky, které si připravili.

Zatímco účastníci pracují na seznamu, připravte prostor na konání debaty. Po té debatu uveďte např. takto: „Vážení televizní diváci, vítejte u našeho pravidelného pořadu Globální horizonty. Již nějakou dobu si zveme odborníky, kteří se zabývají problematikou hladu ve světě. Dnes jeden z nich (Jméno) bude diskutovat se zástupcem potravinového řetězce Arnold. Kdo z nich asi bude mít silnější argumenty? Kam si zítra půjdeme nakoupit? Na trh nebo do supermarketu?“

Dejte prostor oběma diskutujícím vyjádřit svá stanoviska, pak můžete klást doplňující otázky: jak se dostávají potraviny na trh? A jak se dostávají do supermarketu? Čemu vy osobně dáváte přednost: exotičnosti nebo ekologičnosti? Otázky mohou klást také ostatní účastníci, kteří tvoří publikum. Na konci televizní debaty udělejte hlasování: kam půjdete zítra nakupovat? Na trh nebo do supermarketu?

4 část: „Jak cestují potraviny po světě“ (70 min)

Příprava aktivity:

Okopírujte si pracovní list plodiny, připravte stanoviště: semena, půda, počasí, hnojení, zpracování, balení, cesta na globální trh, cesta do obchodu

Průběh aktivity:

Každý účastník představuje jednu vylosovanou plodinu a obíhá postupně stanoviště. Na každém stanovišti si hází kostkou - jestli může pokračovat dál a nebo musí zpět na začátek (semena nevyklíčí, plodina nevyrostla do odpovídající vzhledu, po cestě na zpracování uhnla, cestou do obchodu uhnla nebo má pokažený obal, nikdo si ji nekoupil). Každý si při tom počítá počet pokusů, kolik pokusů potřeboval, aby jeho plodina byla v obchodě zakoupena.

Diskuze:

Kolika se podaří projít trasu na první pokus? Kolik pokusů celkem nevyšlo? Kolika by se to povedlo na druhé trase, kdy po stanovišti půda jdou rovnou na stanoviště trh? Co vše v tu chvíli odpadá? Více viz odkazy: Globální a lokální potravinový řetězec.

Po té vyhodnocení celodenní aktivity.

A4: Hlad ve světě a u nás doma (Doplňující celodenní aktivita)

- **Cíl:** uvědomit si konkrétní rozměr plýtvání potravinami, na kterém se podílí každý z nás
- **Pomůcky:**
- **Čas na přípravu:** cca 10 minut - je třeba domluvit se s personálem kuchyně, aby nám zbytky schovávali
Čas na realizaci aktivity: průběžná, celodenní aktivita
- **Prostředí:** uvnitř
- **Fyzická náročnost:** 1

Celý den shromažďujte zbytky z kuchyně - odpady při zpracování potravin (ne obaly) a z nedojedeného jídla. Po večeři ukažte účastníkům množství potravinového odpadu a postavte vedle něj hrnce, které by přibližně odpovídaly množství jídla, které se snědlo.

Následuje diskuze: Překvapil vás výsledek? Jak se řeší plýtvání u vás doma? Jakou to může mít souvislost s hladem ve světě?

Zdroje k problematice Plýtvání potravinami

<http://glopolis.org/cs/potravinova-bezpecnost/> - Vydává měsíčník "Mapa plýtvání potravinami", kde jsou vždy aktuální novinky z této oblasti. Tento měsíčník je na stránkách zdarma ke stažení.

rozvojovka.cz/foodrightnow

zachranjidlo.cz

potravinovabanka.cz

Večerní film (doplňující aktivita)

Z popelnice do lednice (Taste the waste) - dostupný na vyžádání v rámci Promítej i ty (program Člověka v tísni) - <http://www.jedensvet.cz/pit/>, prohlubuje téma plýtvání potravinami a jeho vztah k hladu ve světě.

Příloha ML1A2 - Pojmy

Potravinová bezpečnost

Potravinová bezpečnost představuje situaci, kdy má člověk zajištěný přísun dostatku jídla, které obsahuje potřebné živiny a konzumované potraviny jsou zdravotně nezávadné.

Dostupnost potravin – potraviny musí fyzicky být v místě, kde je obyvatelé potřebují.

Přístup k potravinám – lidé musí být schopni si potraviny obstarat, musí mít tedy dostatek peněz pro jejich koupi, nebo dost půdy a dalších zdrojů k jejich vypěstování (voda, osivo).

Kvalitní potraviny – musí obsahovat vyvážený podíl živin (bílkoviny, tuky, cukry, vitamíny a minerální látky), který umožňuje žít aktivní a zdravý život.

Biopaliva – paliva vzniklá cílenou výrobou či přípravou z biomasy a biologického odpadu.

Zábory půdy – výhodný nákup velkých ploch půdy v rozvojových zemích, na úkor života jejich obyvatel.

Biomasa – souhrn látek tvořících těla všech organismů, jak rostlin, bakterií, sinic a hub, tak i živočichů.

Biopaliva 1. generace – obilí, cukrová třtina, sója.

Biopaliva 3. generace – mikroorganismy a řasy.

Práh chudoby – určuje se vypočítáním celkové ceny všech nezbytných prostředků, které průměrná dospělá osoba spotřebuje za jeden rok.

Podvýživa – je stav, který nastává v době, kdy organismus nedostává dostatečný přísun potravy. Projevuje se oslabováním tělesné stavby, větší náchylností k onemocněním a v extrémním případě k úmrtí jedince. Podvýživa v prvních 1000 dnech po početí ohrožuje nejvíce zdravý vývoj dítěte – schopnost učit se, sehnat práci, mít další děti.

Hladomor – je označení pro hromadné vymírání obyvatelstva na určitém území v důsledku dlouhodobého hladovění. Lidé masově umírají nejen podvýživou, ale jsou také mnohem více náchylní různým chorobám.

Parciální podvýživa – (malnutrition) představuje „špatnou výživu“ neboli skrytý projev hladu charakterizovaný nedostatečným příjmem bílkovin, energie a stopových prvků, častými infekcemi a chorobami; nedostatkem železa, jodu, zinku a vitamínu A.

FAO – světová organizace pro výživu a zemědělství.

Příloha ML1A3 - Jídelníček ze SAR

Jídelníček pochází ze stacionáře pro sirotky ve středoafrickém Bozoum. Sirotků se v SAR většinou ujímají široké africké rodiny. V důsledku chudoby ale často nemají dost prostředků, aby dětem poskytli veškerou péči. Stacionář je tak denní centrum podporované SIRIRI, které sirotkům poskytuje teplé jídlo, sleduje jejich školní docházku, pomáhá jim se studiem, pečuje o jejich zdravotní stav a umožňuje jim praktickou výchovu (zemědělské práce, řemesla) nebo sport.

JÍDELNÍČEK DĚTÍ VE STACIONÁŘI:

pondělí: maniok s arašídovou omáčkou

úterý: kaše z brambor a dýně s pečivem

středa: rýže s fazolemi, čočkou a pečivem

čtvrtek: maniok se skopovým masem

pátek: omáčka z rajčat, fazolí a čočky s pečivem.

Ve stacionáři děti dostávají oběd. Hlavním jídlem v SAR je ale večeře. Tu děti většinou už dostávají v rodinách, které se o ně starají. Jíst dvě jídla denně je v SAR poměrně luxus. Většina lidí si může dovolit během dne jídlo jen jedno a k tomu sem tam nějaké ovoce.

Maniok

Součástí naprosté většiny jídel v SAR je maniok. Většinu středoafrických pokrmů tvoří maniok se zeleninou, maniok s masem, maniok s omáčkou...

Maniok je keř. Jí se jak jeho kořeny, tak listy. Sami o sobě jsou však kořeny jedovaté. Aby se mohly sníst, nejprve se louhují, poté usuší a následně rozemelou na mouku (škrob). Ta se smíchá s vodou a vznikne kaše, ze které se uhnětou vlastně známé české knedlíky. Maniok chutná podobně jako brambory. Jeho listy se používají jako obloha.

METODICKÝ LIST 2

TÉMA: PODVÝŽIVA A HLAD

Obecné cíle metodického listu:

A1: Zábory půdy

Cíl: – seznámit se s pojmem „zábory půdy“
– uvědomit si jeho souvislosti s hladem ve světě

Pomůcky: texty s popisem rolí, články na téma Zábory půdy: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/109_bosakova-zabory-pudy-hrozba-ale-i-prilezitost.pdf
<http://www.rozvojovka.cz/clanky/1372-nejdrive-je-vyhaneli-rudi-khmerove-ted-penize-a-developeri.htm>
<http://glopolis.org/cs/clanky/dopady-pestovani-biopativ-v-rozvojovych-zemich/>
záznam z debaty: <http://www.rozvojovka.cz/video/AyxH1Fwk9V8>
reportáž (s aj titulky): <http://www.europarltv.europa.eu/cs/player.aspx?pid=3e13c697-a47b-4528-a39a-a01500a316df>

Čas na přípravu: 10 min. na přípravu textů a záznamu z debaty o land grabbing

Čas na realizaci aktivity: 180 min.

Prostředí: venku / uvnitř

Fyzická náročnost: 1

A2: Rolová hra o braní a bránění (90 min.)

Rozdělte účastníky na dvě skupiny: jedna bude hrát skupinu investorů, druhá skupinu místních obyvatel. Každá skupina dostane text s popisem a 20 minut na přípravu své role. Poté se skupiny sejdou na jednom místě, snaží se splnit úkol popsáný v textu. Na jeho splnění mají časový limit 30 minut. Pak se znovu vrátí jen ke své skupině, společně diskutují nad tím, jaké další strategie by mohli zvolit k tomu, aby dospěli ke svému cíli (20 min.). V poslední části hry se sejdou skupiny znovu dohromady, tentokrát už bez svých rolí. Sdílejí strategie, které je napadaly. (15 min.)

Text pro investory

Vaše společnost je předním celosvětovým pěstitelem a zpracovatelem sóji. Sóju pěstuje v mnoha zemích světa. Je to lukrativní investice nejen pro váš podnik, ale také pro místní obyvatele. Nabízíte práci, odvádíte daně v každé zemi, kde máte svá pole, budujete infrastrukturu. Vaším úkolem je získat nové území pro svůj produkt v Molidanu. Máte za úkol získat určité území a začít na něm pěstovat sóju – na území žije několik obyvatel odtržených od civilizace, stěží tam přežívají, bylo by pro ně výhodnější přestěhovat se do města, kde by měli lépe dostupné potraviny, zdravotní péči a vzdělání. Chcete jim tuto možnost nabídnout. Vyčleněné prostředky na takové stěhování ale nemáte. Můžete nabídnout třem mužům práci a jejich rodinám bydlení. Mzda, kterou nabízíte, odpovídá minimálnímu výdělků v této lokalitě, do té doby místní obyvatelé ale měli příjem prakticky nulový – jen z občasného prodeje vypěstovaných potravin na trhu vzdáleném 10 km. Ostatní obyvatelé se musí přestěhovat. Dle průzkumu terénu by to neměl být problém, protože většina obyvatel je negramotná a navíc starosta obce s jejich přesunem souhlasí.

Úkol ve skupině – připravit se na vyjednávání s vesničany

Text pro místní

Žijíte se zemědělstvím. Každá rodina má své malé pole, kde pěstuje základní potraviny pro svou obživu a několik dalších plodin, které prodává na trhu. Z prodeje těchto plodin máte minimální příjem, v období sucha někdy jdete spát s prázdným žaludkem. Se svým životem jste ale celkem spokojeni, ke své krajině máte velmi hluboký vztah, vaše rodina žije na daném území od nepaměti. Dokud jsou všichni členové rodiny zdraví, nic vám nechybí. Víte, že mnoho lidí ve vaší zemi žije naprosto odlišným životním stylem. Vám ale naprosto nechybí, že neumíte číst a psát. Chápete, že vzdělání je důležité pro vaše děti, jste spokojeni s tím, které dostávají ve vesnici 10 km vzdálené, kam chodíte i prodávat na trh a s mnohými místními obyvateli se znáte od narození. Starosta vám nabízel přemístění blíž do centra obce, ale odmítli jste to. Nechtěli jste svůj kraj opustit.

Úkol ve skupině: rozdělte si mezi sebou role, domluvte si společný dorozumivací jazyk. Starosta k vám brzy přivede skupinu lidí, kteří by vám měli nabídnout výhodné podmínky k přestěhování. Řeknete si mezi sebou, kdo je stěhování spíše nakloněn a kdo je úplně proti.

Pusťte účastníkům záznam z debaty nebo reportáž na téma landgrabbing a následně jim rozdělte k přečtení články na téma záborů půdy, viz odkazy výše (60 min.). Ve skupinkách po max. pěti lidech si články přečtou, na flipchart zapíší myšlenky, které jim přišly jako nejpřekvapivější, s těmi potom seznámí ostatní.

Závěrečná reflexe tématu (30 min.)

Co jsou to záborů půdy? – společná definice

Zeptejte se účastníků, zda znají někoho, komu se stalo něco podobného, například v jejich rodině během války, komunismu, stěhování z důvodu nedostatku peněz. Dejte jim možnost vyprávět se svých rodičů/prarodičů a sdílet příběhy na dalším společném setkání.

A3: Hlad a vzdělání

 Cíl: - uvědomit si souvislosti mezi hladem a vzděláním
- pochopit, jak může podpora vzdělání pomoci v boji proti hladu ve světě

 Pomůcky: Mollyin příběh

 Čas na přípravu:

Čas na realizaci aktivity: 40 min.

 Prostředí: kdekoliv

 Fyzická náročnost: 1

Zahajte odpoledne otázkou: K čemu je nám dobré vzdělání? Zapisujte odpovědi, které dostanete.

Poté přečtete příběh Molly. Ptejte se, v čem se liší Mollyin život od jejich? Co naopak mají společného? Jakou hodnotu přikládá Molly vzdělání?

Molly žije ve vesnici Nakateete,
v hornaté oblasti na severozápadě Ugandy.

Když jí bylo 9 let, její rodiče zemřeli z důvodu nákazy virem HIV/AIDS. Chtěla se stát zdravotní sestrou, ale aby se mohla postarat o svých šest mladších sourozenců, musela školu opustit. Aby měli co jíst, pěstovala sladké brambory, kasavu, kukuřici, fazole a banány. Také pěstovala kávu na prodej, protože bylo potřeba peněz na placení školného pro mladší sourozence. Od té doby, co ugandská vláda zavedla bezplatnou školní docházku, může do školy chodit daleko více dětí. A jelikož je v současné době více vzdělaných dětí, vědí mnohem více o HIV/AIDS a o tom, jak se o sebe lépe postarat. „Věci se mění. Dnes umírá méně lidí. Děti se o AIDS učí ve škole,“ říká Molly.

Dnes je Molly vdaná za Jacka a má dvě děti, Briana a Dereka. O budoucnosti hovoří s nadějí. Říká: „Pokud všechno půjde dobře, chci se postarat o své děti a zajistit jim, aby získali to, co já nemám – vzdělání.“

A4: Hlad v souvislostech a co s ním

- **Cíl:** - uvědomit si množství souvislostí mezi dalšími globálními problémy a hladem ve světě
- uvědomit si důležitost vzdělání v boji proti hladu ve světě
- seznámit se s iniciativami, které se v boji proti hladu ve světě organizují v České republice
- **Pomůcky:** kartičky s pojmy (ML2,A3 - Pojmy), přehled iniciativ, flipcharty, tužky, fixy, lepidlo, pastelky
- **Čas na přípravu:** 10 min.
Čas na realizaci aktivity: 120 min.
- **Prostředí:** kdekoliv
- **Fyzická náročnost:** 1

Pojem za pojem (60 min.)

Přílohy s pojmy vytiskněte na barevné papíry, počet barev by měl odpovídat počtu skupinek účastníků. V každé skupince jsou 3–4 osoby. Papíry rozstříhejte na jednotlivé kartičky a rozložte na větší louce vedle sebe, území, kde se kartičky nacházejí, vyznačte fáborky. Každá skupinka musí získat kartičky své barvy, pro každou z nich ale musí běžet speciálním způsobem (sedánek, nosítka, skákání po jedné noze, válení sudů atd.) Každému způsobu běhu přiřadíte určitý počet bodů dle náročnosti a jejich seznam i s počtem bodů napíšete na flipchart.

První dva způsoby běhu si volí skupinka sama. Zvolené způsoby běhu se zapíše do tabulky na flipchart. Další způsoby vybírá sobě i ostatním vždy ta skupinka, která se vrátí zpět jako první (pro každého může zvolit jiný způsob). Vždy je možno vybrat ostatním jen jeden běh následující po tom, který právě absolvují. Jednotlivé volby pište pro každou skupinu zvlášť pod sebe na řádky, označte aktuální probíhající běh, zaznamenejte také ukončený (připíchnutím doneseného pojmu k řádku). Není tedy možné, aby po svém návratu měla skupina vyplněné více než dva řádky pod posledním doneseným pojmem.

Všechny formy běhu je třeba alespoň jednou během hry absolvovat.

Hra končí po uplynutí časového limitu 45 min. nebo ve chvíli, kdy jedna skupina přinesla všechny své pojmy.

Vyhrává ta skupina, která během hry získala nejvíce bodů.

Pojmy si skupinky na konci hry nechají a budou s nimi pracovat v následující aktivitě.

Myšlenkové mapy (40 min.)

Následujícím úkolem každé skupinky bude vytvořit „myšlenkovou mapu hladu“, tedy takovou mapu, ve které budou zachyceny souvislosti mezi jednotlivými pojmy. Co je příčina a co je následek, který z problémů je hlavní a který vedlejší? Na práci mohou využít flipchart, na který pojmy nalepí, fixy nebo pastelky, kterými se pokusí znázornit vztahy mezi nimi. To vše v časovém limitu 20 min. Hotové myšlenkové mapy použijte jako podklad k diskusi. Na čem se všichni účastníci shodnou a v čem mají naopak největší rozpory? Využijte tyto rozpory k prohloubení práce na tématu, doporučte účastníkům zdroje, kde si mohou informace vyhledat. K mapám se pak mohou vrátit a další informace doplnit. Jako svůj informační podklad můžete využít články z kampaně Food Right Now – jsou ke stažení na www.rozvojovka.cz.

Iniciativy v České republice

Zapište na papír na viditelné místo následující názvy:

- Zachraň jídlo
- Na zemi
- Bez obalu
- Food Right Now
- Potravinová banka
- Glopolis Kokoza
- Food not bombs

Rozdělte účastníky do skupinek po třech. Společně se pokouší vymyslet co nejtípnější popis toho, co tyto názvy mohou znamenat. Na konci své nápady sdílejí s ostatními, vyhodnoťte nejtípnější varianty názvů. (15 min.)

Ukažte účastníkům webové stránky z přílohy 2, kde si mohou přečíst, co názvy doopravdy znamenají. Která z iniciativ jim přijde nejzajímavější? Znají nějaké další? Do čeho by se rádi zapojili oni sami? (15 min.)

CHUDOBA

PŮDA

VZDĚLÁNÍ

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

POTRAVINY

VODA

ZDRAVÍ

KONFLIKTY

PENÍZE

OBCHODY

TRH

KVALITA SILNIC

BIOPALIVA

LIDSKÁ PRÁVA

PŘÍRODNÍ KATASTROFY

HLADOMOR

Zachraň jídlo

<http://www.zachranjidlo.cz/>

Na zemi

www.nazemi.cz

Bez obalu

<http://bezobalu.org/>

Food Right Now

www.rozvojovka.cz/foodrightnow

Potravinová banka

www.potravinovabanka.cz

Glopolis

www.glopolis.org

Kokoza

www.kokoza.cz

Food not bombs

<http://fnbpraha.wz.cz/index2.html>

METODICKÝ LIST 3

TÉMA: CHUDOBA A NEROVNOST

Obecné cíle metodického listu:

Uvědomit si, že chudoba a nerovnost se v různých podobách vyskytuje všude na světě.

A1: Co je chudoba?

- **Cíl:** Evokovat téma; porovnat mezi sebou různé představy o chudobě.
- **Pomůcky:** Flipcharty, fixy.
- **Čas na přípravu:** 5 min.
Čas na realizaci aktivity: 45 min. + 30 min. na konci dne/víkendu
- **Prostředí:** kdekoliv
- **Fyzická náročnost:** 2

Účastníci jsou rozděleni do čtyř skupinek. Každá skupinka dostane jeden flipchart s nadepsanou otázkou.

• Proč jsou lidé chudí? • Jak vypadá chudý člověk? • Jaký je život v chudobě? • Kde se s chudobou můžeme setkat?

V každé skupince je jeden „kmen“ – člověk, který zapisuje na flipchart sesbírané odpovědi na danou otázku. Zbytek skupiny jsou „kořeny“. Kořeny běhají, zastavují kořeny z jiných skupinek a vzájemně si pokládají své otázky. Kořen se získanou odpovědí na otázku běží ke svému kmenu, který ji zapíše.

Kořeny se mohou ptát stejných kořenů vícekrát – ty by se ale měly pokusit odpovědět jinak, než předtím.

Po sesbírání odpovědí následuje prezentace sesbíraných odpovědí všech skupinek.

Cílem je, aby se každý účastník zamyslel nad tím, co už o tématu ví, a sesbírat co nejvíce různorodých odpovědí na otázky. Nad sesbíranými odpověďmi není nutné hned diskutovat. Ideální je vrátit se k flipchartům na závěr dne/víkendu a diskutovat až pak – doplnit odpovědi, případně se proti některým tvrzením vymezit.

A2: Různé druhy chudoby

- **Cíl:** Přemýšlet nad výhodami a nevýhodami měření chudoby.
- **Pomůcky:** Texty s popisem absolutní, relativní a subjektivní chudoby.
- **Čas na přípravu:** 5 min.
Čas na realizaci aktivity: 90 min.
- **Prostředí:** kdekoliv
- **Fyzická náročnost:** 1

Účastníci jsou rozděleni do tří skupinek. Skupinky si vylosují text s popisem absolutní, relativní, nebo subjektivní chudoby. Úkolem skupinky je zahrát scénku, která bude znázorňovat daný druh chudoby, například formou krátkého příběhu ze života lidí potýkajících se s daným typem chudoby. Ostatní mohou hádat, co skupinka hrála.

Následuje reflexe. „Jak se vám scénky vymýšlely?“, „S jakými obtížemi jste se při jejich vymýšlení setkali?“, „Jak můžeme chudobu měřit?“, „Jaké jsou výhody měření chudoby? Jaké nevýhody?“

Tip: V závěru můžete pustit účastníkům klip „Tv Botswana“

<http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=112-klipy&klip=20#top>

S účastníky diskutujte nad tím, jak video souvisí s tématem scének. „Co nám asi chtěli autoři videa sdělit?“, „Co myslí tím, že chudoba je relativní?“

A3: Stavba obydlí

- **Cíl:** Zamyslet se nad projevy nerovnosti.
- **Pomůcky:** Odlišná kvalita materiálu pro stavbu obydlí; šátky na zavázání očí, přivázání ruky k tělu; návod na stavbu obydlí.
- **Čas na přípravu:** 30 min.
Čas na realizaci aktivity: 180 min.
- **Prostředí:** venku
- **Fyzická náročnost:** 2

Účastníci jsou rozděleni do dvou skupin. Úkolem skupin je postavit během dvou hodin v lese obydlí, ve kterém by chtěli přečkat noc. Skupiny mají odlišné výchozí podmínky. Jedna skupinka je výrazně znevýhodněna oproti druhé.

Znevýhodnění spočívá v oblasti:

- kvality technologií (každá skupinka dostane do začátku jiný materiál, jedna kvalitní, druhá nekvalitní: nabroušená sekera vs. tupá sekera; pevný provaz vs. rozpadající se motouz; ostrý nůž vs. rybička; množství hřebíků apod.)
- zdraví a lékařská péče (vybrání uchazeči ve znevýhodněné skupince budou mít určitý handicap, např. jeden člen může používat jenom jednu ruku, druhý má zavázaný oči, třetí nemůže chodit apod.)
- vzdělání a přístup k informacím (zvýhodněná skupinka dostane návod, jak může obydlí postavit)

Reflexe:

- „Co se dělo?“ Chronologický popis.
- „Jaké jste během hry zažívali pocity? Jak jste se cítili ve své pozici? Jaké to bylo, když jste viděli, že druhá skupina má jiné výchozí podmínky? Navázali jste s druhou skupinou kontakt? Pomáhali jste si / škodili jste si?“
- „Proč jsme hru hráli? Vidíte nějaké podobnosti s reálným životem? V čem přesně ve hře spočívaly nerovné podmínky? S jakou nerovností se v životě můžeme setkat? Jaké ve světě existují projevy nerovnosti? Jaké projevy nerovnosti existují v České republice?“

Tip: Vedoucí může účastníky seznámit s faktickými informacemi o nerovnosti ve světě.

A4: Chudoba v okolí

- **Cíl:** Uzavřít téma dne.
- **Pomůcky:** Zápiskník, tužka.
- **Čas na přípravu:** 0 min.
Čas na realizaci aktivity: 45 min.
- **Prostředí:** venku
- **Fyzická náročnost:** 1

Ve skupinkách se účastníci procházejí po okolí s cílem zaznamenat projevy chudoby. Účastníci si poznamenávají vše, co se jim spojuje s tématem chudoby.

Úkol: přinést jednu věc, která pro nás symbolizuje chudobu.

Představení přinesené věci a zdůvodnění jejího výběru. Společné sdílení svých postřehů. Reflexe.

Tip: Účastníci se mohou ptát lidí, které potkají, co pro ně znamená chudoba.

Jinou možností je vytvořit živý obraz chudoby v provazem orámovaném prostoru.

O absolutní chudobě hovoříme v případě, že se člověk dostane do stavu, kdy není schopen uspokojit své nezákladnější potřeby, jako je zajištění potravy a ošacení. Tento druh chudoby může dojít až do stavu, kdy je ohrožen život takto postižené osoby. Hranice absolutní chudoby bývá stanovena na denní příjem 1,25 USD.

Relativní chudoba je stav, kdy jedinec nebo rodina uspokojují své sociální potřeby na výrazně nižší úrovni, než je průměrná úroveň v dané společnosti.

Subjektivní chudoba je vlastní hodnocení svého stavu. Nelze ji nijak měřit. Znamená cítit se chudý.

METODICKÝ LIST 4

TÉMA: CHUDOBA A NEROVNOST

Obecný cíl metodického listu:

Dosáhnout toho, aby účastníci měli představu o příčinách a důsledcích chudoby a jejich vzájemné propojenosti

A1: Potřeby a chudoba

- **Cíl:** Uvědomit si, co potřebuji ke spokojenému životu; uvědomit si rozdíl mezi potřebovat a chtít; zamyslet se nad tím, jak souvisí potřeby a chudoba.
- **Pomůcky:** Papíry, výtvarné pomůcky.
- **Čas na přípravu:** 5 min.
Čas na realizaci aktivity: 90 min.
- **Prostředí:** kdekoliv, kde je možné kreslit
- **Fyzická náročnost:** 1

Každý nakreslí svůj ostrov, na němž bude mít vše, co potřebuje k spokojenému životu.

Představení ostrovů. Vedoucí zapisuje na flip/tabuli, co se na ostrovech objevilo. Účastníci zapsané pojmy rozdělí na základě podobnosti do skupinek. (Např. věci potřebné k přežití, věci pro zábavu, pro radost, živé bytosti apod.)

Vedoucí řekne, že ostrovům hrozí živelná katastrofa, a tak je musí všichni opustit. S sebou na loď si mohou vzít pět věcí z ostrova. Které to budou? Účastníci představí svůj výběr a zdůvodní ho. Vedoucí může následně výběr snížit jen na tři věci. (V lodi je díra a musí se přemístit na menší.)

Reflexe: „Co vše jste kreslili na ostrov? Byly to věci, které potřebujete, nebo které chcete? Jaký je rozdíl mezi tím, něco potřebovat a něco chtít? Jaké bylo vybrat si, co z ostrova vezmete na loď? Co to znamená potřeba? Jaké člověk má? (Vedoucí může ukázat Maslowovu pyramidu potřeb. Je možné diskutovat o tom, zda dle účastníků odpovídá realitě.) Jak souvisí neuspokojení potřeb s chudobou? K čemu může vést neuspokojení potřeb? Jak jste se cítili, když jste někdy měli nějakou potřebu neuspokojenou? Jak jste jednali?“

A2: Začarovaný kruh chudoby

- **Cíl:** Mít představu o příčinách a důsledcích chudoby a porozumět jejich vzájemné provázanosti.
- **Pomůcky:** Rozstříhané papírky s názvy států; papírky s nadepsanými pojmy souvisejícími s chudobou.
- **Čas na přípravu:** 30 min.
Čas na realizaci aktivity: 180 min.
- **Prostředí:** uvnitř / venku
- **Fyzická náročnost:** 2

1. fáze: Účastníkům rozdejte do skupinek rozstříhané papírky s názvy zemí (vyberte cca 15 různě rozvinutých zemí).

Tip: Pokud máte dostatek času, můžete papírky s názvy zemí poschovávat a nechat je účastníky hledat.

Úkolem skupinek je seřadit země od nejchudší po nejbohatší. Po seřazení se udělá „galerie“ a účastníci si prohlédnou seznamy ostatních.

Vedoucí se ptá: „Podle čeho jste státy seřazovali? Jak jste se rozhodovali o tom, která země je nejchudší a která nejbohatší? Jaké ukazatele chudoby známe? A je vůbec možné takový seznam vytvořit?“

Vedoucí účastníky seznámí s různými způsoby měření rozvoje (Index lidského rozvoje, Hrubý národní produkt, Index lepšího života apod.). Účastníci říkají výhody a nevýhody jednotlivých indexů. „Co všechno indexy berou v potaz? Čeho si všímají?“

Účastníci porovnají své seznamy se seznamy podle indexů. „Co vás nejvíce překvapilo?“, „Kde v indexech se nachází Česká republika? Kam jste ji řadili ve svých seznamech?“

2. fáze: Na papírky napište pojmy (vlastně příčiny a důsledky), které souvisí s chudobou – nedostatečné vzdělání, nekvalitní školství, nezaměstnanost, nízké příjmy, dětská práce, nemoci, špatné zdravotnictví, vysoká kriminalita, korupce, ozbrojené konflikty, špatné životní prostředí, zadluženost, negramotnost, nedostatek prostředků, nedostatek kvalitních potravin, nedostatečný přístup k pitné vodě, znečištěné životní prostředí, nedostatečná infrastruktura, zadluženost, nízká střední délka života, vysoká dětská úmrtnost, nepříznivá geografická poloha, vládní selhání apod.

Účastníci jsou rozděleni do skupinek. Skupinky mají stanoviště na startovní čáře pár metrů od sebe. Skupinky vysílají člena ke stanovištím vzdáleným cca 80 metrů (vzdálenost je možné upravit dle potřeby). Na stanovištích mají skupinky pojmy související s chudobou. Vždy je otočen jen jeden pojem. Vyslaný člen doběhne ke stanovišti, přečte si papírek a běží zpátky. Po návratu ke skupince nesmí mluvit. Může pouze malovat na připravený papír. Úkolem je, aby ostatní členové skupinky z jeho kresby poznali, co měl napsané na papírku. Poznají-li přesné znění, dostanou 2 body, za přibližné znění (podobnost posuzuje vedoucí) dostanou 1 bod, neuhádnutí/vzdání je za 0 bodů. Následně může běžet další člen skupinky a vše se opakuje, dokud se nevyčerpají všechny pojmy. Vyhrává skupinka s nejvíce body.

Dále proběhne reflexe: - „Jak se vám pojmy kreslily? Co bylo nejtěžší, co nejlehčí?“

3 fáze: Úkolem je ve skupinkách vymyslet, jak pojmy souvisí s chudobou, jaký je mezi nimi vzájemný vztah, jak se ovlivňují, jak jsou propojené. Účastníci vytvoří myšlenkovou mapu vzájemných vztahů pojmů. Mohou připsat jakýkoli další pojem, který v původním výčtu nebyl. Případně nemusí použít všechny. Mapu vytvoří na velký papír, mohou ji jakkoliv dotvořit, vyzdobit. Následuje prezentace výsledků tvorby.

Reflexe a shrnutí.

A3: Co s chudobou?

Cíl: Uvědomit si, co je možné pro zmírnění chudoby udělat.

Pomůcky: Odpovídající počet kartiček s nápisy / s obrázky; flipchart; fixy.

Čas na přípravu: 5 min.

Čas na realizaci aktivity: 90 min.

Prostředí: venku / uvnitř

Fyzická náročnost: 3

Brainwriting na téma „Proč pomáhají bohaté země zemím chudým?“ a „Co může s chudobou udělat každý z nás?“ Jedna skupina má flipchart s první otázkou, druhá skupina s druhou otázkou. Pod otázky zapisují odpovědi. Po vyčerpání odpovědí si skupinky flipcharty vymění a doplňují, co tam ještě není zapsáno. Následuje prezentace.

Kartičky s nápisy / s obrázky jsou rozmístěné po ohraničeném prostoru obrázkem/nápisem dolů. Účastníci jsou rozděleni do skupin. Počtu skupin odpovídá počet sad karet krát dvě. Pro každou skupinu jsou potřeba dvě sady – každá kartička musí být v páru.

Skupinky běhají do ohraničeného prostoru ze startovní čáry, která je dostatečně vzdálená, aby byla hra fyzicky náročná. Ze startovací čáry nesmí být vidět do ohraničeného prostoru. Úkolem skupinek je posbírat celou sadu kartiček. Mluvit se smí pouze před startovní čarou. Za ní spolu účastníci nesmí nijak komunikovat, ani neverbálně. Domlouvání strategií tedy musí vždy před startovní čarou.

V ohraničeném prostoru může během jednoho vstupu jeden účastník vždy otočit pouze jednu kartu, kterou nesmí nikomu ukázat a po prohlédnutí jí musí opět otočit rubem vzhůru. Před dalším vstupem do ohraničeného prostoru musí vběhnout před startovací čáru. (Po otočení kartičky musí vběhnout ven – v případě, že si dva účastníci z jednoho týmu myslí, že mají stejné kartičky, tak běží za vedoucím; pokud účastník kartu do dvojice s někým nemá, běží před startovací čáru.) Pár skupina získá tak, že v jednu chvíli do prostoru vstupují dva hráči z jedné skupinky a každý vezme jednu kartu z páru. Vyběhnou z ohraničeného prostoru a karty ukážou vedoucímu, který zkontroluje, že jsou stejné. Pokud jsou karty různé, vedoucí je vrací do ohraničeného prostoru, v němž vymezí místo na vrácené karty. Karty jsou zpět ve hře. Skupina, která má jako první celou sadu, vyhrává. Do ohraničeného prostoru může vbíhat více účastníků zároveň.

Skupinky se svými sadami dále pracují. Rozdělí je podle toho, na kterou otázku z úvodu si myslí, že odpovídají. Porovnají je s odpověďmi z úvodu.

Diskuze o odpovědích. Které důvody jsou účastníkům blízké apod. Reflexe.

Proč pomáhají bohaté země zemím chudým?

- morální důvody (solidarita);
- prevence konfliktů a terorismu;
- předcházení nelegální migraci a organizovanému zločinu;
- ochrana před degradací životního prostředí, šířením chorob atd.;
- stabilní světová ekonomika a potenciální trhy;
- uplatnění našich produktů a technologií;
- příležitosti pro zaměstnanost a mladé lidi;
- lepší diplomatické vztahy s partnerskými zeměmi;
- prestiž a vliv na mezinárodní scéně;
- šíření našich hodnot a kultury.

Co může s chudobou udělat každý z nás?

- odpovědná spotřeba;
- finanční podpora;
- dobrovolnictví;
- aktivní občanství;
- zájem a mluvení s ostatními.

http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_136.pdf

Zdroje:

<http://www.rozvojovka.cz/chudoba>

http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_136.pdf

<http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=10-home>

Filmy a klipy na večerní promítání:

<http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=117-filmy>

<http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=112-klipy>

https://www.jsns.cz/cz/page/7/Katalog_html.html#theme2_22

METODICKÝ LIST 5

TÉMA: VZDĚLÁNÍ A PŘÍSTUP KE VZDĚLÁNÍ

NÁZEV: „Nízká míra vzdělanosti a přístup ke vzdělání“

Obecný cíl metodického listu:

- vytvořit základní představu o příčinách a důsledcích nízké míry vzdělanosti.
- pochopit důležitost vzdělání pro jednotlivce i pro rozvoj země.

A1: Proč do školy nechodí každý?

- **Cíl:** Zamyslet se nad příčinami a důsledky nízké míry vzdělanosti v rozvojových zemích; dozvědět se informace o vzdělávání v SAR.
- **Pomůcky:** Flipcharty, fixy, kartičky s pojmy; text o vzdělávání a školství v SAR; kartičky s obrázky materiálu potřebného ke stavbě školy.
- **Čas na přípravu:** 40 min.
Čas na realizaci aktivity: 180 min.
- **Prostředí:** venku / uvnitř
- **Fyzická náročnost:** 2

První fáze: Vedoucí ukáže dětem mapu gramotnosti ve světě. Může je nechat přemýšlet, co mapa znázorňuje. „Co znamená gramotnost? Kdo je gramotný?“

Vedoucí ukáže tuto větu: „První krok k zajištění rozvoje nejchudších zemí představuje zajištění gramotnosti a úplného základního vzdělání pro všechny obyvatele.“ Účastníci diskutují nad obsahem věty. Vedoucí se děti zeptá, jaké podle nich mohou být důvody, proč nechodí všechny děti na světě do školy. Do skupinek rozdejte papírky (případně nechte účastníky nějakým způsobem papírky získávat) s nadepsanými pojmy - nedostatek škol a vybavení, cena vzdělání, zastaralé osnovy, nedostatek učebnic a pomůcek, špatná sanitace, dětská práce, podvýživa, nemoce, ozbrojené konflikty, nedostatek učitelů, diskriminace, ekonomické zaostávání země, nedostatek kvalifikované pracovní síly, zadluženost země, korupce, nízké platy učitelů, placená školní docházka (placení uniforem, pomůcek) atd. Úkolem skupinek bude zamyslet se nad pojmy na papírcích - nad tím, jaký vztah mohou mít k nízké míře vzdělanosti. Na flipchart si předkreslí strom - kmen bude znamenat problém (v našem případě „nízká míra vzdělanosti“), kořeny jsou příčinami problému a větve důsledky. Pojmy z papírků mohou přiřadit ke kořenům, k větvím či k obojímu, nebo nikam. Zároveň mohou vymyslet jakýkoliv vlastní pojem a ten přiřadit. Na strom mohou nakreslit plody, které ukazují na možná řešení problému. Skupinky své stromy představí. Následuje reflexe.

V **druhé fázi** se účastníci seznámí se stavem školství a vzdělanosti v SAR. Skupinky dostanou vytištěný text, ve kterém chybí některé údaje. Chybějící údaje jsou napsané na lístečcích a rozházené po ohraničeném okolí. Na každém lístečku je číslo určující počet lidí, kteří musí pro lísteček jít. (Pokud je tam 1, může jej sebrat jeden člověk. Pokud 4, musí se u papírku shromáždit čtyři účastníci z jednoho týmu, aby jej mohli vzít.) Před začátkem hry si účastníci mohou domluvit strategii. Každý chybějící údaj se vyskytuje tolikrát, kolik je týmů, aby se na každý tým dostalo. Vyhrává ten tým, který v nejkratší době správně přiřadí údaje do textu.

V **třetí fázi** se vedoucí účastníků nejprve zeptá, co vše je podle nich potřeba pro stavbu a následné fungování školy. Účastníci říkají, co je napadá.

Následně týmy shánějí vše potřebné pro vybudování školy. Jednotlivé věci znázorňují papírky s obrázkem (tvárnice, pytel cementu, okno, latrína, vybudování základů, střecha, podlaha, lavice, židle, tabule atd.). Vydělávají peníze - dělají dřepy, kliky apod. Podle práce, kterou odvedou, dostanou částku peněz, za peníze si mohou nakoupit materiál na stavbu. Mohou se rozhodnout, jak moc budou pracovat a jaký typ školy tak postaví a kolik jich postaví.

V závěru se účastníci vrací ke svým stromům problému, které mohou upravit dle nových informací ze SAR. Upravené stromy představí.

Materiál potřebný ke stavbě školy v SAR

Pytle cementu

Vědro vody

Písek

Cihla

Motorová míchačka

Kolečko

Lešení

Dřevěné latě

Plech na střechu

Lopata

Rýč

Metr

Vodováha

Kameny

Tabule

Židle

Lavice

Studna

Latrina

Okno

Dveře

Školství v SAR

Vzdělání je klíčem na cestě z chudoby. Ve Středoafričské republice se ale zajišťovat dětem kvalitní vzdělání dlouhodobě nedaří. Stát zde od doby svého vzniku v roce 1960 nepostavil ani jednu školu. Výsledkem je, že číst a psát umí asi jen každý druhý Středoafričan starší 15ti let. Velký rozdíl panuje i mezi muži a ženami. Zatímco u mužů se gramotnost pohybuje okolo 70%, u žen toto číslo nedosahuje ani poloviny. Za to, že děti chodí do školy, musí jejich rodiny platit a to jak ve státních, tak v soukromých školách. To je jedním z důvodů vyšší gramotnosti mezi kluky. Pokud totiž rodina nemá na to poslat do školy více dětí, posílá raději kluka a dívka zůstává doma. V posledních letech se ale situace mění k lepšímu.

Na většinu škol v SAR je však velmi těžké sehnat učitele, protože stát pro ně není schopen zajistit pravidelný plat. Učitelé jsou tak nuceni pracovat často ještě na poli, aby uživilí své rodiny. Výuka tak bývá přerušována a úroveň vzdělání je velmi nízká. Průměrný Středoafričan stráví ve škole zhruba 7 let. Pro srovnání v České republice strávíme ve škole průměrně let 16. Kluci chodí v SAR ve škole delší dobu (asi 9 let) než holky, ty chodí do školy nejčastěji jen 6 let. Když v roce 2013 vypukl v zemi konflikt, byly ke všemu dlouhou dobu prakticky všechny školy v zemi zavřené.

Když už se v SAR podaří sehnat finance na provoz školy - jde především o první stupeň ZŠ. Problémem pak je, že děti ve svém vzdělání nemají kam pokračovat. Druhý stupeň je pro většinu z nich nedostupný a tak se děti často vracejí zpátky k práci na pole. Střední škola Lyceé st. Augustin ve Středoafričském Bozoum, kterou postavila a provozuje SIRIRI je například jediná střední škola v okrese velkým jako Morava, která poskytuje vzdělání až do maturity. Děti jsou ve škole vedeny k tomu, aby si práci pro sebe dovedli vytvořit sami, třeba jako drobní podnikatelé. Učí se předměty jako zeměpis, biologii či francouzštinu, ale také třeba arabštinu, rodinnou výchovu, teorii zemědělství, nebo šití. Po maturitě mohou také pokračovat na jedinou univerzitu v zemi, která je v hlavním městě Bangui.

METODICKÝ LIST 6

TÉMA: VZDĚLÁNÍ A PŘÍSTUP KE VZDĚLÁNÍ

NÁZEV: „Jak se učím já a jak další lidé”

Obecné cíle metodického listu:

- zmapovat proces učení se - co, kde, jak a díky čemu a komu se učím
- zamyslet se nad nerovným přístupem ke vzdělání různých lidí v různých zemích
- prozkoumat přínosy vzdělání a jeho vztah k chudobě
- zamyslet se, zda je platné tvrzení „každý se od druhého může něco naučit”

A1: Evokace pantomimou

Cíl: Naladit se na téma programu, evokovat různé aspekty vzdělávání.

Pomůcky: Papírky s pojmy o vzdělávání a učení (pokud je chcete využít).

Čas na přípravu: 5 min.

Čas na realizaci aktivity: 20–30 min.

Prostředí: kdekoliv

Fyzická náročnost: 1

Proběhne soutěž dvou družstev. Účastníci sedí ve dvou řadách naproti sobě, mezi nimi je prostor. Družstva střídavě vysílají doprospěd člověka, který má pantomimicky předvést něco, co souvisí se vzděláváním. Družstvo, které to dříve uhádne, má bod. Může se hrát, dokud se všichni x-krát neprostřídají nebo dokud má hra správný náboj.

Varianty:

- Účastníci předvádí, cokoliv je k tématu napadne, nebo na papírku dostanou předepsané pojmy od vedoucího nebo lze obě varianty zkombinovat.
- Kdo tuší správnou odpověď, buď rovnou křičí, nebo se musí přihlásit. Družstva mohou mít omezený počet pokusů, např. tři - teprve až je obě družstva vyčerpají, může kdokoliv hádat dál.

Příklady možných pojmů k předvádění: škola, celoživotní vzdělávání, přestávka, učebnice, kamarádi, uniforma, výtvarný kroužek, zvonění, školné, cesta do školy, hudební výchova, matematika, vysvědčení, skaut, učitel, tělocvik, diplom, smysl, internet, jednička, pětka, vysvědení atd.

A2: Můj diplom, aneb co jsem se kde naučil/a

Cíl: Uvědomit si, že naše učení má 3 aspekty (znalosti, dovednosti, postoje), a zmapovat, kde všude se lze něčemu naučit.

Pomůcky: Papíry, barevné pastelky či fixy.

Čas na přípravu: 15 min. (příprava scénky)

Čas na realizaci aktivity: 60 min.

Prostředí: Kdekoliv, kde se dá v klidu a pohodlně přemýšlet a malovat.

Fyzická náročnost: 1

Shrnutí: Každý účastník si vytvoří diplom, jenž má znázorňovat hlavní věci, které se zatím v životě naučil.

Začne se úvodní scénkou pro přiblížení pojmů znalosti, dovednosti, postoje (hodnoty). Přijdou tři postavy: První (znalost) bude vyjmenovávat, co všechno ví a co všechno zná. Druhá (dovednost) bude vyjmenovávat a předvádět, co všechno umí, co dovede. Třetí (postoj, hodnota) bude vyjmenovávat, čemu věří.

Možné příklady k tematice ohně:

- Znalost - vím, že k hoření je potřeba kyslík, že suché dřevo hoří lépe než mokré a že sekera se sekáním do země tupí
- Dovednost - umím připravit dobrý oheň-pyramidu, umím zapálit oheň bez papíru, dokážu rychle nasekat třísky
- Postoj - věřím (myslím si), že do ohně by se neměly házet plastové odpadky, že po dohoření ohně by člověk měl dané místo vrátit do původního stavu, že oheň je posvátný a mělo by se s ním zacházet s úctou

Po scénce účastníci hádají, co jednotlivé postavy představovaly. Postavy jim to poté prozradí a blíže se představí.

Tip: pro více informací o znalostech, dovednostech a postojích se podívejte do úvodní části příručky.

Zadejte následující úkol: Každý si vytvoří diplom, jenž má znázorňovat hlavní věci, které se zatím v životě naučil.

Diplom musí obsahovat hlavičku (minimálně jméno) a dále 4 části:

- škola - co důležitého jsem se naučil ve škole
- rodina - co důležitého jsem se naučil doma a v rodině
- kamarádi - co důležitého jsem se naučil od kamarádů
- jinde - co důležitého jsem se naučil ještě někde jinde

Většina věcí by měla být nakreslených, některé lze doplnit slovy. Pro kreslení/psaní každý využije 3 barvy:

- jednu pro to, co zná a ví (znalosti)
- jednu pro to, co umí a dovede (dovednosti)
- jednu pro to, co považuje za důležité v chování lidí (postoje, hodnoty)

Tip: zadání písemně shrňte a vystavte na viditelné místo.

Účastníci dostanou dostatečný prostor pro zpracování svých diplomů (asi 20–30 min). V závislosti na počtu účastníků si je pak postupně představí v menších skupinách, nebo všichni dohromady (doporučená velikost skupiny: 5–8 lidí). Postup představování: 1. jeden ukáže svůj diplom, ostatní hádají, co na něm je; 2. daný člověk diplom představí; 3. prostor pro otázky a postřehy.

Následuje reflexe aktivity. Např.: „Jak jste se cítili při vytváření diplomů? Která část diplomu pro vás byla nejtěžší? Co vás během aktivity překvapilo/zaujalo? Co si z aktivity můžeme odnést do života?“

Na konci se diplomy vystaví na viditelné místo.

Tip: Jednotlivým částem věnujte čas dle tvořivosti/přemýšlivosti/povídavosti skupiny. V případě potřeby lze zkrátit sdílecí část. Pro splnění cíle je nutné dát dostatečný prostor pro reflexi. Do reflexe lze zařadit konkrétní otázky k posílení vnímání tří složek učení: znalostí, dovedností, postojů (hodnot).

A3 - Strategická hra - cesta životem učení

Cíl: Uvědomit si, že startovní čáru pro svoje vzdělávání nemáme všichni nastavenou stejně. Zamyslet se nad tím, čemu vděčíme za svoje vzdělání. Zamyslet se nad smyslem vzdělávání, jeho přínosem a využitelností. Prozkoumat příčiny a důsledky špatného přístupu ke vzdělání.

Pomůcky: Lístičky s popisem rolí, flipcharty se shrnutím zadání, barevné fixy (4 barvy), barevné lístečky se znalostmi, seznam znalostí pro Profesora, tužky, papíry.

Čas na přípravu: 30 min.

Čas na realizaci aktivity: 90 min. (20 zadání, 40 hra, 30 reflexe)

Prostředí: venku

Fyzická náročnost: 3

Účastníci se rozdělí do skupin po 4 až 5 (ideálně stejně početných), ve kterých budou společně procházet životem učení. Cílem každého je co nejdříve projít vzděláním přes MŠ, ZŠ, SŠ, VŠ a školu života.

Tip: Hru můžete uvést vtipnou scénkou, např. stařík vyprávějící, co se kde za život naučil, ale který si nebude moci na nic vzpomenout.

Účastníci dostanou toto zadání:

- V této hře si projdete životem učení. Budete rozděleni do skupin po 4 až 5 lidech - každá skupina má svůj prostor, kde si může skládat své znalosti a také skládat zkoušky.
- Vítězem se stane skupina, která celá nejdříve dokončí všechny stupně škol.
- Stupňů školy je 5: mateřská škola, základní škola, střední škola, vysoká škola a škola života. Kdo zakončí školu života, vítězí a může jít do zaslouženého důchodu (odpočinku), kde počká na ostatní.
- Každá škola se zakončuje složením zkoušky. Pro její složení je třeba mít určité znalosti.
- Znalosti pro skládání zkoušek na jednotlivých školách jsou rozmístěné v terénu na třech různě vzdálených stanovištích. Pro obdržení znalosti je třeba doběhnout na dané stanoviště, informaci si přečíst, zapamatovat, doběhnout zpět na začátek a tam zapsat na papír vaší skupiny.
- Každý z vás bude hrát určitou postavu. V každé třídě budou zastoupeni různí lidé z různých zemí, prostředí, rodin a s jinými schopnostmi. Každá role tak má různé výhody a nevýhody pro vzdělávání a podle toho běhá pro znalosti na různě vzdálená stanoviště (seznam viz níže).
- Pro zakončení každého stupně školy je potřeba složit zkoušku u Profesora. Když je skupina připravena, Profesora si zavolá. Ten skupině položí 6 základních otázek - každá se týká jedné posbírané znalosti (informace) na daném stupni:
- Toto platí pro ukončení MŠ, ZŠ, SŠ a VŠ
- Škola života - kritéria splnění budou oznámena až po dosažení VŠ vzdělání
- Upřesnění polohy stanovišť (doporučená vzdálenost: 1. 40 vteřin během; 2. 60 vteřin během, 3. 80 vteřin během).

Tip: Hlavní parametry hry viditelně vyvěste.

Zkoušku života skládá už každý za sebe. Každý, jehož skupina zakončí VŠ, dostane písemně zadání:

„Hodně jsi se už naučil. Škola života je nekonečný proces učení. Důležité ale je naučit se v něm jednu věc: dávat svému vzdělání smysl, využívat ho - aby roky, které jsi strávil učením, nebyly promarněny. Sepiš pět příkladů, kdy už jsi v životě využil to, co ses někde naučil, a tři příklady, jak bys mohl využít v budoucnosti to, co ses naučil během této hry.“

Hru zakončete v ideálním případě, až většina účastníků (nebo všichni) dokončí školu života. Před reflexí je možné dát pauzu a udělat výstavu „závěrečných prací“.

V reflexi nechte nejprve prostor pro sdílení hlavních dojmů a pocitů (možná nespravedlnost daná rolemi, komunikace ve skupině). Ve hře bylo obsaženo více témat. V reflexi se zaměřte na téma nerovného přístupu ke vzdělání (plynouceho z rolí v týmu) a dále dle chuti na další téma, které je podle vás pro skupinu zajímavé/užitečné.

Možné otázky:

- Úvod: „Jak jste se cítili, když jste poznali svoje role? Co byl pro vás nejsilnější moment?“
- Témata
 - a. Nerovná startovní čára pro život/vzdělávání: „Jak jste ve skupině řešili to, že každý musí pro znalosti běžet různě daleko? Představili jste si za svými rolemi konkrétní lidi? Pokud ano, kdo to byl, kde bydlel? Jak myslíte, že se takové rozdělení rolí podobá skutečnosti? Jak velký je náš osobní vliv na naše vzdělání a za co vděčíme někomu/nečemu jinému?“
 - b. Stav vzdělávání ve světě a v SAR: „Pamatujete si nějaké údaje o vzdělávání v SAR? Překvapilo vás něco? Čím myslíte, že to asi je? Jaký je vztah mezi dětskou prací a vzděláváním?“
 - c. S čím vzdělávání souvisí: „Jaké jsou příčiny špatného přístupu ke vzdělání a jaké dopady? Jak souvisí s chudobou, zdravím, schopností se uživit?“
 - d. Smysl a využitelnost vzdělávání: „Jaký je smysl vzdělání pro člověka? Pro rodinu? Pro společnost? Jak to udělat, aby člověk své vzdělání dobře využil?“
- Shrnutí: „Co si ze hry můžeme odnést do života? Jaký máte pro sebe hlavní postřeh ze hry?“

PŘÍLOHY:

Popis postav v rámci třídy. Při počtu 4 lidí v týmu lze vynechat č. 5. V závorce označení stanovišť, kam může běhat (1 = nejbližší, 3 = nejdál od ostatních).

1. Jsi od přírody bystrý, máš nadprůměrné IQ, rodiče ti v dětství četli a vyprávěli hodně pohádek, doma máte mnoho knížek. (1, 2, 3)
2. Nejbližší škola, kam můžeš chodit, je vzdálená hodinu rychlou chůzí. Na cestu hromadnou dopravou nemáš peníze, chodíš proto pěšky. (2, 3)
3. Jsi z velice chudé rodiny, těžko sháníte peníze na jídlo. Proto chodíš přes den pracovat na pole a něco se učit můžeš jen večer, pokud na to máš ještě sílu. (3)
4. Jsi od přírody chytrý a chápavý, tvoje rodina tě podporuje. Chodíš do školy, kde je 80 dětí ve třídě, učitelé jsou špatně placení a zhruba polovina všech žáků každý rok propadne. (3)
5. Ve své rodině jsi první, kdo chodí do školy. Tvoji rodiče pro tebe chtějí to nejlepší, ale nevědí, že k tomu patří vzdělání, a byli by radši, kdybys pomáhal doma. (2,3)

Znalosti = papírky s citáty/informacemi

Papírky označte dle stupně školy a rozmístěte na jednotlivá stanoviště. Od každého stupně patří dva lístečky na jedno stanoviště. Na každém ze tří stanovišť tak budou dvě informace od každého stupně školy.

- MŠ
1. Vzdělání je základní podmínkou rozvoje jednotlivce.
 2. Vzdělání je základní podmínkou rozvoje společnosti.
 3. Dle Všeobecné deklarace lidských práv má každý člověk právo na vzdělání.
 4. Každý má právo na vzdělání a ne každému se dostává.
 5. Přáním většiny rodičů je dobré vzdělání jejich dětí.
 6. Vzdělání poskytuje lidem možnost změnit své postavení ve společnosti.
- ZŠ
1. 61 milionů dětí nemělo v roce 2010 možnost pravidelně navštěvovat školu.
 2. Drtivá většina dětí nenavštěvujících školu žije v rozvojových zemích.
 3. 53 % dětí nenavštěvujících školu tvoří dívky.
 4. V SAR připadá průměrně 80 žáků na jednoho učitele.
 5. 60 % lidí v SAR je negramotných.
 6. SAR ročně vynaloží 400 Kč na vzdělání jednoho žáka na ZŠ, ČR 60 000 Kč.
- SSŠ
1. Hlavní překážkou vzdělávání je chudoba.
 2. Vzdělávání se může stát i nástrojem útlaku a manipulace.
 3. Na světě místo chození do školy pracuje více než 200 milionů dětí.
 4. Chudoba vede k tomu, že mnoho dětí je místo chození do školy nuceno pracovat.
 5. Vzdělání je účinnou prevencí nemocí, např. HIV/AIDS.
 6. Jednou z příčin chudoby je špatné vzdělání.
- VŠ
1. Holocaust a jiné krutosti byly spáchány „dobře vzdělanými“ lidmi.
 2. V bývalých koloniích vzdělání sloužilo jako mocenský nástroj.
 3. „Neměli bychom vzdělávat jen hlavy dětí, ale i jejich srdce.“ - Dalailama
 4. „Musíš se hodně učit, abys poznal, že málo víš.“ - Michel de Montaigne
 5. „Je možné naplnit mysl milióny faktů a stále být úplně nevzdělaný.“ - Alec Bourne
 6. „Nemohu nikoho nic naučit, mohu je jen přimět myslet.“ - Sokratés

Zdroje:

<http://www.rozvojovka.cz/vzdelani>

<http://data.worldbank.org/>

http://www.academia.edu/575387/Learning_to_Read_the_World_Through_Other_Eyes_2008_

Znalosti

Papírky označte dle stupně školy a rozmístěte v dostatečném počtu (dle počtu skupin) na jednotlivá stanoviště. Od každého stupně patří dva lístečky na jedno stanoviště. Na každém ze tří stanovišť tak budou dvě informace od každého stupně školy ve stejném počtu, jako je počet skupin.

MŠ

1. Vzdělání je základní podmínkou rozvoje jednotlivce.
2. Vzdělání je základní podmínkou rozvoje společnosti.
3. Dle Všeobecné deklarace lidských práv má každý člověk právo na vzdělání.
4. Každý má právo na vzdělání a ne každému se dostává.
5. Přáním většiny rodičů je dobré vzdělání jejich dětí.
6. Vzdělání poskytuje lidem možnost změnit své postavení ve společnosti.

ZŠ

1. 61 milionů dětí nemělo v roce 2010 možnost pravidelně navštěvovat školu.
2. Drtivá většina dětí nenavštěvujících školu žije v rozvojových zemích.
3. 53 % dětí nenavštěvujících školu tvoří dívky.
4. V SAR připadá průměrně 80 žáků na jednoho učitele.
5. 60 % lidí v SAR je negramotných.
6. SAR ročně vynaloží 400 Kč na vzdělání jednoho žáka na ZŠ, ČR 60 000 Kč.

SŠ

1. Hlavní překážkou vzdělávání je chudoba.
2. Vzdělávání se může stát i nástrojem útlaku a manipulace.
3. Na světě místo chození do školy pracuje více než 200 milionů dětí.
4. Chudoba vede k tomu, že mnoho dětí je místo chození do školy nuceno pracovat.
5. Vzdělání je účinnou prevencí nemocí, např. HIV/AIDS.
6. Jednou z příčin chudoby je špatné vzdělání.

VŠ

1. Holocaust a jiné krutosti byly spáchány „dobře vzdělanými“ lidmi.
2. V bývalých koloniích vzdělání sloužilo jako mocenský nástroj.
3. „Neměli bychom vzdělávat jen hlavy dětí, ale i jejich srdce.“ - Dalailama
4. „Musíš se hodně učit, abys poznal, že málo víš.“ - Michel de Montaigne
5. „Je možné naplnit mysl milióny faktů a stále být úplně nevzdělaný.“ - Alec Bourne
6. „Nemohu nikoho nic naučit, mohu je jen přimět myslet.“ - Sokratés

Zdroje:

<http://www.rozvojovka.cz/vzdelani>

<http://data.worldbank.org/>

http://www.academia.edu/575387/Learning_to_Read_the_World_Through_Other_Eyes_2008_

A4 - Výzkum - jak se u nás dříve učilo

Cíl: Zmapovat postoje ke vzdělání u lidí v dané oblasti a porovnat je se svými.

Pomůcky: Tužky, papíry, vytištěné otázky, flipchartové papíry, fixy.

Čas na přípravu: 10 min.

Čas na realizaci aktivity: 150–180 min.

Prostředí: Někde venku, kde jsou lidé.

Fyzická náročnost: 2

Skupiny účastníků se stanou historiky-badatelé a vyrazí do určité kulturní oblasti s cílem objasnit historii vzdělávání lidí, kteří tam žijí.

Dle vaší polohy zvolte vhodnou oblast výzkumu - části města, vesnice atd. Pokud jste dále od civilizace, lze výzkum provést mezi vedoucími nebo mezi sebou navzájem, účastníky do oblasti přiblížit, nebo na aktivitu vyhradit více času kvůli cestě.

Badatelé se budou snažit prozkoumat co nejvíce objektů (lidí v dané oblasti) a zeptat se jich na tyto otázky:

1. Do jakých škol jste chodil/a? Kdy a kde to bylo?
2. Na co ve škole vzpomínáte rád/a?
3. Co vám škola dala do života?
4. Jak podobu vzdělávání ovlivňoval tehdejší režim (komunismus)?
5. Napadá vás, jak by někdo mohl systému vzdělávání zneužít? Máte s tím nějakou zkušenost?
6. Čemu vděčíte za svoje vzdělání?
7. Co nejdůležitějšího jste se za život naučil/a?
8. Jaký je podle vás vztah mezi vzděláním a chudobou?
9. Měla by podle vás ČR více investovat do vzdělávání? Proč?
10. Myslíte si, že každý na světě má právo na dobré vzdělání? Proč?

Ze získaných odpovědí mají vyvodit obecné závěry o zkušenostech místních lidí a odpovědět na následující otázky.

- Co lidem vzdělání dalo do života?
- Čemu vděčí za svoje vzdělání?
- Jaký je vztah mezi vzděláním a chudobou?
- Kdo a jak může systém vzdělávání zneužít proti lidem?
- Měl by každý na světě mít právo na dobré vzdělání?
- Moudra, která by stálo za to někam vytesat.

Každou otázku ať doplní svými názory. Vše zachytí na flipchartový papír a připraví své závěry k prezentování ostatním včetně „historek z natáčení“.

Aktivita je zakončena „konferencí“, kde si skupiny navzájem prezentují své výsledky. Po každé skupině dejte prostor na dotazy a diskusi.

- Dle času a nálady skupiny lze ještě zařadit reflektivní aktivitu, která shrne nejen průzkum, ale poznatky z celého dne. Varianty:
- Scénky - ve skupině připravit scénku se „vzkazem pro svět“ o vzdělávání.
- Myšlenková mapa - na velký papír společně zapisovat a propojovat hlavní poznatky, koncepty, myšlenky. Důraz klást na souvislosti, příčiny a důsledky.
- Dopis sobě - napsat vzkaz o vzdělávání svému budoucímu já (za rok v budoucnosti).

A5 - Psaní si na záda - co se od tebe můžu naučit

Cíl: Účastníci se zamyslí nad tím, zda se od každého můžou něco naučit a zda každého oni můžou něco naučit.

Pomůcky: Papíry, tužky/fixy, špendlíky/izolepa, může být hudba.

Čas na přípravu: 5 min.

Čas na realizaci aktivity: 40 min.

Prostředí: Kdekoliv

Fyzická náročnost: 1

Účastníci si na záda navzájem připevní papír A4 s nadpisem Co se ode mě lidé mohou naučit. Poté se pohybují po prostoru (může hrát hudba) a navzájem si na papíry píší vzkazy o tom, co se od sebe můžou naučit.

Např. Jeníček napíše Mařence na záda „být více trpělivý“, protože obdivuje její klid a trpělivost, nebo napíše „žonglování“, protože Mařenka umí žonglovat a Jeníček by se to rád naučil.

Ideál je, aby každý napsal každému, ale není to bezpodmínečně nutné.

Po skončení si každý přečte vzkazy, které má na zádech, a přejde se ke společné reflexi.

Reflexe:

- Jak jste se cítili při psaní/čtení vzkazů?
- Který z nápisů na vašich zádech vás zaujal či překvapil?
- Myslíte si, že každého ve skupině můžete něco naučit?
- Podařilo se vám napsat něco každému? Jak to bylo obtížné?
- Myslíte si, že od každého člověka na světě se můžete něco naučit?
- Napadne vás někdo, o němž si myslíte, že byste se od něj nic nenaučili?

Filmy

Video z TED - *Learning from a barefoot movement* - o indické univerzitě pro chudé, kde učí jen lidé bez titulu a certifikátem je uznání lidí, kterým pomůžeš. (19 min., lze stáhnout s českými titulky)

http://www.ted.com/talks/bunker_roy

Filmový dokument - *Tvé místo vedle mě* - Příběh irské sestry Cyril, která v Indii dala základ systému vzdělávání založenému na hodnotách, osobní zodpovědnosti a svobodě, který mění život tisícům dětí.

(53 min., obsahuje české titulky)

<http://vimeo.com/53594877>

Slovníček pojmů

Postoj - Postoj je názor nebo připravenost k činu ve vztahu s určitým problémem nebo volbou. Postoje jsou důležitou složkou komunikace. Kromě toho, že je zaměřen na problém či volbu, zahrnuje i určitou míru intenzity.

Hodnoty - Hodnoty znamenají to, čeho si jednotlivci nebo skupiny váží, cení, za co jsou ochotní něco obětovat, případně zaplatit.

Vzdělání jako základní lidské právo - Všeobecná deklarace lidských práv, přijatá Valným shromážděním OSN v roce 1948, v článku 26 říká: Každý má právo na vzdělání. Vzdělání nechť je bezplatné, alespoň v počátečních a základních stupních. Vzdělání má směřovat k rozvoji osobnosti, k posílení porozumění ve společnosti a k úctě k lidským právům.

METODICKÝ LIST 7

TÉMA: ZDRAVÍ

Obecné cíle metodického listu:

- prozkoumat oblast veřejného zdraví a zdravého životního stylu
- uvědomit si souvislost zdraví a sociálně-ekonomických podmínek, ve kterých člověk žije

A1: Bingo!

- **Cíl:** uvést téma dne, evokovat téma
- **Pomůcky:** mřížky na „bingo“ s jednotlivými výroky pro každého účastníka
- **Čas na přípravu:** 20 min hra, 25 min úvodní povídání o tématu
Čas na realizaci aktivity: 20–30 min.
- **Prostředí:** uvnitř či venku
- **Fyzická náročnost:** 1

Každý účastník dostane vytištěnou mřížku „bingo“ (herní pole 5 krát 5 čtverců), kde jsou však v jednotlivých čtvercích místo čísel napsané výroky týkající se naplňování zdravého životního stylu. Účastníci mají za úkol mluvit mezi sebou a ke každému výroku najít jednoho člověka, pro kterého je pravdivý – tento člověk se jim podepíše do příslušného pole „bingo“ mřížky. Když první z účastníků má všechna pole vyplněna podpisy ostatních, vykřikne „bingo“ a hra končí.

Na hru je vhodné navázat diskusí o jednotlivých výrocích – co mají všechny výroky společného? Jakého tématu se dotýkají? Bylo obtížné najít lidi, kteří by se s některým z nich ztotožňovali? Proč? Dověděli jste se v průběhu hry něco nového o sobě/ostatních?

Příklad výroků (lze používat jak výroky, které naplňují ideu zdravého životního stylu, tak takové, které jí odporují):

- Čistím si zuby maximálně jednou denně.
- Minimálně jednou za týden chodím běhat.
- Každý den sním alespoň jeden kus zeleniny či ovoce.
- Nikdy v životě jsem nevykouřil(a) ani jednu cigaretu.
- Udělám více než 3 shyby.
- Vypiju minimálně půl litru Coca-coly denně.
- Myslím, že nejlepší strava pro novorozence je mateřské mléko.
- Myju si ruce před každým jídlem.
- Spím alespoň 8 hodin denně.

A2: Fotbal

- **Cíl:** účastníci si uvědomí, že ke sportu není třeba drahé vybavení, zahrají si fotbal s vlastnoručně vyrobeným míčem
- **Pomůcky:** staré igelitky či látky, klubko provázku, nůžky pro každou skupinu
- **Čas na realizaci aktivity:** 20–30 min.
- **Prostředí:** venku
- **Fyzická náročnost:** 4

Jako evokaci ukážeme účastníkům fotky podomácku vyrobených sportovních potřeb. „Je vidět, že sport a hra je důležitá pro lidi na celém světě, stejně tak pro ty, kteří si mohou všechny sportovní potřeby koupit, jako pro ty, kteří mají k jejich získání či výrobě jen velmi omezené prostředky. Pojďme si teď zahrát fotbal tak, jak jej hrají děti na venkově v SAR.“

Účastníci jsou rozděleni do skupin. V nich mají za úkol vymyslet nejlepší způsob, jak vyrobit z daných věcí (viz. pomůcky) míč, se kterým by se dal hrát fotbal, a takový míč vyrobit. (Pro inspiraci mohou použít obrázky takových míčů na internetu.)

Po skončení výroby se z vyprodukovaných míčů vybere ten „nejtrvanlivější“ a začíná fotbalový turnaj. Ještě před jeho zahájením můžeme jednotlivé skupiny motivovat k tomu, aby si vymysleli, název svých týmů, případně turnajový pokřik, píseň či dresy.

A3: Co s tím?

Cíl: uvědomit si souvislosti mezi zdravím a socio-ekonomickou situací

Pomůcky: sada případových studií a seznam zdravotních „pomůcek“ pro každou skupinu, „kostýmy“ k divadelním scénkám

Čas na přípravu: 5 min.

Čas na realizaci aktivity: 2,5 hodiny (práce ve skupinách, prezentace, diskuze)

Prostředí: uvnitř či venku

Fyzická náročnost: 1

Účastníci jsou rozděleni do skupin (o maximálně 5 členech). Každá skupina dostane 4 případové studii (viz. níže).

Jejich úkolem je:

1. Zamyslet se nad popsanou situací. Co by danému člověku poradili (například kdyby se na ně obrátil jako na své přátele s žádostí o podporu a radu) – na jaké instituce by se v dané situaci mohl obrátit atd.,
2. Vybrat ze seznamu zdravotních „pomůcek“ (viz. příloha) ty, které by člověku v dané situaci mohly pomoci,
3. Vytvořit scénku, ve které skupina ztvární jeden z popsaných příběhů a návrhy podpory (pokud možno, snažíme se, aby každá skupina vytvářela scénku k jiné případové studii – necháme skupiny si „jejich“ příběh vylosovat).

Poté, co jsou skupiny dokončí své úkoly, následuje divadelní přehlídka jednotlivých scének. Po skončení všech divadla následuje diskuse: „Dověděli jste se něco nového, co?“, „Co podle vás ovlivňuje zdraví člověka?“, „Jaké jsou souvislosti mezi zdravím a sociálními a ekonomickými podmínkami, ve kterých člověk žije?“, „Žijí i v ČR lidé, kterým socioekonomické podmínky negativně ovlivňují zdraví?“, „Jaké rozdíly a jaké podobnosti nacházíte mezi jednotlivými případovými studiemi?“ atd.

Případová studie 1.

Niquita je 16 a žije na ulici v New Yorku. Otěhotněla se svým přítelem, který ovšem dítě nechtěl. Niquita se rozhodla si dítě nechat a její přítel ji opustil. Niquita si neplatí zdravotní pojištění (což v USA není povinné) a nemohla si dovolit zaplatit za porod v nemocnici, porodila tedy v koupelně své kamarádky.

Potenciální návrhy: Niquita může vyhledat organizace podporující svobodné nezletilé matky - bude potřebovat podporu v tom, aby měla dostatek kvalitní stravy pro sebe i pro dítě, které by měla kojit. Měla by zajistit, že dítě dostane nezbytné očkování, měla by zajít i s dítětem na test HIV, zjistit si co nejvíce o tom, jak se o novorozence starat a prozkoumat možnosti jak zajistit zdravotní pojištění pro sebe i pro své dítě.

Doporučené zdravotní „pomůcky“: 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 13, 14

Případová studie 2.

Joeovi je 5 let a nedávno začal chodit do školy. Často ovšem chybí, protože často dostane průjem. Joeův učitel vysvětluje: „Průjem je pro male děti, především pokud jsou podvyživené, velice závažné onemocnění, průjem je druhým nejčastějším důvodem umrtí dětí u nás na Madagaskaru.“

Potenciální návrhy: zajistit pro Joea přístup k co možná nejkvalitnější vodě (převařování, čisticí tablet), vyvážené stravě. V případě průjmu hodně pít. Je také vhodné zajistit přístup k čistému záchodu, u kterého je možnost umýt si ruce mýdlem.

Doporučené zdravotní "pomůcky": 3, 4, 5, 6, 8, 9, 13.

Případová studie 3.

Claudia žije v Burkina Faso. Je jí 18 a čeká své druhé dítě. Vdala se v 15ti letech a je druhou ženou staršího muže. První Claudie dcera onemocněla malarií, ne kterou umírá spousta dětí z vesnice. Claudie se bojí o zdraví své, své dcery i nenarozeného dítěte.

Potenciální návrhy: zajistit přístup ke zdravotní péči před, během a po porodu, vyváženou stravu. Zajít na HIV test, dovědět se do nejvíce o péči o novorozence. Novorozence kojít. Zajistit, aby Claudie i její starší dcera měly nad postelí moskytiéru

Doporučené zdravotní "pomůcky": 1, 2, 3, 5, 11, 12, 13

Případová studie 4.

Petr žije v Brně. Jeho rodiče se rozvedli a Petr žije s matkou a otčímem, který hodně pije. Chodí do 8. třídy. Nedávno ho kamarád vzal na večírek, kde se nejen kouřilo a pilo, ale pár lidí tam i zkoušelo pervitin. Petra večírek moc ne bavil, ale zároveň byl rád, že byl s lidmi, kteří o něj jevíli zájem.

Potenciální návrhy: pokusit se najít si koníček, který Petra bude bavit. Zajistit, aby Petr měl možnost o tom, co se kolem něj a v něm děje, mluvit s někým, komu věří. Zjistit si informace o dopadech konzumace alkoholu, cigaret a drog.

Doporučené zdravotní "pomůcky": 13, 14, 15, 16

A4: Co JÁ s tím?

 Cíl: účastníci si zmapují, co reálně mohou a chtějí dělat pro své zdraví

 Pomůcky: výtvarné potřeby (včetně věcí k rozstříhávání)

 Čas na realizaci aktivity: 45 min.

 Prostředí: venku či uvnitř

 Fyzická náročnost: 1

Účastníci dostanou za úkol zamyslet se, jak by chtěli, aby vypadalo jejich zdraví (potažmo celý jejich život), když jim bude 35 a 70 let. Jednotlivě připraví plakát na toto téma (nakreslí sami sebe? To, jak bude vypadat životní prostředí? Fantazii se meze nekladou.)

Poté se jednotlivci spojí do dvojic, představí si navzájem své plakáty a to, nad čím přemýšleli při jejich tvorbě. Pak se zamyslí nad tím, co konkrétně mohou dělat pro to, aby se plakáty staly v budoucnosti realitou. Výstupem je, že se každý účastník zamyslí nad tím, jaké konkrétní kroky bude dělat proto, aby měl své zdraví v takovém stavu, v jakém chce, případně si tyto konkrétní kroky sepiše.

FILM NA VEČER

Na stupních vítězů (<http://www.jedensvet.cz/pit/filmy-materialy/15>)

Příloha ML7A4 - Seznam zdravotních pomůcek

Co s tím?

Seznam zdravotních "pomůcek":

	"pomůcka"	Reprezentuje
1	Gumové rukavice	Bezpečný porod Bezpečnou péči o krvácející osobu (i když je HIV pozitivní)
2	Info plakát o kojení	Ochrana novorozence před nemocemi, nejlepší zdroj výživy
3	Metr a váhy	Umožní sledovat vývoj dítěte, předejít případné podvýživě
4	Injekční stříkačka	Očkování proti závažným nemocem
5	Rodný list (či jiný doklad totožnosti)	Zajišťuje přístup k zdravotním a sociálním službám
6	Rehydratační tablety	Zabraňuje dehydrataci během průjmu
7	Antibiotika	Léčba závažných bakteriálních onemocnění
8	Záchod/latryna	Sanitace - prevence průjmu a dalších nemocí pocházejících z nečisté vody
9	Mýdlo	Hygiena - prevence průjmu a dalších nemocí pocházejících z nečisté vody
10	Kohoutek nebo pumpa	Přístup k pitné vodě
11	Moskytiéra	Ochrana před malárií
12	Krabička kondomů	Ochrana před HIV, dalšími sexuálně přenosnými nemocemi a nechtěným těhotenstvím
13	Antiretrovirální léky	Potlačují aktivní přítomnost viru HIV v krvi – prodlužují život HIV pozitivním, pokud podány v době porodu, mohou zabránit přenosu viru HIV z matky na dítě
14	Tužka	Vzdělání o zdravém životním stylu, prevenci nemocí, hygieně a sanitaci
15	Domov	Přístřeší, základní služby (voda, sanitace), rodina/blízcí lidé (tj. sociální záchytná síť)
16	Info brožura o alkoholu, cigaretách a drogách	Odpovědné rozhodování co se týče konzumace alkoholu, cigaret, drog

METODICKÝ LIST 8

TÉMA: ZDRAVÍ A NEMOCI Z GLOBÁLNÍHO POHLEDU

Obecné cíle metodického listu:

- znát různé aspekty a pohledy na to “být zdravý” a “být nemocný”
- zvážit výhody a nevýhody prevence a léčby nemocí
- znát nejmrtelnejší nemoci na světě
- zamyslet se nad vlivem médií na naše vnímání nemocí

A1: Zdraví a nemoci - kreslená evokace

 Cíl: Naladění na téma, evokace různých aspektů zdraví a nemoci

 Pomůcky: papíry, fixy/pastelky

 Čas na přípravu: 5 min.

Čas na realizaci aktivity: 20–30 min.

 Prostředí: kdekoliv

 Fyzická náročnost: 1

Účastníci se rozdělí na dvě poloviny. V jedné polovině má každý za úkol nakreslit obrázek “Když jsem zdravý” a v druhé “Když jsem nemocný”. Kreslí každý svůj obrázek, který může doplnit slovními popisky (co to znamená, když jsem zdravý/nemocný).

V závislosti na počtu účastníků si pak obrázky postupně představí v menších skupinách, nebo všichni dohromady (doporučená velikost skupiny: 5-8). Každý postupně svůj obrázek představí, poté je vždy prostor na otázky a postřehy.

A2: Zdravý, nebo nemocný? Kříž pořádně!

 Cíl:

- Zamyslet se, co to znamená “být zdravý” a jaké aspekty života to zahrnuje
- Prozkoumat různé podoby péče o zdraví
- Prozkoumat různé dopady toho, když je člověk vážně nemocný

 Pomůcky: papírky s informacemi-nemocemi, lano na vyznačení pole, píšťalka, stopky, tužky a papíry, flipchartové papíry, fixy

 Čas na přípravu: 10 min.

Čas na realizaci aktivity: 90 min. (přibližně: 10 min úvod, 30 min hra, 20 min příprava a 30 min realizace “přednášek” a reflexe)

 Prostředí: venku, nebo ve větším prostoru

 Fyzická náročnost: 1

Aktivita se skládá ze dvou hlavních částí: 1. řvací hra s výroky o zdraví a 2. tvorba letáků a “přednášky” pro ostatní.

První hra je soutěžní, soupeří proti sobě 2 týmy, hraje se na 2 kola. V prvním kole jeden tým představuje zdraví, druhý tým nemoci. V druhém kole se role prohodí. Hrací pole je rozděleno na 3 části - velké pole zdraví uprostřed (přiměřeně dlouhé, cca 20 metrů) a na jeho protějších okrajích jsou startovní a cílové pole nemocí.

Nemoc představuje 5 informací napsaných na 5 kouscích papíru. Tyto "nemocné" informace má jedna půlka družstva nemocí za úkol překřičet na druhou stranu, kde je druhá půlka družstva nemocí zachytává a zapisuje.

Úkolem družstva zdraví je zabránit přenosu nemocí na druhou stranu. K tomu si vymyslí pokřik týkající se zdraví (musí to být smysluplné spojení alespoň 3 slov). Po odstartování hry mají vytvářet co největší hluk, který by zabránil přenosu nemoci - k tomu mohou pouze stále dokola křičet svůj pokřik.

Kolo skončí, až tým nemocí dá signál, že jsou s přenosem spokojeni. Měří se čas přenosu. Pro vyhodnocení úspěchu se použijí 2 kritéria: přesnost přenosu a čas. Za chybu v každém slově/chybějící slovo se přičítá trestných 15 vteřin.

Informace - nemocí:

Skupina 1

1. Kdo je nemocný, nemůže dobře pracovat.
2. Lékaři by měli být placeni za uzdravování, ne léčení.
3. Každý má právo na zdravotní péči.
4. Být zdravý znamená celkový fyzický, duševní a sociální blahobyt.
5. Být zdravý není jen nepřítomnost nemocí.

Skupina 2

1. Hlavním cílem péče o zdraví není jen léčení nemocí.
2. Ve zdravém těle zdravý duch.
3. Dlouhodobě nemocní nemohou plnit své společenské role.
4. Nedostatečná výživa dětí často vede k onemocnění.
5. Špatné zdraví má i sociální důsledky.

Po vyhodnocení a krátké reflexi mají výroky seskupit do 3 tematických skupin.

- A. Být zdravý. (Co to znamená a jaké to má části?) - výroky 4, 5, 7
- B. Péče o zdraví. (Co to je a jak by měla vypadat?) - výroky 2, 3, 6, 9
- C. Být vážně nemocný. (Co to znamená pro člověka a jeho rodinu?) - výroky 1, 8, 10

Poté si každý vybere téma, kterému by se chtěl chvíli dál věnovat, a podle toho účastníci vytvoří 3 skupiny (přibližně početně vyrovnané), z nichž každá se stane lektory programu o zdraví pro žáky 1. nebo 2. třídy. Každá skupina si připraví plakát a krátký program na zhruba 5 minut, během kterého mají malým žákům představit svoje téma tak, aby to žáky bavilo a něco si z toho odnesli.

K inspiraci můžou "lektoři" použít výroky z předchozí hry, vše by ale měli přeložit do jazyka srozumitelného dětem v 1. nebo 2. třídě (jednoduše, dávat příklady, atd.).

Následují "přednášky" všech 3 skupin, po každé může být prostor pro dotazy a diskusi.

Stručná reflexe v kolečku - otázka pro každého: „Jaká informace z této hry tě nejvíce zaujala?“

A3: Malárie - prevence a léčba

Cíl:

- Seznámit se se základními informacemi o malárii
- Znat 3 způsoby prevence malárie
- Zamyšlení nad významem prevence a léčby nemocí na příkladu malárie

Pomůcky: lana/přírodniny na vyznačení domečků, něco na znázornění moskytiér (stačí symbolicky), barevné fixy (červená pro každého komára a vedoucí, zelená pro vedoucí, černá pro každou rodinu), stopky, pišťalka, lístečky jako jídlo, lístečky jako léky

Čas na přípravu: 30 min.

Čas na realizaci aktivity: 60-80 min. (15 min. vysvětlení, 25 min. hra, 20 min. reflexe)

Prostředí: venku

Fyzická náročnost: 3

Tip: dle počtu účastníků je potřeba zvolit vhodný počet komárů a vedoucích dávajících tečky u domečků. Případně lze účastníky zapojit jako komáry a hrát více kol, aby si vyzkoušeli obě role. U zkušených skupin lze ponechat děláni teček pouze na nich.

Úvodní scénka - dva vedoucí budou představovat dva tvory, kteří ročně mají na svědomí smrt nejvíce lidí. Účastníci mají hádat, o jaké tvory jde a kdo z nich zabije více lidí. Jeden vedoucí je člověk, druhý komár, spolu sehrají krátký vtipný soubor - člověk dělá bojové chvaty všude okolo, komár si potichu bzučí a jedním štípnutím člověka skolí. Po scénce účastníci hádají výsledky, poté jim je sděleno, že komár má ročně přímo na svědomí více jak 700 000 lidských životů tím, že přenáší malárii, a člověk necelých 500 000. Další zvířata následují až s obrovským odstupem.

Následuje běhací strategická hra s malárií s cílem prozkoumat příčiny, následky, léčbu a prevenci malárie.

Účastníci se rozdělí do skupin po 4 lidech. Každá skupina představuje rodinu, jejímž cílem je ubránit se malárii a přežít.

Každá **rodina** má na zemi vyznačený svůj domeček, kde bydlí. V domečku mají jednu moskytiéru (znázorněna symbolicky), pod kterou se vejdu dva lidé. Jeden člen rodiny na začátku onemocněl malárií (označen červenou tečkou na čele). V dané oblasti se vyskytují komáři, kteří jsou v noci aktivní (létají a sají lidem krev) a ve dne pasivní (jsou někde zalezlí) - den a noc se střídá vždy po 1 minutě, změna je označena pišťalkou.

Když komár chytí někoho, kdo není pod moskytiérou, píchne ho a je 50% šance, že daný člověk dostane **malárii** - v polovině případů je nakažen, v polovině se nic nestalo (proběhne např. soubor kámen-nůžky-papír).

Kdo je nakažen malárií, dostane od komára červenou tečku na čelo. Pokud malárie není léčena, zhoršuje se - každou noc přibude jedna tečka (vedoucí během noci obejde domečky a tomu, kdo má alespoň jednu červenou tečku z předchozích nocí, jednu přidá). Kdo má malárii v pokročilém stádiu (má 2 červené tečky a více), je oslaben, necítí se dobře a nemůže z domečku ven. Komu přibude 4. tečka, umírá a je vyřazen ze hry. Daná rodina tak může zachránit už jen část svých členů.

Proti nemoci je možné se bránit - kdo je pod moskytiérou, na toho komáři nemůžou. Další moskytiéru je možné si koupit v **obchodě s moskytiérymi**. Platí se běháním - do obchodu stačí doběhnout a moskytiéru si vzít. Aby se moskytiéra po cestě nepoškodila, musí ji nést vždy 2 lidé. Pokud by se někdo octil s moskytiérou sám, musí ji položit na zem. Obchod s moskytiérou je bohužel tak daleko, že se nedá doběhnout tam i zpátky pouze během dne - cesta zpět pravděpodobně zasáhne i do noci.

Proti komárům je možné se chránit dlouhým oblečením - kalhotami a mikinou. Ty je možné zakoupit v **obchodě s oblečením**. Kalhoty a mikinu znázorňuje šátek omotaný kolem hlavy. Za jedno doběhnutí do obchodu člověk získá jednu soupravu (=šátek). Když někoho s dlouhým oblečením píchne komár a měl by být nakažen malárií, má výhodu - losování (stříhání kámen-nůžky-papír) je nutné opakovat a člověk je nakažen, pouze pokud i druhé losování dopadlo nakažením.

Každý člen rodiny potřebuje jednou denně jíst - jí se během noci. Kdo se během noci nenají, hladoví a dostane od vedoucího zelenou tečkou na čelo. Zelené tečky se počítají do celkového počtu teček (se 4 se umírá). Navíc kdo má zelenou tečku a nakazí ho komár malárií, dostane od něj rovnou dvě červené tečky (organismus je oslaben). Pro jídlo se dá chodit do nedalekého **obchodu s jídlem**. Za jedno doběhnutí do obchodu člověk dostane jednu porci jídla (např. papírek, který se po konzumaci roztrhne). Kdo se nají, černou fixou si škrtně všechny zelené tečky.

Malárii lze vyléčit léky, které lze zakoupit v **lékárně**. Na jedno doběhnutí člověk získá jednu dávku léků (papírek). Po použití léku je člověk vyléčen od malárie a černou fixou si škrtně všechny červené tečky.

Možné rozmístění jednotlivých stanovišť ukazuje schéma. Klíčové je, aby zhruba odpovídala doba cesty (běhu) z domečku do daných míst. Např. aby člověk z domečku doběhl do lékárny za 20 sekund, tj. aby cesta tam a zpět trvala asi 40 sekund.

Nikdo nesmí opustit herní pole (prostor mezi stanovišti) a utíkat před komáry mimo něj.

Vítězí rodina, která bude mít během jedné celé noci v domečku celou rodinu, zdravou a nehladovějící (=bez červených a zelených teček).

Po rozdělení do skupiny dostanou rodiny 3-5 minut na určení, kdo bude první nakažený, a na domluvu strategie. Poté zazní písknutí, které označuje začátek prvního dne. Poté hra probíhá dle daných pravidel. Rodiny ve dne běhají pro věci a v noci se shovávají v domečku (pravděpodobně) a domlouvají další strategii. Hra končí, až všechny rodiny jsou zachráněny (nebo jsou ve stavu, kdy je nelze zachránit).

Tip: Dle úspěšnosti a zájmu lze hru zopakovat. V tom případě počítejte, že aktivita zabere více času. (s dobrou strategií lze hru vyhrát do 10 minut). Při opakování hry "tečkejte" na ruku.

Reflexe

- Hlavní dojmy ze hry? Jak jste se cítili, když jste byli kousnutí/jste umřeli/jste vyhráli?
- Který okamžik byl pro vás nejdůležitější? Jak jste se domlouvali? Jakou jste zvolili strategii? Která z opatření byste označili za prevenci malárie a která za léčbu?
- V čem myslíte, že je hra podobná situaci lidí žijících v oblastech, kde je malárie? Jak myslíte, že se rodiny v podobné situaci rozhodují, kdo bude spát pod moskytiérou a kdo ne? Jaký by podle vás měli lidé klást důraz na prevenci a jaký na léčení?
- Myslíte, že souvislost mezi prevencí a léčbou je podobná i u jiných nemocí? Jak k tomu přistupujeme v ČR? Jak to máte vy?

Infobox o malárii

Malárie je parazitická infekce přenášená z člověka na člověka kousnutím infikované samičky komára rodu *Anopheles*. Tito komáři obvykle útočí přibližně od soumraku do úsvitu.

Poté, co se parazit dostane do lidského těla, cestuje infekce do jater, kde se množí a proniká do červených krvinek. Uvnitř červených krvinek se parazité množí, dokud krvinky neprasknou, čímž se do krevního toku uvolní ještě více parazitů.

Malárie začíná podobně jako jiná chřipková onemocnění, první symptomy se objevují 9-14 dní od infekce. Mezi příznaky patří horečka, bolesti kloubů, bolest hlavy, časté zvracení, křeče a kóma. Není-li jednoduchá malárie léčena, může se změnit v těžkou – každý rok přejde do těžké formy okolo 8 milionů případů malárie. K úmrtí na malárii dochází v důsledku poškození mozku (mozková malárie) nebo poškození životně důležitých orgánů.

Diagnostika malárie je prováděna pomocí rychlého testu v podobě testovacího proužku nebo ověřením přítomnosti parazita ve vzorku krve pod mikroskopem. Nejefektivnější léčbou malárie je artemisinová kombinovaná terapie (ACT). Léky ACT jsou jen mírně toxické, mají málo vedlejších účinků a velice rychle proti parazitovi účinkují. Třídenní terapie antimalariky pro jedno dítě může stát pouhých 8 Kč.

Každý rok zemře na malárii okolo 700.000 lidí a dalších 200 milionů se jí nakazí. K devadesáti procentům úmrtí na malárii dochází v subsaharské Africe.

Každý rok je malárie v Evropě diagnostikována u více než 10 tisíc cestovatelů - turistů, kteří navštíví endemické oblasti. Proti malárii zatím není účinná očkovací látka, proto se proti onemocnění lze bránit expoziční profylaxí - ochranou před komářím bodnutím a chemoprofylaxí - pravidelným užíváním léků před, během a po skončení cesty. Všechna antimalarika jsou pouze na lékařský předpis, mohou mít vedlejší účinky. Žádná metoda není schopna ochránit před rizikem nákazy úplně!

Opatření, která sníží riziko poštípání komárem a tím přenos parazita do krve, jsou: omezení pobytu venku po západu slunce, používání moskytiér dokonale utěsněných pod lůžkem, nošení světlého oděvu s dlouhými rukávy a nohavicemi, instalace sítí v oknech a dveřích, používání repelentů především na nekrytých částech těla.

Zdroje a více info:

<http://www.lekari-bez-hranic.cz/cz/malarie>

http://www.zdravinacestach.cz/index.php?/dalsi_onemocneni/malarie

<http://www.gatesnotes.com/Health/Most-Lethal-Animal-Mosquito-Week>

A4: Nemoci ve světě

- Cíl:**
- Uvědomit si rozdíly v dostupnosti zdravotní péče v různých zemích
 - Znat 6 nemocí, které ročně způsobí nejvíce úmrtí
 - Zamyslet se nad tím, proč v různých zemích jsou nebezpečné různé nemoci
 - Seznámit se s pocity člověka, který je kvůli své nemoci stigmatizován

Pomůcky: flipchart, fixy, malá tabulka s nemocemi a potřebnou léčbou pro každý tým, nádoba na vodu, lžíce, sirky/špejle, míčky, fáborky na označení stromu,

Čas na přípravu: 30 min.

Čas na realizaci aktivity: 120 min. (20 min úvod, 3x20 minut hra, 40 min reflexe)

Prostředí: venku

Fyzická náročnost: 3

Evokace

Každý účastník si sepíše co nejvíce nemocí, které zná. Poté se spojí do dvojic či trojic a každá skupina vybere 10 nemocí, o kterých za svůj život slyšeli nejvíce (od rodičů, ve škole, v médiích, jinde). Skupiny poté představí své výsledky a vedoucí je zapisuje na flipchart. Řekněte, že se k seznamu vrátíte později.

Motivační scénka

Vedoucí oznámí, že proběhne přehlídka šesti nejvražednějších nemocí na světě. Vyzve účastníky, aby si tipli, které nemoci to budou. Nechá zaznít několik tipů. Poté uvede přehlídku nemocí.

Vedoucí postupně představí 6 nemocí, ke každé má nadepsaný papír A4 s jejím názvem, řekne její hlavní charakteristiky (viz infobox).

Jde o tyto nemoci: Nemoci srdce a cév = Kardiovaskulární onemocnění, Plicní onemocnění (hlavně zápal plic), Rakovina dýchacích cest; HIV/AIDS, Průjem, Cukrovka

Poté účastníci hádají, jaké je pořadí nemocí - která má na svědomí více lidských životů ročně. Vedoucí poté představí pořadí včetně počtu způsobených smrtí za rok a podílu na světových úmrtích.

Následuje strategická hra. Účastníci se rozdělí do 3 družstev. Každé bude představovat zdravotnický tým z jiné země: z ČR, z Brazílie a ze SAR. Týmy se vypraví na misi do smyšlené "světové vesnice". Každý tým má zdravotnické středisko (malé vyznačené území), kam bude odnášet nemocné z vesnice a bude je tam léčit. Ve středisku má umístěnou tabulku se seznamem nemocí a postupem léčby.

Střediska jednotlivých zemí jsou různě vzdálená od vesnice (simuluje dostupnost zdravotní péče). Nejbližší ČR, dále Brazílie a nejdále SAR (přibližná vzdálenost mezi středisky je 10 metrů).

Hraje se na 3 kola - v každém kole si týmy prohodí země a zdravotnická střediska. Každý tým tak jednou bude hrát za ČR, Brazílii i SAR. Zdravotnická střediska jsou velmi malá - aby se k sobě zdravotníci museli přiblížit, až tam budou léčit (cílem je, aby hrozilo riziko přenosu nakažlivé nemoci - viz dále).

Hra je soutěž zdravotnických týmů o to, komu se podaří vyléčit více lidí. Zdravotníci vybíhají do nedaleké vesnice, kde nachází nemocné (papírky s nápisem nemoci). Vždy mohou vzít jednoho nemocného, donést ho do střediska, tam ho položit textem nahoru a pak ho správným způsobem vyléčit. Každá země má bonus k léčení dvou nemocí - jde o ty nemoci, které jsou v dané zemi nejvíce rozšířené a mají tak zkušenosti s její léčbou.

Způsob léčení:

Nemoc	Komplikace	Léčba obecně	Potřebný úkon	Bonus země
Mrtvice	ucpání mozkové cévy sraženinou	podat lék na rozpuštění sraženiny	na flipchart 10x napsat "sraženina" a znázornit, jak se rozpouští	ČR - stačí napsat 2x
Zápal plic	zánět plicní tkáně	podávat antibiotika	hodit míčkem do vzduchu a před chytnutím 6x tlesknout	Brazílie - stačí tlesknout 2x
Rakovina plic	nádor na plicích	třeba provést operaci, 50% šance na úspěch dle velikosti nádoru	vyskládat ze sirek/špejlí 6patrovou věž (hranici), poté hodit kostkou - úspěch při číslech 4,5,6	ČR - stačí 4 patrová věž + úspěšnost je 83% - úspěch s čísly 2-6
AIDS	poškození imunitního systému	nelze úplně vyléčit, pro zpomalení průběhu lze podat antiretrovirové léky	15x nahlas a bez chyby říct "antiretrovirové léky"	SAR - stačí říct 3x
Průjem	hrozí dehydratace organismu	třeba doplňovat tekutiny	2x donést na lžici trochu vody z určené nádoby	SAR - stačí jednou a jen kapka (lze donést v ruce)
Cukrovka	porucha metabolismu sacharidů	dodat inzulin a dostatek pohybu	s pacientem 10x oběhnout označený strom	Brazílie - stačí oběhnout 2x

Po provedení úkonu léčby zdravotník pacienta (papírek) otočí textem dolů a nechá ho ležet ve středisku.

Místa s věcmi potřebnými pro léčení (flipchart, míček, nádoba s vodou, stromy) umístěte tak, aby byla nejbližší ČR a nejdále od SAR.

V území vesnice však rádí ještě jedna neznámá nakažlivá nemoc, která se přenáší dotykem. Nemoc hraje vedoucí, a koho se dotkne, ten je nakažen, dostane barevnou tečku na čelo a od té doby se musí při chůzi, běhu i ve stoje dotýkat oběma rukama hlavy. Pouze když sedí/klečí/je v čupu, může ruce používat.

Nemoc je ovšem nakažlivá a přenáší se dotykem. Pokud se nakažený kohokoliv dotkne, daný člověk je také nakažen, rukama se musí dotýkat hlavy a vyžádá si od vedoucího tečku na čelo.

Tip: zvažte, zda dovolit či zakázat záměrné nakažení členů jiných týmů

Po dokončeném kole (10-15 min) se vyhodnotí počty záchraněných, nemocní (lístečky) se doplní zpátky do vesnice, prohodí se týmy a dá se krátký čas na domluvu strategie.

Na konci třetího kola se sečtou a vyhodnotí výsledky. Poté připomeňte podíl jednotlivých nemocí na světových onemocněních a přidejte informaci, které nemoci jsou rozšířené v zemích s vysokým, středním a nízkým příjmem. Následuje společná reflexe:

- Jaký máte nejsilnější zážitek ze hry? Jak jste se cítili, když...
- Jaké bylo být nakažený/potkat se s nakaženým? Myslíte, že někteří nemocní lidé mohou zažívat něco podobného? (lze zmínit slovo stigma)
- Která ze zemí je s nejnižším příjmem, která se středním a nejvyšším? Jaké byly rozdíly mezi týmy jednotlivých zemí? Proč byly věci nastavené tak, jak byly? Jakou vidíte paralelu se skutečným světem?
- Čím to je, že v různých zemích převažují různé nemoci? Proč myslíte, že nemoci, které u nás ohrožují minimum lidí, jsou v chudších zemích tak nebezpečné?
- Jaký hlavní postřeh si ze hry odnášíte?

Infobox o nemocech:

Nemoc	Popis	Počet úmrtí v roce 2012	Podíle na světových úmrtích v roce 2012	Týká se více zemí s nízkým, středním nebo vysokým příjmem?
<i>Kardiovaskulární onemocnění</i>	Jde hlavně o infarkt a mrtvici (cévní mozková příhoda). Infarkt je náhlé přerušení krevního zásobování části srdce v důsledku vzniku krevní sraženiny. Mrtvice je poškození části mozku kvůli nedostatečnému prokrvení (ucpání mozkové tepny). Dobrá strava a pravidelný pohyb jsou vhodnou prevencí pro obě nemoci.	14,1 milionu	25 %	vysoký
<i>Plicní onemocnění</i>	Patří sem chronická i infekční onemocnění. Nejsmrtelnější jsou chronická obstrukční plicní nemoc (infekční, nevy léčitelná, způsobena nejvíce kouřením) a zápal plic, dále bronchitida a chřipka.	6,2 milionu	11 % i nízký	vysoký, střední
<i>Rakovina dýchacích cest</i>	Jde o rakovinu plic, průdušnic, nebo průdušek. Mezi hlavní příčiny patří aktivní i pasivní kouření. Mezi příznaky patří dechová nedostatečnost, kašel (včetně vykašlávání krve) a ztráty váhy. Dle druhu se léčí chirurgicky, nebo chemoterapií a ozařováním.	1,6 milionu	2,9 %	vysoký
<i>HIV/AIDS</i>	HIV je virus, který napadá lidský imunitní systém a který se přenáší krví, některými sexuálními aktivitami a z matky na dítě během těhotenství. AIDS neboli Syndrom získaného selhání imunity je soubor příznaků a infekcí, který je následkem poškození imunitního systému člověka virem HIV.	1,5 milionu	2,7 %	nízký
<i>Průjem</i>	Průjem je definován jako neformovaná stolice 3x nebo více za den. Po delší době vede ke ztrátě vody a soli, způsobuje dehydrataci. Je to druhý největší zabiják dětí pod 5 let.	1,5 milionu	2,7 %	nízký
<i>Cukrovka</i>	Jako cukrovka se označuje skupina chronických onemocnění, která se projevují poruchou metabolismu sacharidů. Cukrovka vzniká v důsledku nedostatku tvorby inzulinu. Jsou dva hlavní druhy, které se liší příčinami a léčbou.	1,5 milionu	2,7 %	střední a vysoký

Zdroj statistik: <http://www.healthline.com/health/top-10-deadliest-diseases#1>

Pro klasifikaci nemocí nápomocné: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_causes_of_death_by_rate

Další informace o nemocech: <http://cs.wikipedia.org/>

Rozdíly mezi zeměmi: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs310/en/index1.html>

A5: Nemoci známé a neznámé

Cíl: • Zamyslet se, proč o některých nemocech víme více a o některých méně
• Prozkoumat různé důvody, proč média vydávají, co vydávají
• Shrnout téma nemocí ve světě

Pomůcky: flipchart, fixy

Čas na přípravu: 5 min.

Čas na realizaci aktivity: 60 min. (10 min úvod, 20 min diskuze, 30 min tvorba)

Prostředí: vhodné místo pro diskusi a psaní

Fyzická náročnost: 1

S účastníky se vraťte k seznamu nemocí, které znáte. Porovnejte ho se seznamem šesti nejvražednějších nemocí. Jaké jsou tam rozdíly? Překvapilo vás, jaké nemoci mají ročně na svědomí tolik životů? Čím to je, že o některých nemocech víme více a o některých méně? (řízená diskuse)

Účastníci se rozdělí na 3 skupiny, každá dostane jedno tvrzení a mají za úkol tvrzení prodiskutovat z co nejvíce úhlů pohledu a dojít k závěru, zda je pravdivé, nebo ne. Tvrzení:

- Média informují hlavně o tom, co lidé chtějí vědět - reagují tak na poptávku lidí.
- Lidé zajímají hlavně věci, které nějak souvisí s jejich životem.
- Lidé se zajímají i o informace z daleka, ale pouze pokud se jich nějak "dotknou"
- Poté skupiny ostatním stručně shrnou závěry své diskuse.

Následně účastníci vytvoří skupiny o počtu 3-4 členů. Každá má za úkol vytvořit facebookový "post" (krátký text + fotka/obrázek) s tím, co by se lidé podle nich měli o nemocech/zdraví dozvědět. V případě dostatku času můžete den zakončit tím, že připomenete aktivity dnešního dne a každý pak v kruhu řekne jednu věc, kterou si odnáší do života.

A6: Volitelná aktivita - Nemoci v mém okolí

Cíl: zamyslet se nad osobními zkušenostmi s vážnými nemocemi a jejich vlivem na naše životy

Pomůcky: volitelně tužky a psací potřeby

Čas na přípravu: 10 min.

Čas na realizaci aktivity: 60 min.

Prostředí: příjemné prostředí (u ohně, v týpí, v pohodlné místnosti)

Fyzická náročnost: 0

Pokud vám to přijde pro skupinu účastníků vhodné, můžete večer či jiný volný okamžik uvést tuto aktivitu. Jejím cílem se zamyslet nad nemocemi v našem okolí a sdílet svoje zkušenosti a názory. Aktivitu můžete uvést jako dobrovolnou.

Možný postup: Nejprve se každý sám zamyslí nad tím, s jakými vážnějšími nemocemi se setkává ve svém okolí a jak tyto nemoci ovlivnily život lidí, co zná. Může si k tomu sepsat i pár poznámek. Následuje volná debata, kdy svoje postřehy postupně sdílí ten, kdo má chuť, ostatní můžou reagovat, doplňovat. Dle uvážení diskusi můžete směřovat otázkami typu: Jak o nemoci/nemocech v rodině komunikujete? Jsou nějaké otázky u vás tabu? Co pro tebe toto onemocnění znamenalo? Jak daná nemoc změnila život lidem okolo? Co bys doporučil lidem/rodinám v podobné situaci?

Filmy, dokumenty, články: Dokument - *Černobílý doktor* - Dokument o českém lékaři, který vedl odlehlou nemocnici ve Středoafričské republice. <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10267495218-cernobily-doktor>

Článek o návštěvě zdravotního střediska v SAR: <http://siriri.blog.respekt.ihned.cz/c1-59422780-a-hlavne-to-zdravicko>

METODICKÝ LIST 9

TÉMA: NEDOSTATEK NEZÁVADNÉ VODY

Obecné cíle metodického listu:

- uvědomit si, že voda je životně důležitá „surovina“, jejíž zdroje jsou omezené
- uvědomit si, že ne všichni lidé na světě mají stejný přístup k pitné vodě
- prozkoumat souvislost dostupnosti pitné vody a zdraví, chudoby a dalších témat globální výchovy

A1: Moře nebo kaluž?

- **Cíl:** uvést téma dne, evokace
- **Pomůcky:** papíry (bílé i barevné), lepidla, nůžky, špejle, krepový papír, pastelky, barvy a jiné výtvarné potřeby podle vlastních preferencí; provaz a kolíčky (k zavěšení výtvarných děl a vytvoření výstavy)
- **Čas na realizaci aktivity:** 30 min. tvorba, 20-30 min vernisáž (dle počtu skupin)
- **Prostředí:** uvnitř či venku
- **Fyzická náročnost:** 1

Účastníci dostanou různé výtvarné potřeby (papíry, pastelky, lepidlo, barvy, štětce, krepový papír atd.), rozdělí se do skupin (dle počtu účastníků může jít o skupiny 2-5 členné). Mají za úkol výtvarně ztvárnit svou asociaci na téma „voda“. (Motivace: „Dnes se celý den budeme věnovat jedné zázračné tekutině. Dejte volný prostor své fantazii - Co se vám vybaví, když se řekne „voda“?“)

Když jsou „díla“ hotova, vyvěsí se a uspořádá se vernisáž, na níž dostane každá skupina prostor představit své dílo (co dílo ztvárňuje? Jaké měli asociace na téma voda? Co pro ně voda znamená? Co myslí, že znamená pro ostatní lidi, včetně lidí žijících jinde na světě? Jak se jim spolupracovalo při tvorbě díla?)

A2: Voda nad zlato

- **Cíl:** účastníci si uvědomí důležitost přístupu k vodě, prozkoumají to, že nedostatek vody může potenciálně vest ke konfliktům
- **Pomůcky:** velké kanystry (či jiné nádoby) na měření množství přinesené vody, nádoby o různém objemu, základní popis životní situací jednotlivých rodin (nutno přizpůsobit místnímu prostředí, jeden popis pro inspiraci v příloze), mapa okolí s vyznačeným umístěním jednotlivých rodin, list „spotřeba vody na den“ pro každou skupinu (viz. příloha), kostým „osudu“ (a vedoucí v roli „osudu“, který hru velmi bedlivě sleduje a reaguje na její vývoj)
- **Čas na přípravu:** 30 min.
Čas na realizaci aktivity: 150 minut + čas na reflexi
- **Prostředí:** venku (nutné vhodné prostředí, v okolí studánka a ideálně i další vodní zdroje)
- **Fyzická náročnost:** 3

Účastníci jsou rozděleni do skupin (je možné, dokonce žádoucí, aby skupiny byly různě velké, 2-7 lidí), které v rámci hry budou tvořit rodiny. Každé skupině je určeno jedno stanoviště – bydliště. Je důležité, aby stanoviště byla různě daleko od hlavního zdroje vody, který bude ve hře využíván (pravděpodobně studánky) – jedna z rodin může bydlet přímo u studánky, jedna velmi daleko.

Každá rodina dostane spolu s mapou určující jejich “bydliště” také popis toho, kdo jsou, viz. příloha.

Hra má několik fází.

Fáze 1. – Rodina (45 min)

Rodiny se odeberou do svých “bydlišť”, tam si přečtou své rodinné příběhy a dále rozvinou popis jednotlivých postav (co má daná postava ráda, co v životě chce dokázat, jaká je její role v rodině, jaké jsou její vztahy mimo rodinu atd.). Účastníci mohou svou postavu nakreslit a k obrázku připsat její důležité charakteristiky – cílem je, aby se sžili se svou postavou a aby zároveň rodina cítila sounáležitost. V jednotlivých bydlištích jsou umístěny různé velké nádoby na přenášení vody a kanystry na měření objemu přinesené vody.

Fáze 2. – Kolik vody? (30 min)

Rodiny se doví, že je potřeba, aby si pro sebe obstarali vodu (na pití, vaření, mytí, další běžný provoz). Mají za úkol odhadnout/spočítat, kolik vody budou potřebovat na den. Na konci této fáze dostanou list “spotřeba vody na den”, který jim ukáže, kolik jejich rodina denně potřebuje vody – toto “reálné” číslo srovnají se svým odhadem. Rodiny se také na základě listu “spotřeba vody na den” mohou rozhodnout, jakého životního standard by chtěli dosáhnout – a kolik na to budou potřebovat vody. Je zdůrazněno, že rodiny nemají ve svém domě tekoucí vodu, veškerou potřebnou vodu si tedy musí někde obstarat.

Fáze 3. – Jdi na to! (45 min)

Je ráno. Úkolem rodiny je obstarat si dostatek vody na den. Může využívat nádoby, které má k dispozici ve svém bydlišti. (Musíme se ale připravit na alternativu, že rodiny, které “bydlí” daleko od zdroje vody a zároveň mají k dispozici jen malé nádoby na přenášení vody, se mohou uchýlit k tomu, že se pokusí některé ze šťastnějších rodin sebrat větší nádobu na nošení vody.) Donesenou vodu rodiny nalívají do měrných kanystrů.

V této fázi hry funguje postava “osudu”. Ve chvíli, kdy vidí, že některý z účastníků přepíná své síly (např. je to dle své role malé dítě a běhá pořád pro vodu) nebo když některá z rodin začne pro svou spotřebu nosit špinavou vodu např. z potoka, zasáhne. A to tak, že se dotkne daného člena rodiny a řekne, co se mu stalo (např. člověk dostane průjem z nečisté vody, musí se vrátit do svého bydliště a nesmí se podílet na nošení vody, zároveň může mít díky průjmu větší spotřebu vody, osud však může zasáhnout i zcela nečekaně, je to jen na jeho libovůli – může rodinám libovonně brát/dávat nádoby na přenášení vody, přesouvat členy v rámci rodin – s vysvětlením, že došlo ke svatbě, v krajním případě – pokud cítí, že i to účastníci zvládnou – může nechat některého účastníka zemřít).

Fáze 4. – Vyhodnocení (30 min)

V jednotlivých rodinách - Změří se, kolik litrů vody se které rodině podařilo donést. Rodina se rozhodne, jak s daným množstvím vody naloží – kolik jí zbyde na mytí? Kolik na další ne nezbytné věci? Jaká byla původní očekávání rodiny (kolik vody chtěla mít na den k dispozici) a jak se liší od reality?

Po hře je naprosto nutné udělat důkladnou reflexi. Je však možné ji odložit na dobu po obědě – v tom případě je ale vhodné účastníky vyzvat, aby během oběda o hře příliš nemluvili.

Reflexe (90 min)

- “Odvětrání” emocí – je možné, že hra vyvolá negativní emoce (pocit nespravedlnosti – některé rodiny byly kousek od vody, jiné daleko, některé měly velké nádoby, jiné malé, “nespravedlivé” zásahy osudu atd.), je potřeba dát účastníkům prostor, aby tyto emoce ventilovali.
- Popis toho, co se během hry dělo – popisují účastníci
- Analýza dění – proč byly věci nastavené tak, jak byly? Má to nějakou paralelu ve skutečném světě? Jakou?
- Plán do budoucna – nemůžeme svými silami zajistit, aby všichni lidé na světě měli přístup k pitné vodě. Co ale můžeme udělat? Jakým způsobem vodou šetřit?

Reflexe může volně přejít k diskusi. Návodné otázky: znáte i v ČR nějaká místa, kde není tekoucí voda? Máte tekoucí vodu na chatě, na táboře? Kdo je většinou odpovědný za donášení vody do domácnosti? Jaký dopad podle vás má fakt, že ženy v mnoha zemích tráví třeba i několik hodin denně nošením vody? (dívký kvůli tomu zameškávají školu, vzdálenost od zdroje vody ovlivňuje to, kolik

vody domácnost spotřebovává, otázka kvality vody) Z jakých zdrojů mohou asi ženy vodu nosit? Jaká jsou rizika pití/vaření z nekvalitní vody? Jakým způsobem lze „zlepšit“ kvalitu vody? (převaření, filtrace, čisticí tabletky na vodu, TIP: voda ponechaná několik dní v plastové lahvi na slunci se zbaví velkého množství škodlivých bakterií) Jak si zajišťovali vodu vaše babičky?

TIP: pokud by to bylo vhodné, může na tuto aktivitu navazovat miniprůzkum v okolí (vesnice?) – jaký zdroj vody lidé využívají? Vědí, jaká je jejich denní spotřeba vody? Kupují si někdy pitnou vodu v Pet lahvích? Co nejčastěji pijí – čistou či slazenou vodu, něco jiného?

A3: Virtuální voda

- **Cíl:** seznámit se s pojmem virtuální voda
- **Pomůcky:** kartičky s počtem litrů spotřebované virtuální vody ke každé potravině nabízené během svačiny (viz. příloha), seznam komodit k seřazení (jeden do skupiny) – inspirace v příloze
- **Čas na přípravu:** 15 min.
Čas na realizaci aktivity: 45 min hra (včetně času na svačinu), 30 minut diskuse
- **Prostředí:** vevnitř / venku
- **Fyzická náročnost:** 1

Účastníci přijdou na svačinu (nebo jiné jídlo, důležité však je, aby si účastníci mohli sami vybírat z většího množství nabízených potravin – rohlík, jogurt, jablko, džus atd.). U každé potraviny je uveden počet litrů virtuální vody, která se spotřebuje na její výrobu. Každý zjistí, kolik virtuální vody spotřebuje během této svačiny. Udělá se součet spotřebované virtuální vody za všechny účastníky.

Alternativa: pokud chceme udělat hru fyzicky náročnější, můžeme nechat účastníky, aby si jednotlivé potraviny ke svačině „nakupovali“, přičemž jejich cenu by určoval počet litrů virtuální vody potřebný k jejich přípravě (např. za každých 100l musí účastník uběhnout 100 metrů/udělat 100 dřepů atd.

Po svačině se účastníci rozdělí do skupinek, každá skupina dostane seznam věcí (nejen potravin, cca 10-15). Jejich úkolem je seřadit potraviny vzestupně podle toho, kolik virtuální vody je třeba k jejich výrobě.

Následuje diskuse. Slyšeli jste už někdy předtím pojem virtuální voda? Co vás během předchozí aktivity nejvíce překvapilo? Odrazí se to, co jste o virtuální vodě zjistili, nějak ve vašem každodenním životě?

Film na večer

Darwinova noční můra (více info zde: <http://www.csfd.cz/film/210725-darwinova-nocni-mura/>)

Virtuální voda

Počet litrů virtuální vody potřebný k výrobě jednotlivých potravin - http://www.rozvojovka.cz/download/docs/65_vodni-stop-a-potravin.pdf - tabulka na straně 3-4

Vodní stopu jednotlivých produktů lze najít zde (v angličtině): <http://www.waterfootprint.org/?page=files/productgallery>

Příloha ML9A2 - Spotřeba vody na den

Spotřeba vody na den - <http://www.ondeo.cz/cs/co-chnete-vedet-o-vode/informace-spotrebitelum-vody/spotreba-vody>

INFOBOX: Spotřeba vody na den

Činnost	Spotřeba [litrů]	Průměrná* cena [Kč]
spláchnutí toalety	10–12	0,77
koupel ve vaně**	100–150	8,75
Sprchování**	60–80	4,9
mytí nádobí v myčce**	15–30	1,57
praní v pračce**	40–80	4,2
mytí rukou	3	0,21
mytí automobilu	200	14
pítí každý den	1,5–2,0	0,12
denní spotřeba v kuchyni	5–7	0,42
napuštění zahradního bazénu	20 000–4 000	210,00

*Cena je počítána při průměrné ceně vodného a stočného 70,- Kč / m³, tj. 0,07 Kč / l.

** V ceně není zahrnuta spotřeba elektrické energie na činnost spotřebiče a ohřev vody.

Základní měrnou jednotkou vody je 1 litr. Ve vodárenství se spotřeba měří a fakturuje na metry krychlové (též kubické), značí se m³.
1 m³ = 1 000 litrů vody.

TIP pro vedoucí – malé dítě, které nemůže pomáhat s nošením vody, ale naopak je při jakékoliv práci tak trochu „na obtíž“ může symbolizovat panenka či polštář, který matka (či starší sourozenci) musí nosit stále u sebe, jinak se může stát, že onemocní.

Keňa:

Vaše rodina má 7 členů, 3 dospělé (maminka 28, tatínek 31, nemohoucí babička 56) a 4 děti (půl roku, 7 let, 9 let, 12 let). Tatínek pracuje na plantáži s banány a zajišťuje jediný příjem vaší rodiny. Babička je nemohoucí a potřebuje celodenní péči. Tři starší sourozenci pomáhají matce s péčí o babičku, novorozence a domácnost.

Indie:

Vaše rodina má 6 členů. Tatínek s vámi nebydlí, protože zajišťuje rodinný příjem prací v továrně ve velkém městě vzdáleném 500 km. Protože náklady na dopravu jsou pro vaši rodinu vysoké, jezdí domů jen 2 x za rok. Mamince vypomáhá s péčí o 3 děti babička. Je největším optimistou v rodině a ve svém věku (je jí 90 let) toho ještě spoustu zastane. Dědeček od ní odešel, nikdy jste ho nepoznali. V rodině jsou tři kluci ve věku 8, 10 a 16 let.

Čína:

Vaše rodina má 5 členů. Maminka i tatínek pracují v oděvním průmyslu a děti vidí pouze večer, před spaním a ráno, když si přivstanou a rozloučí se s nimi než odejdou do práce. O děti se stará teta, mamčiná starší sestra, která s rodinou bydlí. Je jí 45 let. Dětem jsou 4 a 7 let.

Rusko:

Bydlíte sami se svou stárnoucí matkou. Je vám 14 let, matce 65 let. Doktoři jí dlouho tvrdili, že nemůže mít děti a tak jste se narodili až když jí bylo něco přes padesát. Její muž nemožnost splodit potomka neunesl a spáchal sebevraždu. Váš pravý otec je neznámý. Maminka o něm nikdy nemluvila. Jste mladá slečna, která se chce bavit. Nejbližší diskotéka a zábava je ale v městě vzdáleném od vesnice, ve které žijete, zhruba 50 km. Je tedy nereálné se tam v týdně dostat (jezdíte tam s matkou na nákupy jednou do měsíce, spolu se sousedkami).

Kazachstán:

Vaše rodina má 15 členů - o 5 dětí ve věku od 2 do 20 let pečuje matka, otec, babička, dědeček, teta a strýc, kteří bydlí všichni v jednom velkém domě. Teta a strýc zde bydlí s vlastními 4 dětmi ve věku 5, 6, 8 a 12 let.

Středoafriká republika:

Vaše rodina má 11 členů. Matka, otec, 3 děti, matčin bratranec se ženou, babička se svým mužem a teta se strýcem. Žijete pohromadě, jinak byste v těžkých dobách nepřežili. Dětem jsou 3 roky (dvojčata) a 8 let. Nikdo z rodiny nemá stabilní zaměstnání. Ženy chodí každý den sbírat do okolí chrástí na zátop (vaření) a pro vodu. Muži zpravidla popíjí a snaží se "najít práci".

METODICKÝ LIST 10

TÉMA: NEDOSTATEK NEZÁVADNÉ VODY

Obecné cíle metodického listu:

- zasadit téma „voda“ do svého vlastního prostředí
- získat informace o dostupnosti vody a sanitace ve světě
- uvědomit si souvislost mezi nedostatečným přístupem k nezávadné vodě a sanitaci, špatnou hygienou a zdravím

A1: Kde je voda?

- **Cíl:** zasadit téma vody do místního prostředí, zmapování okolí co se týče dostupnosti vody, seznámit se se základními globálními tématy týkajícími se vody
- **Pomůcky:** informační kartičky, papír a tužka (pro každou skupinu na vytváření mapy), papíry a propisky na sepsání informací, které se skupiny dověděly
- **Čas na přípravu:** 60 minut (rozmístění info kartiček)
Čas na realizaci aktivity: 150 minut (90 minut v terénu, 45-60 minut rekonstrukce a prezentace informací, diskuse)
- **Prostředí:** venku
- **Fyzická náročnost:** 2

První fáze

Účastníci se rozdělí do skupinek (po 3-6 účastnících). Hra má dva cíle:

- Účastníci vytvoří mapu okolí s vodními zdroji (studánky, potoky, řeky, ale i pumpy či studny ve vesnici, případně domy, ve kterých nejspíš bude vodovodní kohoutek), zamýšlí se nad kvalitou vody, kterou v nich lze načerpat,
- Účastníci u vodních zdrojů, které mají mapovat, nacházejí kartičky s informacemi o vodě a tématech s ní spojených (viz. sada Informační kartičky - voda)

Předtím, než se skupinky rozejdou do terénu, ukážeme jim na turistické mapě území (o rozloze maximálně 3 krát 3 km, tábor by měl tvořit přibližný střed území), které mají vlastními silami detailně zmapovat, co se týče vodních zdrojů (jde o to, aby některá ze skupina neodešla příliš daleko od základního tábora). Skupiny se také dozví, že u některých z vodních zdrojů, na které během své cesty narazí, najdou informační kartičky o tématu vody. (Kartičky umísťujeme tak, aby byly dobře vidět a bylo tedy možné je nalézt. Případně používáme označení fáborky.) Jejich úkolem je si zapamatovat informace, které se z kartiček dovědí (tyto informace si nesmějí zapisovat). Místo, kde kartičku najdou, také zaznačí do vlastnoručně vyráběné mapy.

Varianta hry: řekneme skupinám, že jim doporučujeme/zakazujeme sdílet informace o tom, kde jsou kartičky s dalšími skupinami.

Časový limit je 1,5 hodiny – za tu dobu musí být všichni zpět v táboře.

Druhá fáze

Účastníci zpět v táboře dostanou do skupin papíry a tužky, mají zapsat, co se dověděli z informačních kartiček, které našli. Skupiny pak po řadě prezentují vždy jednu kartičku, dokud se všechny kartičky nevyčerpají (ostatní skupiny mohou dodávat informace, které prezentující skupina nezmínila). Následuje diskuse – dověděli se účastníci něco nového? Co je zaujalo? Připadá jim některý z problémů spojených s vodou opravdu palčivý? Jaký dopad mají témata, o kterých diskutují, na jejich vlastní život? Co je napadalo během mapování vodních zdrojů v okolí? Jaká je kvalita vody dostupné z těchto vodních zdrojů, co tuto kvalitu ovlivňuje?

A2: Co já s tím?

Cíl: zmapovat způsoby, jakými každý z nás může přispět k šetření s vodou

Pomůcky: znalost možností šetření vodou (pro inspiraci příloha), papíry, tužky

Čas na realizaci aktivity: 45 minut

Prostředí: venku / uvnitř

Fyzická náročnost: 1

Účastníci si nejdříve sami pro sebe sepíší, jakým způsobem se oni sami snaží šetřit vodou (pokud vůbec). Pak se spojí do dvojic a v nich vymyslí co nejvíce způsobů, jak by mohli šetřit vodou. Dvojice si pak navzájem odprezentují, na co přišli. Následuje diskuse. Co z navrhovaných možností je pro vás reálné? Co z nich budeme opravdu dělat? Jak by na podobné nápady reagovali naši rodiče? Jaké argumenty můžeme použít, abychom jim vysvětlili, že chceme šetřit vodou?

A3: Záchod nebo život!

Cíl: účastníci se seznámí se základními fakty týkajícími se dostupnosti sanitace a přístupu k hygieně ve světě

Pomůcky: informační kartičky – sanitace, velké papíry na plakáty a výtvarné potřeby pro každou skupinu

Čas na přípravu: 20 minut

Čas na realizaci aktivity: 180 minut

Prostředí: venku

Fyzická náročnost: 2

Motivace: Mahátma Ghándí řekl v roce 1925: "Sanitace je důležitější než svoboda." Co tím asi myslel?

Hra má pět fází:

1. Ghándí (20 min)

Prodiskutovat Ghándího slova – proč je sanitace (tedy to, že má člověk přístup k záchodu) tak důležitá? Jsou někde v ČR/na světě místa, kde lidé záchody nemají? K čemu to pak vede? (lidí konají potřebu v křoví, co tam odloží se brzy zkrze znečištěnou vodu či poletující hmyz dostane zpět k nim na talíř[u1]) Ohrožují tím své zdraví? Jak?

2. Informace (45 min)

Sesbírat kartičky s informacemi o sanitaci (viz. sada informační kartičky – sanitace – POZOR v sadě je 12 výroků, z nich pouze 8 je pravdivých, úkolem skupinek je tedy nejen kartičky sesbírat, ale i rozhodnout, které informace jsou a které nejsou pravdivé). K tomu, aby skupinky tyto kartičky získaly, lze použít klasické sbírání lístečků rozházených či schovaných v okolí. Pokud chceme hru oživit, můžeme ke každému lístečku dát číslo – to znamená, že pouze takový počet účastníků najednou může kartičku z místa odnést na stanoviště (na kartičce je číslo 3, účastník, který ji najde, musí přivést další dva, protože pouze ve třech mohou kartičku odnést). Obtížnost hry můžeme také ovlivnit tím, zda bude dostatek kartiček pro všechny skupiny (případně i na různobarevných papírech pro jednotlivé skupiny) nebo budou muset skupiny o kartičky nějak soutěžit.

3. Pravda? (15 min)

Po skončení časového limitu pro sbírání kartiček, skupiny na svém stanovišti z nasbíraných informací vyberou ty, které považují za pravdivé. Můžeme jim to usnadnit, pokud jim sdělíme počet “správných informací”, nebo stížit, pokud jim ho nesdělíme

4. Umyj si ruce a použij záchod! (45 min)

Na základě úvodní diskuse a nasbíraných informací, připraví skupiny “osvětový plakát” na téma sanitace a hygiena, který má motivovat obyvatele SAR k tomu, aby si postavili latrínu a snažili se dodržovat základní hygienu (do té míry, do jaké je to v jejich prostředí možné).

5. Výstava (50 min)

Skupiny si navzájem odprezentují plakáty, které vyrobily. Následuje reflexe a diskuse. Jak se vám hrálo? Který moment hry byl nejzábavnější/nejobtížnější? Dověděli jste se něco nového? Co vás nejvíce zaujalo? Byli jste někdy na místě/v situaci, kde nebyl záchod? Jak jste to řešili? Jaké záchody máte na táboře/na chatě? Jsou i v ČR místa, kde lidé nemají v bytě splachovací záchod? Jak vypadaly záchody v době našich babiček/ve středověku? Jakou vodou se splachuje naprostá většina záchodů? (Ano, pitnou. TIP: nechte poté účastníky diskutovat, jestli je to v pořádku – v souvislosti s tím, co se dozvěděli o /ne)dostupnosti pitné vody.)

A4: Vytvoř si vlastní kohoutek!

Cíl: účastníci si vyzkouší jednoduchý způsob, jak si vyrobit “vodovodní kohoutek”

Pomůcky: Pet láhev a brčko pro každou skupinu, nůžky a lepicí páska

Čas na realizaci aktivity: 20 min (včetně reflexe)

Prostředí: vevnitř

Fyzická náročnost: 1

Motivace: V předchozí hře jsme zjistili, že spousta lidí na světě nemá odpovídající přístup k sanitaci a hygieně. Jak to řeší? Pojďme si to společně vyzkoušet.

Účastníci si ve skupinách vyrobí “vodovodní kohoutek”. Kohoutek funguje na následujícím principu: Ve spodní části Pet lahve se udělá dírka, kterou se prostrčí brčko, dírka se kolem brčka utěsní. Do Pet lahve se nalije voda. Když je uzávěr Pet lahve zavřený, voda brčkem neodtéká, otevřeme-li ho, voda začne díky změněnému tlaku z brčka téct jako z kohoutku.

Příloha ML10A1 - Informační kartičky [1]

Kde je voda

- Průměrná vzdálenost, kterou ženy v Africe a Asii musí při cestě pro vodu zdolat, je 6 kilometrů.
- Průměrné množství vody spotřebované denně v Evropě je 200 až 300 litrů na jednotlivce. V Mozambiku je to 10 litrů na den.
- Pro více než 884 milionů lidí žijících ve vzdálenosti větší nežli 1 kilometr od vodního zdroje je denní spotřeba maximálně 5 litrů nekvalitní vody.
- V Tadjikistánu téměř třetina obyvatel odebírá vodu z kanálů určených na závlahu. Riskují tak nákazu, neboť tato voda je znečištěná zemědělskou činností.
- Lidé, kteří žijí v chudinských čtvrtích v Jakartě, Manile a Nairobi platí za vodu 5 až 10 x více nežli ti, kdo žijí ve stejných městech v bohatších čtvrtích. Platí také více nežli obyvatelé Londýna či New Yorku. V Manile představuje přístup k vodě tříměsíční příjem nejchudších 20 % obyvatel. Ve venkovských oblastech Keni se pak jedná o šesti měsíční příjem.
- 750 milionů lidí na naší planetě nemá dostatečný přístup k pitné vodě. Jedná se v průměru o jednoho z devíti.

Odhadem ženy a děti stráví po celém světě zajišťováním vody 140 milionů hodin každý den. Výzkumy z 45 rozvojových států ukazují na to, že tato činnost tradičně spočívá primárně na bedrech žen a dětí (v 76 % domácností). Je to čas, ve kterém se tyto lidé nemohou věnovat práci, která by jim zajišťovala příjem, kdy by pečovali o svou rodinu či navštěvovali školu.

Příloha ML10A2 - Tipy jak šetřit vodou

- splachování WC – spotřebovává nejvíc vody, přitom splachovat pitnou vodu WC je vlastně zbytečné. Stejně by posloužila voda již použitá, jen mírně znečištěná, např. šedá voda (to je voda z umyvadla, sprchy, vany, pračky a myčky). K tomu bychom ale museli mít další rozvody vody. Pokud takovou možnost nemáme, pořídíme se alespoň splachovadlo se spořičem vody. Ten by měl být dnes již samozřejmostí, ale kupodivu do některých domácností ještě nepronikl. Uspořit můžeme ročně nejen vodu, ale i nemalé peníze...
- při sprchování můžeme docílit výraznou úsporu teplé vody, pokud si pořídíme tzv. termostatickou baterii, kterou si pohodlně nastavíme teplotu vody. Také si můžeme pořídít sprchovací hlavici s malými dírkami, kterou pak nemusíme pouštět vodu „naplno“...
- mytí nádobí – nejúspornější je mytí ve dřezu, nejméně pak pod tekoucí vodou. Mytí v myčce je někde mezi, takže na 2. místě, co se týká spotřeby vody...
- zalévání zahrady – zalévat pitnou vodou bychom měli jen v případě krajní nouze. Pokud máme tu možnost, zachytáváme vodu dešťovou, na zalévání je stejně nejlepší a nic nás nestojí. Pokud bydlíme v rodinném domě nebo máme chatu či chalupu se zahradou, můžeme výhodně využívat šedou vodu. Tou můžeme přímo zalévat okrasnou zahradu nebo ovocné stromy (půda vodu přefiltruje) nebo ji můžeme předčistit v malé kořenové čistírně, která vypadá jako malý mokřad a zkrášlí nám zahradu. Vodu pak můžeme použít i na zeleninové záhony nebo k dopouštění zahradního jezírka...

Příloha ML10A3 - Informační kartičky [2]

Pravdivé informace

- Ve venkovských oblastech Sub-saharské Afriky sdílí miliony lidí vodní zdroj se svým dobyt看em a dalšími domácími zvířaty nebo vodu čerpají z nechráněných studní, které jsou plné nákazy a infekcí.
- Špatná voda a hygiena představují druhého největšího zabijáka dětí na světě. 443 milionů dní, které by děti měly strávit ve škole, je každoročně ztraceno kvůli nemocem způsobeným nekvalitní vodou.
- Z výzkumu provedeného na 5 000 škol v Senegalu vyplývá, že více než polovina těchto škol nemá žádný přímý zdroj vody a žádné záchody. Pouze 50 % ze zbývajících poloviny škol, ve kterých byly záchody, měla oddělené místnosti pro dívky a chlapce. Důsledkem toho je, že na většině těchto škol dívky toalety nepoužívají proto, že nechtějí riskovat, že je uvidí chlapci nebo proto, že jsou toalety ve velice špatném - znečištěném stavu. Dívky také ve škole v průběhu vyučování nepijí proto, aby se jim nechtělo na toaletu. To má za důsledek vysoký výskyt vyčerpání a dehydratace, s čímž přímo souvisí nízká soustředěnost na vyučování.
- Více lidí na planetě Zemi vlastní mobil nežli toaletu.
- 1 bilion lidí stále chodí kálet "za dům".
- Průjem je 4. hlavním důvodem dětské úmrtnosti. Většina průjmu vzniká v souvislosti s nedostatkem či špatnou vodou.
- Průjmová onemocnění způsobená nekvalitní pitnou vodou a nevhodnými hygienickými návyky zabijí v průměru každoročně 842 000 lidí. To činí v průměru 2 300 lidí denně.

Nepravdivé informace:

- Potvrdilo se, že mytí rukou mýdlem nesnižuje riziko výskytu průjmových onemocnění.
- Toalety jsou dostupné všem lidem na celém světě.
- Téměř 50 % z celkového množství onemocnění na světě by mohlo být zlepšeno díky lepším dodávkám vody, lepší hygienou a nakládáním s vodními zdroji.
- Odhadem 622 000 dětí pod 1 rok umírá ročně v důsledku průjmových onemocnění.

[1] Zdroje: <http://water.org/water-crisis/water-facts/women/>, <http://water.org/water-crisis/water-facts/water/>, http://www.un.org/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml

[2] http://www.un.org/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml, <http://water.org/water-crisis/water-facts/water/>

METODICKÝ LIST 11

TÉMA: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Obecné cíle metodického listu:

- zamyslet se nad vlastním vztahem k životnímu prostředí
- dozvědět se o jednom z nejdůležitějších problémů v SAR ve vztahu k životnímu prostředí
 - odlesňování
- dozvědět se, jakou roli hraje odlesňování v dalších zemích světa
- objevit nové způsoby, jak o problematice životního prostředí informovat veřejnost

A1: Glum

Cíl: – zamyslet se nad tím, jak se každý z nás vztahuje k životnímu prostředí
– uvědomit si, jakou roli hraje neinformovanost v naší tendenci životní prostředí chránit, nebo využívat jeho zdroje

Pomůcky: tabulky s popisem zvířat (příloha 2), obrázky zvířat - množství dle tabulky (příloha 3 a 4), mapa okolí s vyznačenými stanovišti, kde se zvířata nachází, hřebíky, peníze, laskominy do občerstvení, flipchart, fixy, pravidla hry sepsaná na flipchart + okopírované pro účastníky (příloha 1)

Čas na přípravu: 30 minut

Čas na realizaci aktivity: 120 minut

Fyzická náročnost: 3

V blízkém okolí rozmístíte obrázky zvířat - každé zvíře má jedno místo, kde se vyskytuje. Jejich polohu zakreslete do mapy na flipchart, nepište ale název zvířete, označte jen místo, kde mají nějaké zvíře hledat. Mapa pak bude vyvěšena na viditelném místě pro všechny účastníky. Dále připravte dva stoly, jeden pro občerstvení a jeden pro Úřad pro ochranu zvířat. Jeden až dva vedoucí musí být připraveni sledovat průběh celé hry - zaznamenávat do mapy nově objevené druhy, zaznamenávat jejich počet a počet zabitých zvířat, hlídat, které druhy se blíží vyhynutí. Pravidla hry sepište na flipchart, který bude viset vedle mapy.

GLUM je strategicko simulační hra s ekologickou tematikou. Hráči jsou postaveni do situace, kdy se mají postarat o nově přidělené území, na kterém budou žít, a jejich hlavním úkolem se stává se o toto území co nejlépe postarat a zároveň si zajistit prostředky pro vlastní přežití. Záměrně není vysvětleno, co to znamená „nejlépe se postarat“. Je to ponecháno na hráčích a výsledek potom slouží k rozboru po hře.

Prostředky nutné pro přežití získávají hráči tak, že prozkoumávají nové oblasti, objevují a charakterizují nová zvířata, která mohou posléze lovit a za prodej jejich kůží dostanou peníze. Hráči mají určeno, jaký minimální obnos je nutné získat na konci roku (viz příloha 1 Pravidla pro účastníky).

Kouzlo hry spočívá v tom, že po objevení každého nového druhu se zároveň zveřejní jeho populační prognóza a číslo, které udává minimální počet jedinců nutných pro přežití jeho druhu. Dále se objeví cena kůží a počet lovců nutných na jeho ulovení. Pokud by hráči nejprve objevili všechna zvířata a udělali jednoduchý výpočet, zjistili by, že pro získání minimální částky stačí vylovit asi třetinu zvířat a to samozřejmě ty, kterých je hodně a nehrozí jejich vyhynutí. Toto se ale v 99 procentech případů nestane. Dochází většinou k postupnému vylovení všech zvířat, aniž by se někdo pozastavil nad vývojem situace globálně.

Navíc k tomu průběhu přispívají peníze, které jsou v oběhu a o které se hráči po úspěšném lovu musí mezi sebou dělit. Tím se různí bohatství jednotlivých členů a zvyšuje se iracionální potřeba získávání co nejvíce peněz pro osobní účely. A dále je vše podpořeno „reálným“ stánkem, ve kterém lze prodávat různé laskominy jako čokoládu a třeba i lahev vína, večerní masáž atd.

Metodické poznámky:

- Je v pořádku podpořit utrácení peněz během hry v stánku, případně prodej kůží na černém trhu za vyšší peníze (jeden organizátor se oblékne do černého kabátu a skupuje kůže tajně, k tomuto lze přistoupit třeba až v půlce hry)
- Hra většinou končí vyhubením většiny druhů a transformací území na neobyvatelnou zónu.

- Někdy se stane, že většina zvířat není vyhubena, v tomto případě hra sice nemá takový efekt, ale i tak je silným podnětem pro reflexi.
- Jeden rok trvá přibližně 5 minut. Hra obvykle trvá 10–15 let. Hru ukončete ve chvíli, kdy účastníci vyhubili většinu živočišných druhů nebo se rozhodli intenzivně začít živočišné druhy chránit.

Otázky k reflexi:

- Co je na výsledku nejvíce překvapilo?
- Ve které fázi hry si uvědomili, kam hra spěje?
- Pokoušeli se to sdělit ostatním? S jakým efektem?
- Co je překvapilo na jejich vlastním jednání během hry?
- Co si uvědomili na obecné rovině vztahu k našemu životnímu prostředí?

A2: Evokace tématu odlesňování

- **Cíl:** zjistit, co znamená pojem odlesňování a s čím vším je spojován
- **Pomůcky:** tužky, papíry, komiks ze SAR
- **Čas na realizaci aktivity:** 20 min
- **Prostředí:** kdekoliv
- **Fyzická náročnost:** 1

Účastníci se rozdělí do dvojic/trojic. Společně se v časovém limitu 2 minut snaží napsat co nejvíce slov s kořenem slova LES. Vyhrává ta skupinka, která napsala slov nejvíce. Speciální cenu ovšem může získat ten, koho napadlo slovo odlesňování.

Zaměřte se na toto slovo - co přesně znamená? Co už o něm účastníci vědí? Představte jim komiks ze SAR, doplňte, že odlesňování není problém jen v SAR, ale i jinde. Znají účastníci nějaké další země, o kterých se v souvislosti s odlesňováním hodně mluví? Jak je to s odlesňováním v České republice? To jsou témata, kterým se budou věnovat během odpoledne.

A3: Naučná stezka

- **Cíl:** dozvědět se informace o problému odlesňování jak v České republice, tak ve světě, zajímavou a poutavou formou tyto informace šířit mezi veřejnost.
- **Pomůcky:** staré časopisy, noviny, články k tématu odlesňování (viz přílohy 5-8), nůžky, lepidla, čtvrtky ve velikosti A3 (popř. ekologičtější varianta - zeptejte se v některém z kin, zda by vám věnovali staré plakáty, a použijte jejich prázdnou stranu místo čtvrtky), fixy, pastelky, barevné papíry, připínáčky, izolepa
- **Čas na přípravu:** 5 minut
- **Čas na realizaci aktivity:** 210 minut
- **Fyzická náročnost:** 1

fáze - Vytváření jednotlivých tabulí naučné stezky (120 minut)

Rozdělte účastníky do čtyř skupin. Každá skupina si vybere jednu ze zemí, které se bude věnovat: Brazílie, Indonésie, Česká republika, SAR. Ke své zemi dostanou texty z přílohy. Jejich úkolem bude texty přečíst, vybrat z nich informace, které je nejvíce zaujaly

a zpracovat je do podoby jednotlivých tabulí naučné stezky. Každá skupinka by měla vytvořit alespoň pět zastavení naučné stezky - jedno zastavení = jeden plakát. Na prvním zastavení problém uvést, na dalších třech popsat nejdůležitější informace, které pomohou problém pochopit a na poslední nabídnout možnosti řešení, akcí, které se v tomto ohledu dějí. Na každé naučné tabuli by neměly chybět obrázky, tabule musí být očíslovány. Na výrobu své naučné stezky bude mít každá skupinka dvě hodiny.

2. fáze - umístování tabulí naučné stezky (30 min.)

Až budou s prací hotovi, naučnou stezku půjdou umístit do okolí, ideálně do lesa. Pokud je to nutné, určete každé skupince předem, kudy má jejich naučná stezka vést a kam mají zastavení umístit. Jednotlivá zastavení by od sebe neměla být vzdálenější než tři minuty chůze, cesta mezi zastaveními může být označena fáborky.

3. fáze - procházka po naučných stezkách (60 min.)

Když jsou všechny naučné stezky hotové, skupinky všem sdělí, kde jejich naučná stezka začíná, a mohou se vydat po naučných stezkách ostatních.

(Možností je hned na začátku uvést odbornou porotu, která stezky vyhodnotí a na konci určí vítěze)

Doplňkové aktivity

- 1) Na své naučné stezky můžete pozvat také obyvatele z okolí - vyrobit plakát, který by jim stezku představil, poprosit o vyhlášení v místním rozhlase, kde se stezky nacházejí a jaký je jejich smysl
- 2) K tématu odlesňování v Indonésii doporučujeme zařadit film Zelená poušť (59 min.) - online na <http://www.greendesertmovie.com/>

Příloha ML11A1 Žádost o zařazení živočicha do chráněného fondu

Tento formulář je standardní formulář OSP30 pro návrh na zařazení konkrétního živočicha dané oblasti (název území) do chráněného fondu. Po řádném vyplnění a odevzdání formuláře trvá jeho zpracování asi 5 minut. Pokud jsou splněna všechna níže popsaná kritéria, bude živočich zařazen do chráněného fondu a jeho lov nebude v daném území nadále ze strany OSP30 finančně podporován.

Všechny kolonky ve formuláři musí být správně vyplněny!!

Žádáme, aby následující živočich v dané lokalitě byl co nejdříve zařazen do ochranného fondu a svůj souhlas stvrzujeme předepsaným počtem nezávislých podpisů.

Minimálně tolik různých reálných podpisů, kolik písmen je v celém názvu živočicha.

!!! Ve všech odevzdaných formulářích může figurovat ten samý podpis pouze 3krát !!

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.

Název oblasti: Název zvířete:

Počet písmen v názvu: Podobizna:nakreslete do čtverce dole....

Tygratec

Žije v travnatých stepích, čemuž je přizpůsobena i barva jeho srsti.

Živí se drobnýmiživočichy, které vyhrabává v zemi.

Žije v koloniích, které hlídá vždy jeden vůdce, většinou samec.

K zachování druhu je odhadem nutná asi polovina původní populace.

Jsou to zvířata spíše plachá, při sebemenším náznaku nebezpečí se schovávají do svých pelechů v zemi. Žijí v párech. Samice rodí 2-3 mláďata jednou za rok.

Ceněná je na něm je jeho kůže.

Ťiňtulínek

Žije v lese, kde si staví hnízda na stromech.

Živí se ovocem, kořínky, ale největší pochoutkou jsou slizouni.

Je to zvíře zvědavé, až oprsklé. Jinak je poměrně neškodný, v případě nebezpečí však dokáže zabít i stejně velkého protivníka.

K zachování druhu je potřeba minimálně jeden zdravý pár.

Samec má většinou několik samic.

Samice má nejvýše jedno mládě ročně, stará se o něj 18 měsíců až 2 roky.

Ceněna je na něm jeho kůže.

Prdichvost

Žije ve světlých lesích.

Živí se drobnými živočichy, na které číhá v úkrytu, dokáže však vyvinout i velkou rychlost a svou kořist uhnat, nebo za ní vylézt na strom.

Žije v tlupách, v kterých také často svou kořist loví.

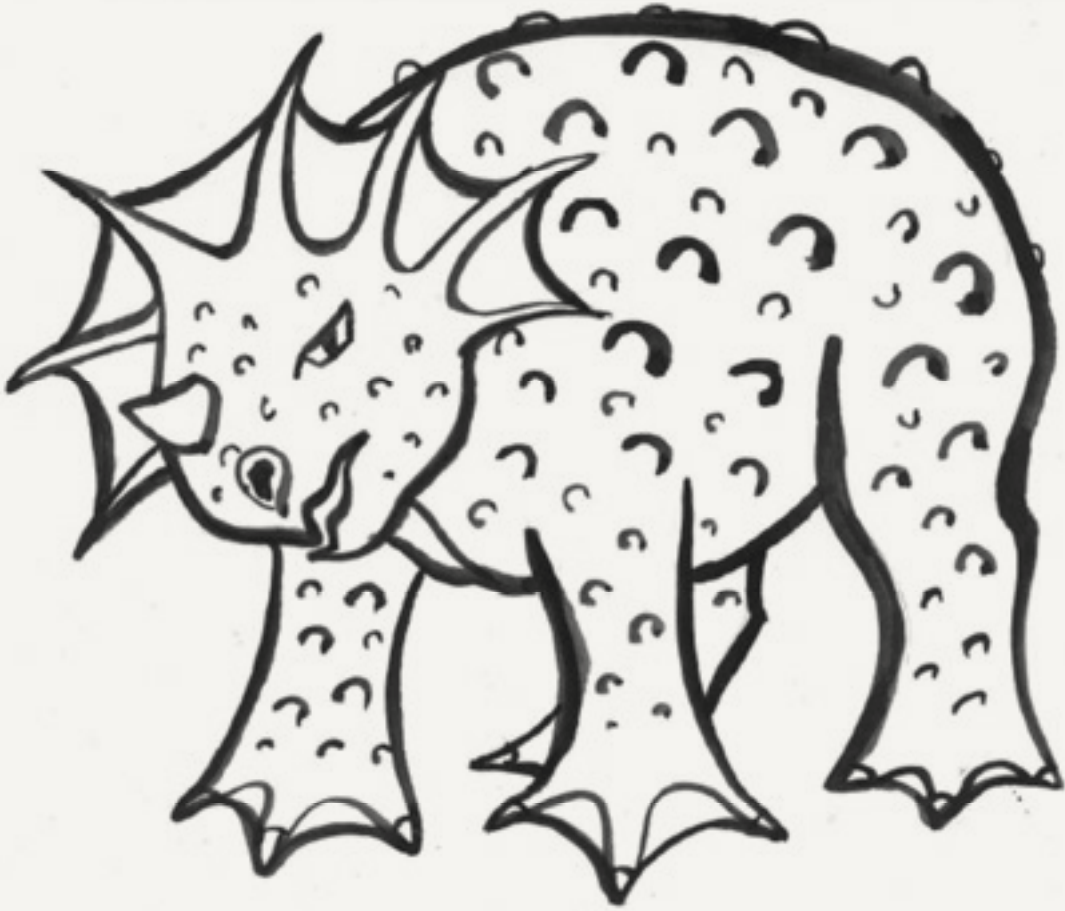
Svou kořist či nepřítele omračuje plyny vypouštěnými ze zvláštních váček pod chvostem.

K zachování druhu je odhadem nutná asi polovina původní populace.

Vůdcem tlupy je samice, která žije s několika samci.

Ostatní samice v tlupě žijí pouze s jedním samcem. Mláďata vychovává celá tlupa společně.

Ceněná je na něm jeho kůže.

Kurděnka

Je to zvíře obojživelné, dokáže žít na souši i ve vodě, upřednostňuje však vodní prostředí.

Živí se rostlinami. Je to zvíře velmi plaché, žije skrytě, v menších skupinkách.

Pokud je překvapena, vylučuje z kůže jedovatý sekret, který je však ve velmi malých dávkách účinným lékem proti mnoha nemocem. K zachování druhu je odhadem nutná asi polovina původní populace. Samci a samice žijí v trvalých párech, ročně mají až 2 mláďata, o která se starají po dobu dvou let.

Ceněná je na ní kůže s jedovými žlázami.

Kononvalinkum obecné

Žije ve vodě. Zdržuje se zejména v proudící vodě, kde loví ploutvovce.
Při houpavé chůzi pohybuje hlavou na dlouhém krku ze strany na stranu a obhlíží terén.

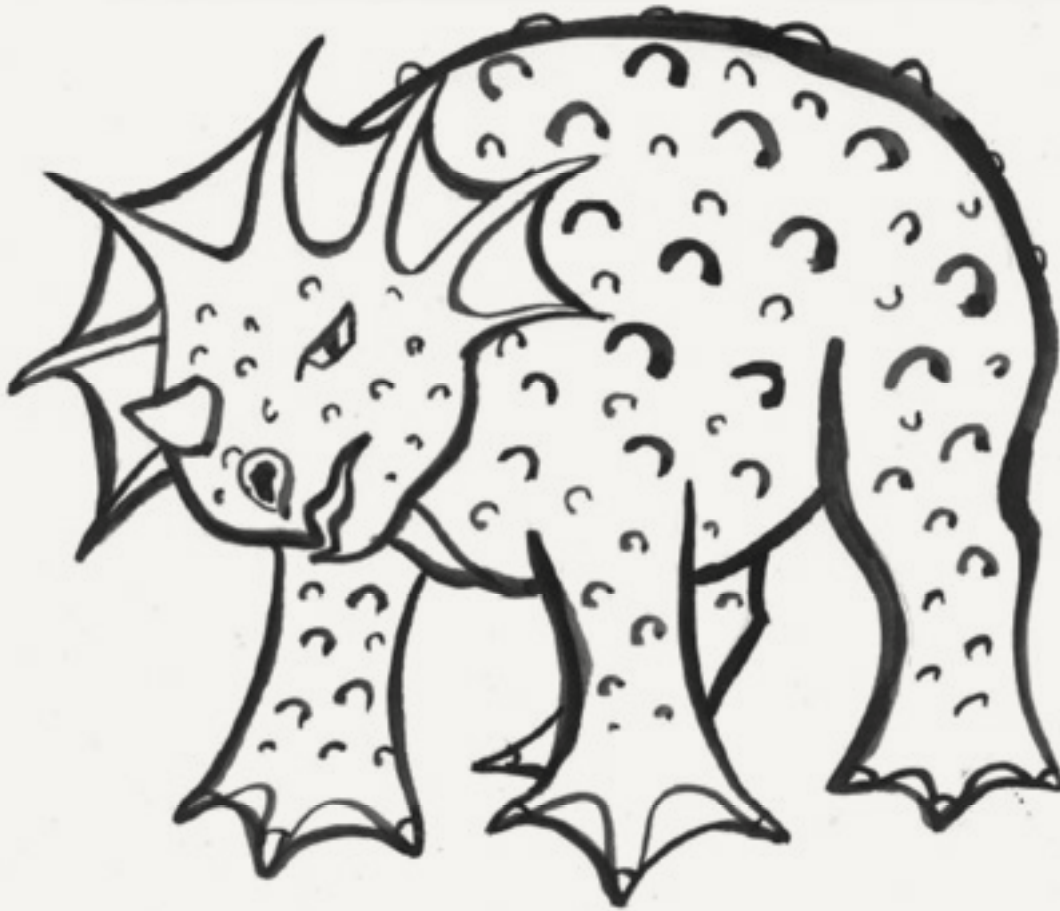
Je to tvor neškodný, v pocitu ohrožení vydává syčivé zvuky a zuřivě kýve hlavou.

K zachování druhu je odhadem nutná asi polovina původní populace.

Je spíše samotářský, do párů se sdružuje pouze v době páření a vychovávání mláďat.

Samice mívá jedno mládě ročně.

Ceněna je jeho vodovzdorná kůže.

Kurděnka

Je to zvíře obojživelné, dokáže žít na souši i ve vodě, upřednostňuje však vodní prostředí.

Živí se rostlinami. Je to zvíře velmi plaché, žije skrytě, v menších skupinkách.

Pokud je překvapena, vylučuje z kůže jedovatý sekret, který je však ve velmi malých dávkách účinným lékem proti mnoha nemocem. K zachování druhu je odhadem nutná asi polovina původní populace. Samci a samice žijí v trvalých párech, ročně mají až 2 mláďata, o která se starají po dobu dvou let.

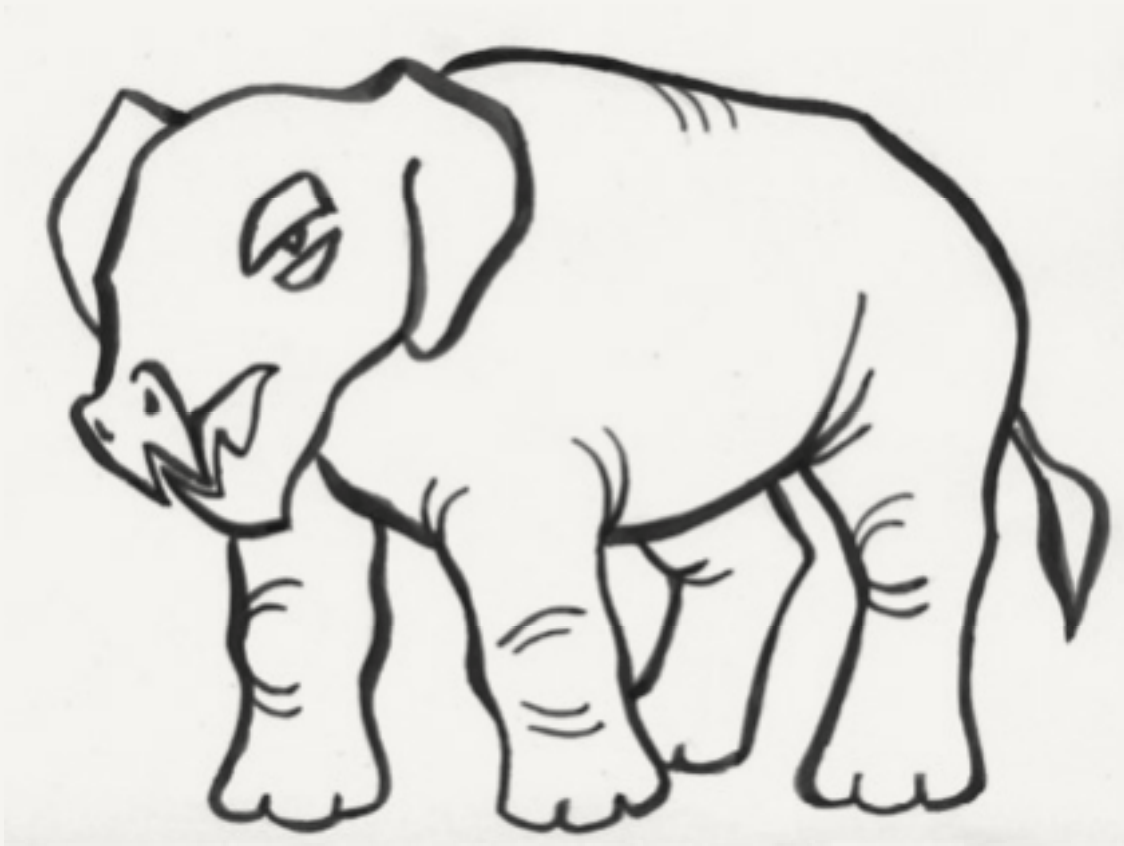
Ceněná je na ní kůže s jedovými žlázami.

Hufník

Žije v mělkých vodách, kde se živí vodními rostlinami, v nouzi nepohrdne ani drobnými vodními živočichy. Dokáže se pohybovat i na souši. Sdružuje se v hejnech. Je to zvíře pomalé, ale vytrvalé. K zachování druhu je odhadem nutná asi polovina původní populace. Je plachý, ale také zvědavý. Jednou ročně v době úplňku klade vejce do bahna, kde je samec opatruje až do vylíhnutí mláďat.

Ceněna je na něm jeho kůže.

Gormodonkulum

Žije na rozhraní lesa a stepi. Živí se kořínky, plody, houbami a prďavci.

Je to zvíře samotářské, rodinné tlupy tvoří pouze v době páření a výchovy mláďat a v dobách nedostatku potravy - v době zimy a sucha. K zachování druhu je odhadem nutná asi polovina původní populace. Je to zvíře zdánlivě těžkopádné, při útoku však dokáže vyvinout nečekanou rychlost. Samotářští jedinci a samice s mláďaty bývají velmi útoční.

Samice mívá jedno mládě za dva roky.

Ceněna je na něm kůže.

Hnusavka

Žije v lese. Živí se hlavně plazivkami a lezouny, ale také mršinami. Je to zvíře samotářské a útočné, pohybuje se pouze ve vyznačeném teritoriu poměrně malé rozlohy. Při setkání s jedincem vlastního druhu dochází často k soubojům. V obraně útočí i a zvířata třikrát větší než je samo. Po kousnutí dochází často k zanícení rány a po pár dnech k uhynutí napadeného zvířete. K zachování druhu je odhadem nutná asi polovina původní populace. Námluvy a páření probíhají také velice agresivně. Samice klade do doupěte v zemi několik vajíček, z kterých se po dvou měsících líhnou zcela samostatné malé hnusavky.

Ceněna je na ní její velmi tuhá a odolná kůže.

Glum

Žije v hlubokých vodách jezer. Živí se velkými ploutvovci a placatci.

Občas vyplouvá k hladině, aby se nadechl vzduchu. Dokáže velmi rychle plavat.

V případě nebezpečí je schopen použít při útoku i ostrých zubů.

Jinak je to tvor neškodný, poměrně zvědavý, který rád zkoumá věci kolem sebe.

K zachování druhu je potřeba minimálně jeden zdravý pár.

Tvoří trvalé páry. Námluvy trvají 14 dnů. Samice mívá mláďata jednou za dva roky.

Čučoun

Žije v lese, kde hnízdí v dutinách stromů. Loví drobné živočichy – jako hryzavce a skákavci, v nouzi též mršinami uhynulých zvířat. Pochoutkou, které nikdy neodolá, je krutibrk. Každý rok tvoří nové páry. K zachování druhu je odhadem nutná asi polovina původní populace.

Samec láká v době rozmnožování samice do své dutiny děsuplnými skřeky.

Samice vrhne po pěti týdnech 4-6 mláďat, které rodiče tři měsíce živí.

Ceněna je jeho kůže s velmi zvláštním peřím.

Bufálák

Žije na rozlehlých pláních stepí. Přestože je býložravý, v době nedostatku potravy nepohrdne ani hmyzem. Protože je velmi útočný, žije většinu roku samotářským způsobem.

Do větších stád se spojuje pouze v době migrace za lepší potravou.

K zachování druhu je odhadem nutná asi polovina původní populace.

Rovněž námluvy a páření probíhá jen jeden den.

Samice mívá 2 mláďata ročně, stará se o ně po dobu 4 měsíců.

Ceněné jsou na něm rohy.

Příloha ML11A1 - GLUM - popis pravidel pro účastníky

Stali jste se vlastníky a zároveň prvními osadníky nového území známého jako GLUMOZEM, toto území pro vás bylo vybráno jako nejvíce vhodné pro život během několika příštích let. Má velmi zajímavou faunu a celkově unikátní ekosystém. Je zde předpoklad, že dlouhodobý vědecký výzkum v této oblasti může přinést mnoho důležitých objevů. Navíc se jedná o velmi krásné území, které se zdá vhodné pro život a mnoho z Vás se těší, že zde vychová svoje děti.

Bohužel se ale zatím nepodařilo najít levný způsob, jak získat z této oblasti vhodné suroviny na výrobu jídla. Jako perspektivní se rysuje objev nové technologie na zpracování masa zdejších živočichů, ale její zprovoznění se očekává nejdříve za 14 měsíců. Proto první rok pobytu budete muset využívat služeb společnosti OSP30 (organizace pro prvotní pomoc osadníkům), která bude pro Vás zajišťovat obchod se zvířaty, neboť první průzkumy ukázaly výskyt ceněných živočichů, kteří mají velkou hodnotu například díky své kvalitní kůži atd. Budete proto s pomocí společnosti prodávat některé živočišné suroviny a za takto získané peníze si zajistíte základní životní potřeby.

Vaše cíle během jednoho roku jsou:

- Zmapovat významnější žijící živočichy a naložit s nimi, jak uznáte za vhodné.
- Osobně každý vlastnit na konci roku finanční minimum nutné pro zajištění základních životních potřeb. Konkrétně 200 Ojro.

Peníze lze získat pouze obchodováním s OSP30. Cena za zvíře bude podle poptávky na trhu zveřejněna za nějaký čas po jeho objevení, přičemž cena u společnosti je vždy konečná a nebude se v průběhu roku žádným způsobem měnit.

Pravidla pro mapování:

- Abyste mohli udělat průzkum konkrétního místa, musíte vytvořit vědeckou výpravu, která se skládá ze tří členů.
- Výprava se musí nahlásit předem u mapy a prokázat se povinným složením.
- Na cílovém místě určení výprava nalezne živočichy a přinese POUZE pozorovací tabulku, která se připevní na konkrétní místo na mapě území. (Tabulka obsahuje zpodobení zvířete, jeho zoologický název, počet pozorovaných exemplářů a minimální počet lovců, kteří jej jsou schopni bezpečně ulovit).
- Výprava může během jedné cesty prozkoumat pouze jednu lokaci.
- Po krátké době bude zveřejněn podrobnější popis zvířete s jeho zvyky a populační předpovědí.

Pravidla pro lov:

- Lovit se smějí pouze zvířata, která již byla objevena a to pouze na místech, na kterých byla objevena. (Na mapě je již pozorovací tabulka)
- Pro lov se musí uskypit lovecká výprava čítající minimální počet lovců na dané zvíře a před jejím uskutečněním se musí nahlásit u mapy, kde se prokáže patřičným složením a vyzvedne si nezbytnou povolenku k lovu (barevná sponka).
- Pokud je pro lov zvířete potřeba více jak 3 lovců, alespoň jeden z nich musí vlastnit lovecký průkaz!!!

Příloha ML11A1 - GLUM

Následující tabulka ukazuje počet zvířat ve hře, ceny za jejich kůži a počet lovců k jejich ulovení.

Zvíře	Počet lovců	Cena za kůži	Množství zvířat
Ťiňtulínek	4	Neprodejné*	1
Glum	3	Neprodejné*	1
Hufník	1	100	20
Tygratec	1	100	20
Prdichvost	2	300	14
Tytykáček	3	0	0
Kurděnka	3	500	10
Hnusavka	4	750	8
Kononvalinkum Obecné	4	750	8
Čučoun	5	1050	6
Bufálák	6	1400	6
Gormondokulum	7	1800	6
Pouze černý trh 1500			

Následující tabulka ukazuje v závislosti na počtu hráčů čas potřebný k ulovení jednoho zvířete, tj. jak daleko umístit zvířata aby celkový lov trval například 60 minut. Tedy například pro 20 hráčů nastavte vzdálenost tak, aby doba lovu trvala okolo 4 minut. Dávejte raději vždy o něco méně, aby byl čas na administrativu a na utrácení. Dále nám tabulka udává průměrný počet peněz na hráče. Tento údaj je důležitý pro nastavení cen prodeje ve stánku tak, aby peníze příjemně během hry ubývaly.

Počet účastníků	čas na zvíře - lov 60 minut	peněz na hráče ve hře	minimum co je potřeba
10	2,2	5070	1690
15	3,3	3380	1127
20	4,4	2535	845

Následující tabulka používá pro výpočet cen hodnotu peněz na hráče ve hře a tuto hodnotu násobí příslušným koeficientem. Tabulka je informativní, ale dává přehled o tom, jak by mělo být zboží drahé. Příklad je pro dvacet hráčů:

Cena		
masáž	3803	1,5
láhev vína	1268	0,5
voda	507	0,2
pítí - kola, juice	761	0,3
voda	254	0,1
sušenky	1014	0,4
čokoláda	2028	0,8
snídaně do postele	3803	1,5
chleba	507	0,2

Příloha ML11A3 - Naučná stezka

Problematika kácení pralesů

V dnešní době plné moderní techniky, nových objevů a vynálezů se dost často zapomíná na to, komu vděčíme za svou existenci. Neuvědomujeme si, že je to právě Modrá planeta, která člověku umožnila se rozvíjet. Dnes žije na Zemi přibližně 6 miliard lidí a málokdo z nich myslí na ochranu ovzduší, vody, půdy nebo právě deštných lesů, o kterých budu následně psát.

Podle mého názoru je kácení pralesů špatné...

Prales

Prales je nazývaný jako zelené plíce planety. Co to je vlastně prales? Volně rostoucí les, nijak ovlivněný nebo upravovaný člověkem -> de facto podle této definice už žádný prales neexistuje, protože celá planeta je ovlivněna člověkem. Nejstarší ekosystém dožívající se až staletími. Teplota a vlhko prospívá vegetaci, proto se zde vyskytují bujné a husté lesy. Prales tvoří 1/3 všech světových lesů. Půda spočívá hlavně na žulových podložích..

Jsou nejspolehlivějším společenstvem živých organismů na pevnině. V počtu rostlinných a živočišných druhů i v mnohotvárnosti ekologických vazeb může pralesu konkurovat jen podmořský život korálových útesů. V produkci a objemu biomasy je bez konkurence. Pro cestovatele bývá prales vrcholem exotiky, pro botaniky je obrovským skleníkem, kde rostou vzácné orchideje, pro zoology kadlubem, v němž kypí život tisíců forem hmyzu, a pro ekology dokonalým případem ekologického systému, který efektivně využívá sluneční energie k maximální produkci organické hmoty. Nejbohatší z tropických pralesů po biologické stránce jsou takové pralesy, které dosahují vysokých průměrných srážek.

Výskyt

Pralesy rostou v oblastech kolem rovníku zvaných tropické pásmo, kde je stále horko a deštivo. Ve většině deštných lesů prší téměř každý den a teplota během dne se obvykle pohybuje kolem 30°C. Tyto pralesy se nacházejí v Latinské Americe, jihovýchodní Asii, ve střední Africe, v západní Indii, na ostrovech v Tichém oceánu, na Madagaskaru. Pouze v tropických pralesech nalezneme 90% primátů světa (mimo lidi), stejně jako 2/3 všech známých rostlin, 40% dravců a 80% hmyzu na světě.

Patrovité uspořádání pralesa

Nejvýše dosahují obří stromy vysoké 40-50 metrů. Jsou dále od sebe, mají rovný a hladký kmen dole rozšířený nebo doplněný vzdušnými kořeny dobře držícími v zemi. Žijí zde chápani a další druhy opic, orel bílý, ara, atd.

O něco níže je rozlehlá, téměř nekonečná klenba, kanopa, tvořená vrcholky 30-40 metrových stromů. Na větvích jsou uchyceny další rostliny, tzv. epifytní: bromélie, orchideje, kapradiny. Žije zde papoušek šedý, lejsek modrý, tukan, netopýr, kolibřík

Střední patro patří menším stromům nebo keřům. Žijí tu šimpanzi, mandrili, krajty, hroznýši

Nejnižší prostor u země, kam světlo téměř nepronikne, je pokryt změtí rostlin, kořenů a lián, jako např. pepřovník nebo vanilka, de-roucích se za světlem do vyšších pater. Žijí zde gorily, okapi, pávi, jaguáři, sklípkaní, parosníčka červená, atd.

Stabilita pralesa

Prales se jeví jako stabilní porost, který jeví velkou odolnost vůči narušení. Drobné mýtiny, ať už se objeví z jakéhokoliv důvodu, velice rychle zarůstají. Pokud však dojde k masivní destrukci rozsáhlé oblasti (prakticky výhradně činností člověka), je tato vlivem půdní eroze a ztráty styku s původním typem porostu velice brzy znehodnocena tak, že se sem prales „jen tak vrátit“ nemůže. Přirozená obnova pralesa na místě, které bylo exploatováno a zničeno člověkem, je otázkou staletí až tisíciletí. Člověk sám pro ni může udělat jen minimum.

Zdroje lesa

Deštné lesy poskytují hodně věcí, které používáme. Pochází z nich například mnoho druhů naší potravy. Více než čtvrtina veškerých léků se vyrábí z rostlin deštných lesů. Ve velkém stavební dřevo i dřeva vzácná, jako je mahagon nebo eben. Rovněž pod zemí jsou bohaté zásoby: v amazonské oblasti železo a měď, na Sumatře (Indonésie) ropa.

Amazonský prales

- je tropický deštný prales v Jižní Americe s rozlohou 5 500 000 km²
- je to největší zalesněný biot s trvale teplým a vlhkým klimatem na světě
- leží v Brazílii, Kolumbii, Peru, Venezuele, Ekvádoru, Bolívii, Guyaně, Surinami a Francouzská Guyaně
- Amazonská pánev je největším souvislým tropickým deštným lesem na světě
- celý Amazonský prales představuje více než polovinu zbývajících tropických deštných lesů na světě

Kácení pralesů

Pralesy jsou ohroženy, protože se kácí pro dřevo nebo pro získání půdy pro obdělávání. To znamená, uhynutí pro nepřeberné množství rostlin, tisíce zvířat ztrácí své domovy. Mnohé země vykácely tolik stromů pralesa, že již téměř žádný nezbyl. Lidé, zvířata a rostliny deštných lesů umírají, protože lesy se kácí, aby bylo kde pěstovat plodiny, chovat dobytek, hledat uhlí a drahé kovy v zemi, nebo aby se mohlo prodávat dřevo stromů. Pokud se tento trend nezastaví, deštné lesy zmizí navždy a mnohé věci, např. počasí, se změní. Mnozí lidé, rostliny a zvířata již vymřeli a četní další jsou ohroženi.

Každoročně ubývá kolem třiceti miliónů hektarů deštných pralesů.

Nejpodstatnější ohrožení pralesů

Nejpodstatnější ohrožení je pro tropický deštný prales bezpochyby člověk a jeho aktivita. Bezohledně ničíme co můžeme, jen abychom měli kde stavět sídliště a kde pěstovat potraviny, pro příklad uvedu několik aktivit, které skutečně nejvíce ohrožují

Těžba dřeva – nejméně 4,5 milionu hektarů se ročně vyteží díky vzrůstající spotřebě mahagonu, teaku, meranti a ebenového dřeva. Tato tvrdá dřeva potřebují vyžít staletí, a tak mohou být jen těžko vysazována a pěstována na plantážích.

Pěstování hovězího dobytka – existuje mezinárodní trh s laciným hovězím masem, z něhož velká část pochází z Jižní Ameriky. Podnikatelé skupují plochy pralesa, který vypalují, aby získali plochy pro pastvu dobytka. Za několik let je půda vyčerpaná a rančeři musí vypalovat další oblast.

Báňský průmysl – povrchové doly na těžbu bauxitu v Brazílii zabírají obrovské plochy a ničí původní zeminu. Podle zákona musí být vytežená zemina znovu zalesněna. Eroze půdy, trvá více než tisíc let, než se vytvoří úrodná půda. Ta ale může být během deseti let zcela zničena. Chybí totiž stromy, které v době dešťů zadržují vodu na zemi. Zničení řek, vykácení lesa v horní části ohrožuje celý tok řeky a stavy ryb.

Eroze půdy a stavba nových komunikací

mezi další důvody odlesňování patří pěstování různého dobytka, těžba nerostných surovin a velkoplošné projekty jako budování komunikací a vodních přehrad pro výrobu energie.

Záplavy a nemoci, se znečištěním deštného pralesa se podstatně mění i klima celého světa. Les už nemůže zachycovat vzdušnou vlhkost, deště mění vodní systém a způsobují záplavy. Když neprší, dochází k období sucha. Mohou se šířit nemoci, jako třeba tyfus nebo cholera.

Před třiceti lety pokrývaly deštné pralesy plochu o rozloze přibližně 14 miliónů km², tedy dvanáct procent pevniny. Dnes jich bohužel neexistuje ani polovina. Člověk zabíjí vzácné tvory, mýtí deštné pralesy a přenáší nové druhy zvířat tam, kam podle přírody nemají vůbec patřit. To vše má jediný důsledek - některé vzácné druhy zvířat definitivně zmizely z planety Země. Za poslední čtyři staletí bylo vyhubeno kolem 230 druhů obratlovců. Ve skutečnosti však toto číslo bude mnohem vyšší, možná půjde až do tisíců nebo desetitisíců. Člověk má bezesporu velký vliv na utváření krajiny. Staví nové komunikace, města, povrchové doly, provozuje turismus. Ještě v roce 1970 bylo téměř 99% deštných pralesů nedotčeno. Od této doby bylo vykáceno celých 553 086 čtverečních kilometrů pralesa, což je přibližně oblast o velikosti Francie nebo sedmkrát víc, než je rozloha České republiky. Je tedy odhadováno, že ročně ubývá až 29 miliónů ha těchto lesů. Tropický deštný prales je jedním z nejvýznamnějších kyslíkových zdrojů planety Země a zároveň také největším. V současnosti to s pralesy nevypadá vůbec nadějně. Vlivem těžby dřeva, chovem hovězího dobytka, báňským průmyslem, erozí půdy a stavbou nových komunikací se rychle zmenšují. Mnoho těchto aktivit je podporováno vládami.

Důsledky ničení deštných pralesů:

Globální oteplování - oxid uhličitý a jiné skleníkové plyny vypuštěné do atmosféry při hoření fosilních paliv a při hoření tropických pralesů zachytí teplo odrážené ze zemského povrchu a způsobí stupňové oteplení atmosféry. Toto oteplení způsobí zvýšení mořské hladiny a posunutí klimatických zón. Důsledky těchto změn mohou zahrnovat záplavy největších přímořských měst a naopak sucha v obilném pásu Severní Ameriky. 20% oxidu uhličitého z množství, co vyprodukoval člověk, se do atmosféry dostalo spalováním pralesů.

Ubývání živočišných druhů - ničení pralesů znamená ohrožení jednoho druhu rostliny a živočicha denně. Tato znepokojující skutečnost znamená i úbytek důležitých zdrojů potravy, lékařských a průmyslových rostlin - produktů.

Roztržení ekologického cyklu - na lokální úrovni regulují tropické pralesy cyklus vody jako přírodní mechanismus pro tvorbu a absorpci deštné vody. Jejich zničení znamená rozkol v cyklu, což způsobí větší extrémy v klimatických podmínkách, jako jsou sucha a záplavy. Odlesňování také vede k erozi půdy a náplavě řek a oceánů. Náplavy mohou zničit zásobárny pitné vody a také zahubit některé mořské živočichy, např. korály.

Úbytek kultury lidí žijících v pralesích - odhadovaných 140 miliónů lidí je přímo ohroženo. Jenom v Brazílii bylo v první polovině tohoto

století vyhubeno 87 indiánských národů. Jsou ignorována základní lidská práva, ale často i samotná existence těchto lidí. K ohroženým kmenům patří indiáni Amazonie a Střední Ameriky, Pygmejové střední Afriky, Penakové na Borneu, Batakové na Filipínách atd. Kmenové skupiny jsou stlačeny, musely opustit místa kvůli kácení. Jejich životní styl od lovce a sběrače se mění k farmářství, přičemž mnoho lidí žilo v pralesích bez ohrožení ekosystému po generace.

Vliv na obyvatelstvo – drobní zemědělci přicházejí o své pozemky, po odlesnění se na uvolněné půdě chová na obrovských farmách hovězí dobytek nebo se pěstuje soja. Dřevařské společnosti falšují dokumenty o vlastnictví veřejných pozemků, pokud už na území, které si vyhlédly, někdo žije, doporučí mu odejít – vyhrožují mu nebo vypálí dům. Na obrovských farmách a mezi dřevorubci kvete zneužívání otrocké práce.

Podíl světové války

Ještě na konci druhé světové války pokrývaly tropické deštné pralesy na planetě asi 14% povrchu souše. Technická civilizace po válce přinesla nárůst populace i nesrovnatelně efektivnější prostředky pro ekonomické využívání tropických pralesů.

Záchrana pralesa

Pro záchranu pralesa se již podnikají určité kroky. Byly vyčleněny plochy, zvané národní parky nebo rezervace, kde mohou lidé, zvířata i rostliny žít a růst nerušeně. Na záchranu některých velmi vzácných druhů zvířat a rostlin byly vypracovány projekty. Byly také schváleny zákony na ochranu deštných lesů a vzácných zvířat.

Od r. 1960 pracují v brazilském pralesu horníci a stavbaři silnic. Vykáceli již velkou plochu lesa a mnozí Indiáni Yanomami tak přišli o své domovy. Někteří se také od dělníků nakazili nemocemi, např. příušnicemi, a zemřeli. Organizace Survival International zorganizovala kampaň, již se snaží lid Yanomami zachránit. V r. 1991 brazilský prezident konečně souhlasil s tím, že se půda kmene Yanomami přemění v národní park.

Zdroj: <http://www.ekolog.jsemin.cz/Problematika-kaceni-pralesu.html>

Příloha 6

Význam českých lesů

Lesy pokrývají 33 % území České republiky. Mají několikerý zásadní význam. Představují přirozené biotopy velké části domácích druhů rostlin a živočichů, takže hrají klíčovou roli v uchování biologické rozmanitosti naší přírody. Tvoří důležitý prvek, který významně určuje ráz krajiny od hor do nížinných oblastí.

Jsou zdrojem dřeva, takže na nich závisí velká část místní ekonomiky v řadě obcí a měst, zejména v podhorských regionech, a celá průmyslová odvětví. Výrazně ovlivňují místní klima - na jejich poloze, rozloze a stavu například částečně záleží jestli, kde a kolik prší. Zvyšují retenční kapacitu krajiny, takže pomáhají zajistit přísun pitné vody, stabilní průtok v řekách a zároveň přispívají k ochraně před povodněmi. Brání erozi, zejména na prudkých svazích. Mají nezastupitelnou úlohu pro rekreaci.

Stav lesů

Zajištění těchto důležitých funkcí ovšem brání špatný stav českých lesů. Nesouvisí přitom pouze s důsledky historického znečištění ovzduší a souvisejícího okyselování půdy, které způsobilo extrémní masové odumírání porostů v některých pohorích v 60. až 80. letech 20. století.

Lesy nadále chřadnou. Opakovaně dochází k případům hynutí porostů na větších či menších plochách vinou houbových chorob, napadení kůrovci i dalšími druhy hmyzu a polomů. Takzvané kalamitní těžby - tedy neplánované, vynucené vytěžení stromů, které z nějakého důvodu náhle uhynuly v místech, kde se zatím nemělo kácet - v posledních letech tvoří až desítky procent produkce dřeva (MZe 2005).

Ještě daleko větší část porostů je poškozena. Zdravotní stav lesů v České republice se hodnotí od roku 1986 na monitorovacích plochách programu ICP - Forest, který společně organizují Evropská hospodářská komise OSN a Evropská unie. Základním parametrem tohoto šetření je míra defoliace (ztráta jehlic nebo listů) stromů. V současné době přes 70 % jehličnanů a 34 % listnáčů starších šedesáti let vykazuje více než 25% ztrátu listů či jehličí (MZe et VÚLHM 2004).

Problém se v příštích desetiletích pravděpodobně ještě zhorší postupným oteplováním. Klimatické podmínky, ve kterých smrk už není schopen růst, se posunou do větších nadmořských výšek (Kalvová et al. 2003). Přestože míru stresu, kterým stromy budou trpět, zmírní vyšší koncentrace oxidu uhličitého v atmosféře, očekává se posun vegetačních pásem a postupné odumírání i smrkových porostů ve vyšších polohách, kde měly doposud dobré podmínky k růstu: zejména v důsledku jejich neschopnosti odolávat v sušším klimatu hmyzům a houbovým škůdcům (Kalvová et al. 2003).

V důsledku holosečného hospodaření a pěstování smrkových monokultur dochází k degradaci lesní půdy, odplavování živin, mizí důležité půdní organizmy, mění se její struktura a na mnoha místech je i půda sama ohrožena erozí.

Zásadním problémem je, že při ochraně lesů a jejich managementu, se právě půdě věnuje jen velmi malá pozornost. Přitom však na jejím stavu závisí nejen dřevní produkce, ale veškerý život na jejím povrchu. Proto aspekty ochrany půdy v tomto stanovisku zdůrazňujeme. Život v půdě se musí chránit ve stejné míře jako nadzemní složky ekosystému.

Přirozená biologická rozmanitost v lesích významně poklesla. Intenzivně obhospodařované, zejména smrkové monokultury, které tvoří většinu porostů, nezajišťují biotopy nutné pro život řady původních lesních rostlin a živočichů. Desítky z nich patří mezi druhy vážně ohrožené vyhynutím, řada druhů už vyhynula.

Velká část lesů je silně poškozována spárkatou zvěří okusem, loupáním a ohryzem.

Smrkové monokultury také trpí nadbytkem dusíku. Ten se do ovzduší a lesních půd dostává hlavně ze spalin automobilů a z průmyslu. Produkce oxidů dusíku se v posledních letech dokonce zvyšuje, na rozdíl od emisí síry, které historicky poškozovaly lesy nejvíce, ale velmi klesly v 90. letech 20. století díky odsíření elektráren. Dusík je v lesních ekosystémech v nadbytku a způsobuje například nadměrný růst. Smrky se pak snadno lámou a vyšší obsah dusíku v pletivech činí stromy velmi atraktivními pro nejrůznější hmyz i a houbové škůdce.

Nerovnoměrné rozdělení lesů v České republice (chybí lesy v úrodných nížinách) způsobuje vysušování krajiny a erozi půdy v nízkých polohách. Zároveň klesla schopnost porostů zadržovat záplavy. Z nížin téměř úplně zmizely lužní lesy podél řek, kam se povodňová vlna mohla bez větších hospodářských škod rozlévat.

Příčiny špatného stavu lesů

Špatný stav lesů - hynutí porostů, ztráta odolnosti, kalamity, nízká biologická diverzita, pokles retenční schopnosti a dalších funkcí lesů, eroze - má několik příčin. Většina z nich souvisí se způsobem hospodaření. České lesnictví totiž konzervativně trvá na hospodářském modelu stejnověkého lesa a paseky.

Holoseče

Důsledky holoseče pro lesní ekosystémy jsou vážné. Obnažená vrstva humusu rychle mineralizuje, je deštěm smyta a odplavena.

Zároveň odumírají některé půdní bakterie, houby a půdní živočichové, kteří mají pro lesní ekosystémy a pro funkci půdy klíčový význam. Začnou dominovat druhy snášející sušší a teplejší puďu. Tím dochází k porušení důležitých rozkladných procesů v půdě a ke změně půdní mikrostruktury. Jsou tak přerušeny půdotvorné procesy, které probíhaly v původním lese. Obnova lesa je velmi ztížena také proto, že na holině vyhynou druhy půdní fauny, jež zajišťují přenos mykorrhizních hub na kořínky vysázených dřevin. Mykorrhizní houby jsou přitom pro stromy nesmírně důležité - pomáhají jim totiž získávat výživu z půdy.

Rozpadají se půdní komplexy, ve kterých je vázána voda a živiny. Půda se zhuťuje, ztrácí pórovitost, a tím i kapacitu zadržovat vodu.

Nepřežijí ani mladé semenáčky, které rostly ve stínu lesa - likviduje je prudké oslunění či poškození těžební mechanizací.

V takto degradovaném prostředí se posléze provádí výsadba mladých stromků, a to zpravidla přímo klimaxovými dřevinami (smrkem, jedlím, bukem a jinými). To je zásadně chybné: jednak jsou tyto dřeviny značně citlivé vůči nepříznivým podmínkám holin, jednak pro možný vznik genetických změn. Stromky tzv. klimaxových genotypů vyžadují v mládí růst v zástínu a na holině uhynou. Ujmou se převážně stromky pionýrských genotypů, které dokáží v tvrdých podmínkách na holině přežít. Tím se drasticky mění charakter celé populace - zkracuje se fyzický věk, snižuje se odolnost proti škůdcům, proměnlivost i adaptabilita ke změnám prostředí atd. Stromy vysázené na holinách bývají náchylné dřívě podléhat škůdcům či větru nebo samy odumírají, někdy již v osmdesáti letech věku.

Z holin dočasně nebo trvale mizí lesní druhy rostlin a živočichů. Místo nich expandují druhy otevřené krajiny - trávy a byliny -, které po umělém zalesnění znesnadňují návrat původních lesních druhů. Půdní organismy, zejména někteří půdní živočichové, se na nově zalesněnou paseku nevrátí, protože jim k tomu schází migrační schopnosti.

Druhové složení

Většina porostů trpí nepřirozenou druhovou skladbou. Za přírodních podmínek by převážnou část českých lesů tvořily smíšené nebo listnaté porosty: nejčastějšími druhy stromů by byly duby a buky. Podíl smrku by činil pouze 11 % (MZe 2005) soustředěných v horských oblastech nebo v azonálních, mimořádně chladných biotopech středních poloh. Také v horách jsou původní většinou smíšené lesy: čisté smrčiny byly velmi vzácné. Dnes je však smrk zastoupen 53 % (MZe 2005).

V lesích převažují smrkové, borové a další monokultury, včetně listnatých - například topolových monokultur podél vodních toků v nížinách, místy i monokultur bukových. Problém přitom nadále pokračuje. Z nově vysázených stromků smrk tvoří 44 % (MZe 2005). Zvlášť alarmující je masivní pěstování smrkových monokultur i ve velmi cenných oblastech listnatých lesů, například na Křivoklátsku.

Monokulturální nebo monokulturám blízké porosty jsou méně stabilní. Platí to především právě pro smrk: horskou dřevinu, která v nižších a středních polohách trpí nadměrným stresem. Stromy jsou proto náchylnější k onemocněním, napadení škůdci, výkyvům počasí či polomům.

Nepřirozené smrkové monokultury rovněž degradují lesní půdu. Rozklad jehličí totiž - na rozdíl od listů a dřeva - dává kyselou reakci, a tak acidifikuje půdu. Proto ačkoli došlo k omezení kyselého spadu z průmyslových emisí oxidu siřičitého a oxidů dusíku, smrkové monokultury nadále udržují půdy silně kyselé a se změněným chemickým složením. Způsobuje to několik faktorů: nepříznivý obsah živin v jehličí, pomalejší koloběh látek v půdě jehličnatého lesa, účinnější zachytávání síry a dusíku ze vzduchu jehlicemi ve srovnání s listy, horší rozklad jehličí, což dále snižuje množství živin v půdě, a slabší schopnost jehličnatých lesů zpracovat nadměrné množství dusíku v ovzduší. Rozklad jehličí, které není promíchané s listy, je navíc zpomalen, vrstvy se hromadí a zhuťují lesní půdu.

Největší problémy přitom způsobuje pěstování smrku na nevhodných stanovištích. Smrk je horskou dřevinou s mělkým kořenovým systémem, je uvyklý na chlad a velké množství srážek. Jeho vysazování v nižších a středních polohách znamenalo vážné poškození těchto lesů. Smrk není na toto prostředí přizpůsoben, nemá dostatek vody, kterou neumí získat z hlubších vrstev půdy, chřadne a odumírá, protože snadno podléhá různým tzv. škůdcům. Tento stav se bude nadále zhoršovat, pokud dojde k předpokládané změně klimatu.

Věková a prostorová skladba

Lesy jsou nepřirozeně stejnověké, většinou je tvoří stejně staré stromy. Řada organismů vázaných například pouze na dutiny nebo některou vývojovou fázi lesa tak na desetiletí úplně zmizí. Lesy jsou prostorově unifikované, mizí pestré struktury, které za přirozených podmínek rozčleňují dopad světla. Stejně tak ve smrkových monokulturách chybí mozaika mikroprostředí půdního povrchu. To má vliv na mizení dalších specializovaných druhů, jež tuto pestrost biotopů vyžadují: typicky hmyzu nebo půdní fauny.

Stejnověké lesy jsou také mnohem náchylnější k poškození kalamitami. Například kůrovec napadá většinou jen starší smrky, takže pokud se přemnoží v různověkém smíšeném lese, uschnou pouze některé stromy. V porostu stejnověkém uhynou všechny.

Biologická diverzita a tlející dřevo

Z lesů se odváží prakticky veškerá dřevní hmota. Nezůstávají zde tedy žádné staré stromy ani mrtvé dřevo, ačkoli za přirozených podmínek by tu stály nebo ležely řádově desítky až stovky kusů na hektar. Na mrtvé dřevo (stojící i ležící) je přitom vázáno téměř 40 % druhů organismů, které se podílejí na biodiverzitě lesa - životně na něm závisí řada ptáků, hmyzu, hub, půdní fauny, mechů,

lišejníků i dalších druhů. Chybí zde dutiny k hnízdění, není tu tlející dřevo, kde nacházejí úkryt a podmínky pro vývoj mnoho skupin bezobratlých živočichů a kde hledají potravu datli i jiní ptáci.

Pro les je důležité, aby v něm zůstávala část tzv. přestárých stromů, také proto, že pod nimi jsou jiné formy humusu než pod stromy mladšími. Umožňují tak rozvoj vzácných, ale pro fungování lesa důležitých druhů půdní fauny. Po dvakrát až třikrát opakované těžbě bez ponechání starých stromů tyto druhy v ekosystému vyhynou a plochu již neosídlí.

Zároveň z lesa postupně ubývají důležité živiny. Přirozeně by se v lese hromadily a zajišťovaly výživu dřevin. Takto s dřevem masivně mizí a už se nevracejí. Bez rovnováhy mezi tím, kolik dřeva se z lesa odváží a kolik ponechá k zetlení, se postupně, obmýtí za obmýtím, vyčerpávají zásoby živin v půdách. Na kyselých matečných horninách během několika těžebních cyklů vzniká nedostatek vápníku, fosforu či dalších živin, což se projevuje chřadnutím lesů.

Přemnožená zvěř

V lesích se udržují vysoké stavy spárkaté zvěře, zejména jelení a srnčí, kvůli velkému zájmu o jejich lov, potřebám a tradicím české myslivosti. Populace jsou v řadě regionů i několikanásobně početnější, než by odpovídalo přirozenému stavu a než kolik je les schopen uživit. Přemnožená zvěř okusem poškozuje a ničí zejména mladé listnaté stromky a jedle; výrazně také snižuje druhovou rozmanitost bylinného a křovinného patra. Brání tak přirozené obnově lesa - tedy tomu, aby mladé stromky vyrostly samy ze semen starších stromů. Mladé uměle vysázené stromky se musí chránit oplocenkami, plastovými tubusy a dalšími prostředky, což vyžaduje značné ekonomické náklady a možnosti přirozené obnovy lesů velmi limituje. Mechanické ochrany stromků jsou navíc málo účinné. Přemnožená spárkatá zvěř je tak nyní klíčovou překážkou revitalizace našich lesů i jejich uvedení do stavu blízkého přírodě.

Málo nedotčených míst

Téměř veškeré naše lesy byly v minulosti ekonomickou činností, především těžbou dřeva a zemědělskou exploatací, silně pozměněny. Proto v českých podmínkách chybí některé důležité informace o přírodním vývoji, které by umožnily zlepšit péči o hospodářské porosty.

Pro místa, jež byla činností člověka v minulosti málo narušena nebo která byla ponechána již dlouhou dobu bez zásahů, se vžil neformální označení pralesy. Zbylo jich velmi málo a staly se pečlivě ochraňovanými místy, v některých případech téměř zatajovanými před pozorností veřejnosti. Boubínský, Žofínský či Trojmezenský prales, prales Mionší, Bílá Opava, Ranšpurk a několik dalších dnes patří mezi klenoty české přírody a důležité objekty vědeckého výzkumu. Pro uchování všech potřebných informací o přirozeném stavu a novodobém vývoji lesů jejich počet zdaleka nedostačuje. K ponechání lesů přírodnímu vývoji by měl směřovat management národních parků a lesních rezervací. V praxi tomu tak většinou není, dokonce se v řadě z nich těží dřevo. Vymezení porostů bez hospodářských zásahů je důležité také pro zachování biologické diverzity.

Potřebná opatření

Ke zlepšení stavu českých lesů je nezbytná systémová změna hospodaření. Nestačí jen drobná vylepšení. Je nutné zcela opustit hospodářský model stejnověkého lesa a paseky (holiny) a přejít na trvale udržitelné, přírodě blízké lesní hospodaření, které zajišťuje trvalost a nepřetržitost produkce dřeva i existence všech složek lesního ekosystému. K tomu je nutná změna způsobů řízení, zejména lesního hospodářského plánování, ale také výuky na lesnických školách tak, aby školství i výzkum šly v čele změn a dostaly se zpět na evropskou úroveň.

Považujeme za nutné, aby státní exekutiva i zákonodárci zároveň bezodkladně provedli konkrétní opatření ke zlepšení stavu lesů. Jako odborníci pracující v této oblasti doporučujeme zejména následující kroky:

1. Vyloučení holosečí

Je nutné, aby legislativa zásadním způsobem omezila až vyloučila plánované holosečné kácení. Preferovány by měly být maloplošné clonné a výběrové metody hospodaření. Právní předpisy musí zároveň umožnit, aby holiny, které vznikly v minulosti nebo jež vzniknou při dalších kalamitách, mohly být zalesněny nejprve pionýrskými dřevinami. Geneticky kvalitní a odolné cílové stromy vyrostou na holinách až pod jejich částečným zastíněním a ochranou.

2. Obnova přirozené druhové skladby

Klíčové je postupné obnovování přírodě blízké druhové skladby v lesích - tedy výsadba takových druhů dřevin, které odpovídají danému stanovišti. Proměna skladby bude vzhledem k době obmýtí samozřejmě trvat přinejmenším sto let. Je však nezbytné s ní důsledně začít. Stát by v první řadě měl zcela vyloučit jakoukoli dotační podporu vysazování stromků na nevhodná stanoviště, například smrku ve středních polohách. Při přirozené sukcesní obnově lesa je potřeba vyloučit kácení pionýrských dřevin (osiky, břízy apod.).

3. Ponechávání starých stromů a mrtvého dřeva

Legislativa a dotační opatření by měla zajistit, aby část stromů v běžném lese zůstávala nevytěžena k dožití a k zetlení - nejméně několik kusů na hektar, pokud možno i více. Zajistí se tak zachování důležitých stanovišť pro život řady druhů i ponechání části živin v lese. Dřevní odpad po těžbě by neměl být odvážen, pálen a pokud možno ani štěpkován.

Zdroj: <http://lesy.tadytoje.cz/>

Příloha 7

Indonésie je jedním z největších producentů palmového oleje. Spolu s Malajsií vyprodukuje celých 87% světové produkce tohoto rostlinného tuku. Ovšem intenzivní pěstování palmy olejné má devastující vliv na indonéské životní prostředí a také na potravinovou bezpečnost místních komunit.

Palma olejná se v Indonésii pěstovala už od dob kolonialismu. Boom v jejím pěstování nastal v sedmdesátých a osmdesátých letech. Od té doby se plantáže palmy olejné zběsile rozrůstají na úkor původní bohaté biodiverzity. V letech 2007 a 2008 připadlo v Indonésii 27 % všech vykáčených ploch původního lesa na zakládání nových palmových plantáží. Do roku 2020 to bude 40 %. V té době bude také 40 % všech indonéských rašelinišť proměněno na plantáže.

Plantáže palmy olejné se dají bez nadsázky označit jako „zelená poušť“. Nezasvěcenému pozorovateli mohou z dálky připomínat na biodiverzitu bohaté tropické lesy. Realita je však této představě na míle vzdálená. V palmové plantáži najdeme jen několik málo druhů rostlin, které dokáží odolávat obrovským dávkám chemických hnojiv a pesticidů. Toto prostředí neposkytuje dost potravy pro divoká zvířata, která nejsou vítána ani ze strany majitelů plantáží.

Každý rok přibudou v Indonésii plantáže palmy olejné o rozloze 300 000 ha, tedy zhruba o velikosti Libereckého kraje.

Na palmových plantážích je denně zabito 6–12 orangutanů.

Indonésie je 3. největším producentem skleníkových plynů na světě. Odhaduje se, že 20% všech skleníkových plynů vzniká při odlesňování.

Indonésie od května 2013 prodloužila moratorium na kácení primárních pralesů a rašelinných lesů na další dva roky. Celkem by mělo moratorium ochránit 65 milionů hektarů lesa. Jedná se o nařízení prezidenta, které však nemá váhu legálního dokumentu.

www.glopolis.org

Indonésie poprvé v historii předstihla Brazílii v nelichotivé statistice rychlosti odlesňování. Za dvanáct let tam vykáceli na 60 tisíc kilometrů čtverečních panenského deštného pralesa. Ochránci životního prostředí varují, že odlesňování může vést ke kolapsu tamních ekosystémů.

Vědci a ochránci přírody úbytek deštných pralesů v Indonésii monitorovali v rozmezí let 2000 až 2012 pomocí satelitního snímkování. Největší ztrátu pralesa zaznamenali během roku 2012, kdy palmovým plantážím, těžbě a vytváření pozemků pro farmáře muselo ustoupit 8 400 čtverečních kilometrů pralesa. V Brazílii v tomto roce zmizelo „pouhých“ 4 600 kilometrů čtverečních.

Studii vypracovali výzkumníci z univerzity v Marylandu, zveřejněna byla v magazínu Nature Climate Change (grafy vývoje odlesňování a výsledky studie v angličtině najdete [zde](#)). Zjistili také, že úbyteklesůůž v Indonésii způsobil nárůst emise skleníkových plynů a ztrátu biodiverzity. V Indonésii se přitom vyskytuje asi 10 procent všech světových rostlin a 12 procent savců. Tamní deštné pralesy jsou známé svou vysokou biodiverzitou. Žijí zde například orangutani a sumaterští tygři.

Kvůli ochraně unikátních společenstev vláda v roce 2001 podepsala mezinárodní moratorium a zavázala se snížit úroveň odlesňování, uvádí serverBBC. Ekologičtí aktivisté však upozorňují, že trend je spíše opačný, především kvůli korupci. Za úbytkem deštných pralesů v posledních letech stojí také masivní požáry. Jeden z největších za poslední roky loni spálil stovky hektarů lesa a způsobil hutný smogový opar nad Malajsií a Singapurem (více o loňských požárech v Indonésii se dočtete [zde](#)).

Sliby zůstaly jen na papíře

Důležitost deštných pralesů v Indonésii pro vývoj klimatu si uvědomují i v zahraničí. Norsko například indonéské vládě přislíbilo pomoc v hodnotě miliard dolarů, pokud země prokáže svou snahu v boji proti odlesňování. Až dosud Norsko Indonésii darovalo 50 milionů dolarů (asi miliardu korun) na založení speciální instituce, která se má zabývat výhradně problematikou ztráty deštných pralesů, připomíná serverthejakartaglobe.com.

Proč vůbec k masivnímu odlesňování dochází? Odpověď je jednoduchá - moderní společnost si žádá čím dál více surovin jako je hovězí maso, cukrová třtina, či palmový olej. K pěstování a chovu však nezbyvá mnoho volných pozemků a obrovské plochy deštných pralesů jsou v očích podnikatelů trestuhodně nevyužité.

Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/odlesnovani-a-devastace-destnych-pralesu-v-indonesii-p0x-/zahranicni.aspx?c=A140630_173503_zahranicni_ert

METODICKÝ LIST 12

TÉMA: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Obecné cíle metodického listu:

- dozvědět se více o tom, jak životní prostředí chápou vrstevníci, blízcí a široká veřejnost
- dozvědět se, jak se k této otázce vztahuje naše politická reprezentace
- zjistit, jakým způsobem může jednotlivec přispět k ochraně životního prostředí
- ujasnit si, jak přírodní zdroje využíváme jako jednotlivci, jak jej ovlivňujeme a působíme na něj svým životním stylem a jak “udržitelný” náš životní styl je

A1: Moje ekostopa

 Cíl: uvědomit si globální souvislosti našeho životního stylu, objevit možnosti, které máme pro snížení naší ekologické stopy

 Pomůcky: pracovní list ekostopa spotřeby (www.hraozemi.cz/files/File/letak_web.pdf), tužky, papíry, příloha s výroky politiků ([viz ropak.detizeme.cz/sluzby/49-galerie-perel.html](http://ropak.detizeme.cz/sluzby/49-galerie-perel.html))

 Čas na přípravu: 10 minut

Čas na realizaci aktivity: 4 hod. 45 min.

 Fyzická náročnost: 1

Zeptejte se, zda účastníci znají pojem ekologická stopa, pokud ne, stručně vysvětlete. Rozdejte každému z účastníků pracovní list (pokud máte připojení k internetu, je možné využít online kalkulačku na hraozemi.cz), kde si může vypočítat svou ekologickou stopu. Kdo má největší a kdo nejmenší? Čím je rozdíl způsobený? (20 min.)

V menších skupinkách účastníci diskutují nad tím, v čem jim jejich aktuální životní styl vyhovuje a v čem by ho chtěli změnit? Chtěli by být ekologičtější? Společně sepisují argumenty proč ano a proč ne, ty potom sdílejí s ostatními (30 min.)

Zatímco účastníci diskutují, připravte ve vedlejší místnosti nebo venku lístečky s výroky politiků na téma životní prostředí. Po ukončení diskuze pozvěte účastníky na cestu po anti-ekologické stezce. Zastavte se u jednotlivých výroků a nahlas je přečtěte. Vyzvěte účastníky, aby se ke každému z nich vyjádřili nějakým zvukem - pochvalným, odsuzujícím, rozpačitým,... Po přečtení všech výroků se zeptejte, který z nich jim přišel nejabsurdnější. (30 min.)

Výroky obsahují témata, která problematika životního prostředí zahrnuje - stavba nových silnic a domů, jaderná energetika, globální oteplování a klimatické změny, obnovitelné zdroje energie,... Zeptejte se, které z těchto témat je pro účastníky nejzajímavější? Které nejvíce kontroverzní? O kterém by chtěli vědět více a na které by je zajímaly názory okolí? (10 min.)

Rozdělte účastníky do skupinek podle tématu, které je zajímá nejvíce. Jejich úkolem bude společně vymyslet tři otázky, které by je v rámci tématu zajímaly a na které by se chtěli zeptat lidí v okolí. Může jít o testování znalostí veřejnosti, zjišťování názoru na určitý problém, apod. (20 min.)

Ve stejných skupinkách pak vyrazí do okolí, cestou budou zjišťovat odpovědi na své tři otázky od lidí, které potkají. (120 min.)

Po skončení procházky se všichni společně sejdou a sdílejí své poznatky z cesty. Každá skupina si připraví krátkou prezentaci pro ostatní. Přečte odpovědi na své otázky, sdělí své dojmy. Co je nejvíce překvapilo/potěšilo/zklamalo? Co by se rádi dozvěděli o svém tématu dále? Případné odpovědi na nové otázky mohou zjistit v době mezi schůzkami a vrátit se k tématu na příštím setkání. (45 min.)

A2: Kreativní soutěž

Cíl: společně vymyslet plán, jak se v oblasti životního prostředí dále angažovat

Pomůcky: papíry, tužky

Čas na realizaci aktivity: 105 minut

Fyzická náročnost: 1

Motivace: Zamyslete se nad tím, co byste rádi kolem sebe ve vztahu k životnímu prostředí zlepšili. Může se to týkat ochrany životního prostředí, zvířat, rostlin, plýtvání nerostnými surovinami, cestování, třídění odpadu,... Cokoli vás napadne. Představte si, že k tomu máte neomezené množství prostředků a to jak finančních, tak jiných. Vaše představa může mít základy v realitě, ale také nemusí. I nápady typu „Pozvu mimozemšťany, aby deštný prales schovali pod neviditelnou membránu, kterou nepronikne žádný kovový předmět“, jsou hodnotné. Mnohdy ty nejlepší projekty vznikají právě z vtipů nebo velkých nereálných vizí.

Účastníci dostanou 20 min. na vymyšlení a sepsání svého nápadu. Každý pracuje jednotlivě, snaží se psát čitelně. Každý nápad by měl mít svůj název a jasný cíl. Samotný nápad stačí popsat jen stručně. (Obvykle chvíli trvá, než se všichni pustí do psaní. Potřebují dostatečně namotivovat a aktivizovat svou kreativitu. Zkušenost z této aktivity je, že 99 % účastníků, úkol zvládne samostatně splnit. Zbylé 1% se může přidat k někomu do dvojice, nebo stačí dotyčného ujistit, že to vůbec nevádí, protože v další fázi aktivity se stejně k někomu přidá - realizátoři jsou stejně důležití jako kreativci).

Když mají všichni dopsáno, společně vytvoříte výstavu nápadů, tj. rozložíte papíry vedle sebe tak, aby k nim měl každý přístup. Vysvětlíte, že teď je čas na přečtení si všech nápadů a vybrání těch, které jsou nejlepší, na kterých by se jim chtělo dále pracovat. Každý člověk má tři hlasy, které může rozdat nejlepším projektům (10min.), např. tak, že fixou udělá čárku vedle názvu projektu.

Body se sečtou, vybrané tři až čtyři nejlepší projekty pak účastníci dále rozpracovávají do konkrétnější podoby, ve které by nápad chtěli zrealizovat (60 min.). Do skupinek se rozdělí podle toho, který z projektů je nejvíce zaujal. Nevadí, když bude v každé skupině odlišný počet osob. Kromě názvu projektu a cíle tak pracují na metodě, kterou by k dosažení cíle rádi použili, snaží se vypracovat konkrétní plán, který by mohl vést k realizaci projektu. Svůj projekt pak představí ostatním (15 min.)

METODICKÝ LIST 13

TÉMA: KONFLIKTY A NÁSILÍ VE SVĚTĚ

Obecné cíle metodického listu:

– pochopit, že konflikty jsou součástí života, nelze zabránit jejich vzniku, ale můžeme se je učit zvládat nenásilně

A1: Záhadné papírky

- Cíl: Evokace tématu dne.
- Pomůcky: Post-ity, fixy.
- Čas na přípravu: 15 min.
Čas na realizaci aktivity: neurčeno
- Prostředí: uvnitř
- Fyzická náročnost: 1

Na post-ity napište různé otázky, které se týkají tématu konfliktů a násilí a nalepte je v prostoru ubytování tak, aby na ně účastníci ráno narazili (zrcadlo, dveře toalety, chodba, stůl, konvička s čajem, ...).

Otázky by měly být osobně zaměřené, např. „Co tě zvedne ze židle?“, „Jak to vypadá, když máš vztek?“, „Chtěl jsi někdy dát někomu po papuli?“, „Jak ti je, když se s někým pořádně pohádáš?“ apod.

Nechte otázky na účastníky působit. Není nutné nijak vstupovat, cokoli vysvětlovat, cílem je pouze evokovat téma.

Po snídani je možné provést reflexi. Můžete se zeptat, na co účastníci mysleli, když nacházeli papírky s otázkami. Zda si na ně odpovídali, zda odpovědi sdíleli s druhými. Na kterou otázku bylo snadné odpovědět, na kterou naopak obtížné apod.

A2: Drama konflikt

- Cíl: motivovat k tématu; aktivizovat účastníky.
- Pomůcky: Potřeba není nic, je možné použít kostýmy.
- Čas na přípravu: 5 min.
Čas na realizaci aktivity: 30 min.
- Prostředí: uvnitř / venku
- Fyzická náročnost: 2

Po snídani zařadte dramatický blok. Nejprve nechte účastníky rozhýbat a naladit se na tento typ práce. Můžete je nejprve nechat jen volně chodit v prostoru. Pozvolna přidávejte dvojice příkazů „jdi“ – „stůj“, „tlesk“ – „dup“, „dřep“ – „skok“. Účastníci se stále pohybují po prostoru a vykonávají příkazy. Změňte zadání tak, že účastníci musí dělat opak toho, jak zní příkaz. To znamená, že na „jdi“ se zastaví, na „stůj“ naopak jdou apod. Po rozehřátí přistupte k samotné aktivitě.

Účastníci stojí v kruhu. Úkolem je tvořit sousoší, v nichž jsou jednotlivé sochy v určitém napětí, v konfliktu. V sochách by měla být patrná srážka, střet dvou protichůdných snah, potřeb, zájmů, tendencí apod. Jednotlivé sochy si mohou nějakým způsobem „škodit“.

První, kdo má nápad, vstoupí doprostřed kruhu, znázorní sochu a řekne, co představuje. Například: „Já jsem kluk a lezu přes plot“. Kdokoli další se může přidat, čímž vytvoří sousoší. „A já jsem majitel oplocené zahrady a jdu na kluka s vidlemi.“ Může se připojit

i třetí. „A já jsem rozzuřený pes, který chce pána s vidlemi kousnout do pozadí.“ Potom se sousoší rozpadne a začíná se nové kolo. Pokračujte, dokud účastníci mají nápady a hra neztrácí dynamiku.

A3: Brainstorming na téma konflikt

Cíl: Evokovat téma; uvědomit si toho, co vše si můžeme se slovem konflikt spojit; uvědomit si, že konflikt může mít i pozitivní náboj a to, že konflikt je součástí našich životů.

Pomůcky: Flipchartový papír, papíry, psací potřeby.

Čas na realizaci aktivity: 30 min.

Prostředí: uvnitř / venku

Fyzická náročnost: 1

Účastníkům rozdejte papíry a zadejte jim, aby ve dvojicích vymyslely co nejvíce slov, která se jim vybaví, když se řekne „konflikt“. Účastníci své nápady postupně čtou. Zapište je na velký papír.

Po sesbírání všech nápadů u každého zapište +, -, nebo +/-, podle toho, jak jednotlivé asociace účastníci vnímají. Zda má dané slovo pozitivní, negativní či neutrální náboj.

Požádejte účastníky, aby řekli, co se jim honí hlavou, na co myslí či co je zaujalo.

Pokud to od účastníků nezaznělo, dodejte, že konflikt může být i pozitivní, může vést ke změně.

Konflikt můžeme chápat jako příležitost, šanci ke změně, uvolnění napětí, prostor pro něco nového, konflikt obsahuje konstruktivní prvky, podněcuje k vyřešení problému, transformuje.

Také by mělo zaznít, že konflikty jsou součástí našich životů, nelze žít ve světě bez konfliktů. Konflikty však lze řešit bez násilí, konstruktivně.

A4: Druhy konfliktu - scénky

Cíl: Znat základní druhy konfliktu; uvědomit si, že konflikty zažíváme v různých podobách.

Pomůcky: Příloha – texty s teorií o druzích konfliktů.

Čas na přípravu: 5 min.

Čas na realizaci aktivity: 60 min.

Prostředí: uvnitř / venku

Fyzická náročnost: 2

Nejprve se účastníků zeptejte, jaké podle nich mohou mít konflikty podoby. Potom, co zazní různé názory, rozdělte účastníky do skupin a rozdejte jim text s teorií o typech konfliktů. Každá skupinka dostane jeden druh konfliktu. (Případně může skupinka dostat jeden typ interpersonálního a jeden typ intrapersonálního. Záleží na počtu skupinek.)

Interpersonální (vnější) – mezi dvěma osobami, mezi jedincem a skupinou, mezi skupinami.

Intrapersonální (vnitřní) – konflikt dvou kladných sil, dvou záporných sil, konflikt mezi zápornou a kladnou silou.

Úkolem účastníků je vymyslet scénku, která by znázorňovala daný typ konfliktu. Scénku zahrají. Ostatní hádají, co scénka znázorňuje. Herci případně doplní, co během hádání nezaznělo. Postupně se vystřídají všechny skupinky.

V závěru proběhne reflexe, která bude zaměřená na shrnutí druhů konfliktů a na to, zda se účastníci ve svém životě s jednotlivými druhy konfliktů setkávají, tedy na jejich osobní zkušenost s konflikty.

Tip: Je možné u každé scénky diskutovat o tom, jaký může mít zahrany konflikt řešení.

Příloha:

Konflikt mezi dvěma osobami

(interpersonální konflikt)

Konflikt mezi jedincem a skupinou

(interpersonální konflikt)

Konflikt mezi skupinami

(interpersonální konflikt)

Konflikt dvou kladných sil

(intrapersonální konflikt)
– volíme mezi dvěma příjemnými možnostmi

Konflikt dvou záporných sil

(intrapersonální konflikt)
– volíme mezi dvěma nepříjemnými možnostmi, např. buď splnit nepříjemný úkol, nebo přijmout trest za jeho nesplnění

Konflikt mezi zápornou a kladnou silou

(intrapersonální konflikt)
– chci udělat něco, co sebou ale nese něco nepříjemného

A5: Styly řešení konfliktů

Cíl: Zamyslet se nad tím, jak řešíme konflikty; znát různé způsoby řešení konfliktů.

Pomůcky: Papíry, psací potřeby, flipchart, přílohy – vytištěné obrázky zvířat znázorňující styly řešení konfliktů, předkreslený čtverec ukazující důraz na vztah a důraz na výsledek.

Čas na přípravu: 10 min.

Čas na realizaci aktivity: 75 min.

Prostředí: uvnitř / venku

Fyzická náročnost: 1

Rozdělte účastníky do dvojic. Ve dvojicích se rozdělí na A a B. „Áčka“ a „béčka“ rozdělte. Oběma skupinám zadejte úkol, aby ve své dvojici nakreslily obrázek. Mají jeden papír a jednu tužku, během kreslení se nesmí mluvit. „Áčka“ mají nakreslit dům se zahradou, „béčka“ loď na moři. Ve dvojicích neví, jaký úkol má partner.

Účastníci mají tři minuty na splnění úkolu. Následně každá dvojice ukáže ostatním svůj výtvar a popíše, jaký byl proces tvorby.

Ptejte se účastníků, jaké pocity během kresby zažívali. Pokud bylo něco nepříjemné, co konkrétně to bylo? Kdy zjistili, že mají rozdílná zadání? Jak jsou spokojeni s výsledkem kresby? Proč si myslí, že tuto aktivitu dělali?

Zeptejte se, zda se některé výsledné obrázky podobají. Nechte účastníky, ať k sobě přiřadí ty, mezi kterými vidí podobnost. Ať účastníci popíší, v čem podobnosti vidí. Zeptejte se, jak by ještě obrázky mohly vypadat.

Mezi obrázky se může vyskytnout několik typů. Vedte účastníky k tomu, aby jednotlivé typy popsali. Typy obrázků zapisujte na flipchart.

- Na papíře jsou nakreslené oba obrázky.
- Na papíře je slitina obrázků (napůl dům se zahradou napůl loď na moři).
- Na papíře je zastoupen obrázek pouze jednoho z dvojice.
- Na papíře je čmáranice, jednotlivé obrázky, není možné rozpoznat.
- Na papíře není nakreslené nic.

Typy výsledných obrázků ukazují na různé styly řešení konfliktů. Účastníky seznámte s pěti styly řešení konfliktů (žralok – soupeřivý styl, želva – únikový styl, liška – kompromisní styl, medvídek – přizpůsobivý styl, sova – integrační styl) a představte jim čtverec ukazující, který styl klade důraz na vztah a který klade důraz na výsledek. Rozdejte účastníkům vytištěné obrázky zvířat a nechte je, aby je přiřadili k jednotlivým typům obrázků.

Účastníky rozdělte do pěti skupin. Každé skupině přiřadte jeden styl řešení konfliktů (hlemýžď, lev, liška, medvěd, sova) a zadejte, aby vymysleli příklad znázorňující přiřazený styl řešení konfliktů. Následně skupinky své postřehy představí ostatním.

Účastníků se v závěrečné reflexi ptejte, zda se někdy chovali v konfliktních situacích určitým způsobem a jaký byl výsledek. Jak byli s daným výsledkem spokojeni? Existuje jeden jediný správný styl řešení konfliktů? Kdy je výhodné, použít který styl?

A6: Já-výroky

Cíl: Vyzkoušet si způsob, jak je možné předcházet konfliktům ve vztazích; zjistit, jak může ovlivňovat způsob komunikace vznik konfliktů.

Pomůcky: Příloha – věty určené k přeformulování.

Čas na přípravu: 20 min.

Čas na realizaci aktivity: 60 min.

Prostředí: uvnitř / venku

Fyzická náročnost: 1

Zeptejte se účastníků, jaké je napadají souvislosti mezi komunikací a konflikty. Nechte zaznít nápady.

Přečtěte některé věty z přílohy a zeptejte se, jaké pocity může zažívat ten, komu jsou adresovány a jakým způsobem na ně může reagovat. Co by na věty odpověděli účastníci? Jak je možné to říci jinak? Jak bychom mohly věty přeformulovat, aby v tom, komu jsou určeny, nevyvolávaly tolik negativních pocitů?

Seznamte účastníky s teorií „já-výroků“ jako se způsobem, jak můžeme vyjádřit své nelibé pocity, aniž bychom útočili na druhé, nálepkovali je, vyčítali, obviňovali apod.

Účastníkům rozdejte do dvojic přílohu s větami a zadejte jim, aby věty přeformulovaly do „já-výroků“. Přeformulované věty si společně přečtěte a pohovořte o nich.

A7: Země míru, Země války

 Cíl: Zamyslet se nad tím, jak se může žít lidem během války.

 Pomůcky: Velký papír, výtvarné pomůcky, papíry, psací potřeby.

 Čas na realizaci aktivity: 90 min.

 Prostředí: uvnitř / venku

 Fyzická náročnost: 1

Účastníkům zadejte, aby na velký papír společně výtvarně ztvárnili „Zemi míru“ a „Zemi války“. Účastníci mohou tvořit i ve skupinách.

Zástupce hotové dílo představí a popíše proces tvorby. Zeptejte se, jak se účastníkům společně tvořilo. Zda byli s průběhem tvorby spokojeni/nespokojeni.

Nechte účastníky ve skupinkách sepsat odpověď na otázky: „Jak se žije lidem v obou zemích? Co mají společného? Co rozdílného?“, „O čem lidé v obou zemích sní? Jaká jsou jejich přání?“, „Co byste doporučili lidem žijícím v Zemi míru, aby mohli dál žít v pokoji?“, „Co mohou dělat lidé v Zemi války, aby se jejich životy přiblížily životu lidí v Zemi míru?“ Účastníci své odpovědi představí. Společně nad nimi diskutujte.

V závěru zadejte účastníkům zpracovat metodou RWCT „pětílístek“ slovo válka a slovo mír.

<http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/petilistek>

V „pětílístku“ se účastníci budou moci vrátit k tématu dne a shrnou to, co se dozvěděli. Grafická podoba je na vás, může jít například o obkreslenou ruku, pětílístek s různě velikými listy či pyramidu. V 1 řádce (prstu, či lístku) účastníci napíší téma (např. válka). v druhém řádku ve dvou slovech to, o čem (slovy pisatele) toto téma je. Ve 3 řádku jsou 3 slova která vystihují děj či slovesa a odpovídá se v ní na otázku - co se v rámci daného tématu děje. Ve 4 řádku jsou 4 slova vztahující se k námětu a v poslední řádce je jednoslovné synonymum, které shrnuje podstatu daného tématu. Obsah řádků lze libovolně měnit. Můžete do jednotlivých řádků (okvětních listů) např. vpisovat odpovědi na (předem připravené) otázky vztahující se k programu.

Příloha ML13A6 - Výroky

(Inspirace: <http://www.respektovani.com/detailc.php?idc=62>)

Jsi neschopný, zase jsi mne naštvál!

Nech ho na pokoji!

Starej se sám o sebe!

Jdi mi z očí!

Nechovej se jak malý kluk/holka!

Okamžitě se mu omluv!

Stejně to nezvládneš....

Zase jsi přišel pozdě!

Chovej se normálně!

Příloha: Výroky 2 - Možnosti jak věty přeformulovat (pro inspiraci)

Jsi neschopný, zase jsi mne naštvál!

Jsem naštvaný a unavený. Mám pocit, že je všechno kolem mne špatně...

Nech ho na pokoji!

Nelíbí se mi, jak se k němu chováš. Mám o něj strach...

Starej se sám o sebe!

Nemám teď náladu, prosím, nech mne o samotě.

Jdi mi z očí!

Jsem rozčilený a nechci teď nikoho vidět.

Nechovej se jak malý kluk/holka!

Mám pocit, že se nechováš vhodně/přiměřeně...

Okamžitě se mu omluv!

Byl bych rád/a, kdyby ses mu omluvil/a. Vidím, jak ho to mrzí...

Stejně to nezvládneš...

Mám strach, že by to nemuselo dopadnout dobře, včera ses moc neučil/a.

Zase jsi přišel pozdě!

Jsem naštvaný/á, protože jsem tu na tebe musel/a 20 minut čekat a je mi zima.

Chovej se normálně!

Nerozumím tomu, proč se tak chováš...

Příloha ML13A5: Způsoby řešení konfliktu

Zdroj: <http://info.sks.cz/ds/texty/stylyreseni.html>

Hlemýžď představuje únik

- utíká do ulity, aby se vyhnul konfliktu
- zůstává stranou konfliktu za každou cenu
- věří, že je beznadějně snažit se konflikt řešit
- cítí se bezmocně, ulita jej chrání
- věří, že je jednodušší se konfliktu vyhnout, než ho řešit

Lev představuje soupeřivost

- snaží se dosáhnout svých cílů za každou cenu
- své protivníky překoná tím, že je přinutí, aby přijali jeho hledisko
- jeho cíle jsou pro něj nejdůležitější, vztahy mají menší význam
- vyhrát se snaží silou, udoláním i zastrašováním druhých
- konflikt je pro něj otázkou výhry nebo prohry

Medvěd představuje přizpůsobivost

- snaží se dosáhnout svých cílů za každou cenu
- své protivníky překoná tím, že je přinutí, aby přijali jeho hledisko
- jeho cíle jsou pro něj nejdůležitější, vztahy mají menší význam
- vyhrát se snaží silou, udoláním i zastrašováním druhých
- konflikt je pro něj otázkou výhry nebo prohry

Liška představuje kompromis

- hledá kompromis
- vzdává se části vlastních cílů a přesvědčuje druhé, aby udělali ten samý krok
- řeší konflikt tak, aby obě strany za to co poskytnou, něco získali (BER - DEJ)

Sova představuje integraci

- hledá řešení jak dosáhnou svých cílů všichni účastníci konfliktu
- konflikt vnímá jako prostředek ke zlepšení vztahů, snížení napětí mezi lidmi
- snaží se o diskuzi

METODICKÝ LIST 14

TÉMA: KONFLIKTY A NÁSILÍ VE SVĚTĚ

Obecné cíle metodického listu:

- Na příkladě ozbrojených konfliktů porozumět skutečnosti, že svět je propojený.
- Vytvořit si základní představu o tom, s čím se mohou potýkat lidé žijící na území, kde probíhá ozbrojený konflikt.

A1: Mapa ozbrojených konfliktů a válek

 Cíl: Zamyslet se, kde v současnosti probíhají ozbrojené konflikty; zapřemýšlet nad důvody, proč se o některých konfliktech informuje více než o jiných; zamyslet se nad počtem obětí v různých konfliktech; znát různé příčiny vzniku ozbrojených konfliktů; uvědomit si propojenost globalizovaného světa na příkladě ozbrojených konfliktů.

 Pomůcky: Velké papíry, fixy, psací potřeby, mapa ozbrojených konfliktů ve světě, rozstříhané papírky s názvy ozbrojených konfliktů a daty, kdy se udály, čtverečkový papír / vysouvací metr, (texty s popisem konfliktů).

 Čas na přípravu: 60 min.

Čas na realizaci aktivity: 180 min.

 Prostředí: uvnitř / venku

 Fyzická náročnost: 1

Účastníky rozdělte do tří skupin. Každé skupince dejte velký papír a fixy. Nahoře na velkém papíru mají účastníci nadepsanou jednu z vět:

- Kde ve světě se v minulosti válčilo?
- Kde ve světě se v současnosti válčí / probíhá ozbrojený konflikt?
- O konfliktech ve kterých zemích slyšíme z médií?
- O kterých válkách a konfliktech se učíme ve škole?

Účastníkům zadejte, aby na papír pod větu načrtli mapu světa (nebo jim jí dejte předtištěnou). Skupinky mají úkol vyšrafovat fixem ty oblasti, které jsou odpovědí na jejich otázku. Následně si skupinky vymění stanoviště a vyšrafují odpovědi i na další otázky. Postupně se všichni vystřídají u všech čtyř map.

V reflexi se účastníků ptejte, jak jim šlo šrafování, co bylo nejtěžší, co bylo nejjednodušší, zda je něco překvapilo či zaujalo. Co se vám teď honí hlavou?

Účastníkům ukažte mapu ozbrojených konfliktů ve světě a nechte je srovnat mapu s mapou, kterou šrafovali. (Pokud nemáte mapu probíhajících ozbrojených konfliktů, tak účastníkům řekněte o konfliktech, které nevyšrafovali.) Která místa nejsou vyšrafovaná, a přesto tam konflikt probíhá? Čím to je, že je na mapě nevyšrafovali? O jakých konfliktech ve světě se dozvídáme z médií? Proč média věnují informování o konfliktech v různých místech na světě různý prostor? Na co teď myslíte?

V další fázi rozdejte skupinkám rozstříhané papírky s názvy ozbrojených konfliktů a daty, kdy se udály. Zadejte, aby papírky seřadili podle toho, kolik si myslí, že si daný konflikt vyžádal obětí. Jakmile mají skupinky hotovo, představí svůj výsledek ostatním. Může proběhnout diskuze o tom, jak se skupinky rozhodovaly.

Pomocí čtverečkového papíru, či vysouvacího metru účastníkům znázorníte počet obětí v jednotlivých konfliktech. Ptejte se, zda čísla účastníky překvapila a proč.

Vraťte se k mapě, do níž účastníci vyšrafovali konflikty, o kterých se učili ve škole. Kterým konfliktům je ve škole věnovaná největší pozornost? Proč to tak je? Proč jsme se ve škole o některých konfliktech neučili?

Zadejte účastníkům, aby sepsali příčiny ozbrojených konfliktů, které je napadají. K příčinám mohou přiřadit i konkrétní konflikty. Jednotlivé příčiny sepište na flipchart, aby na ně bylo vidět.

V následující fázi nechte skupinky, aby si vybraly jeden konflikt ze seznamu. Dejte jim čas, aby s pomocí internetu vytvořily informační plakát o daném konfliktu. V případě, že nechcete/nemůžou použít internet, rozdejte předpřipravené texty s popisem jednotlivých konfliktů. V plakátu by měly být zmíněny příčiny konfliktu, fáze konfliktu, případně eskalace. Skupinky své plakáty prezentují. V reflexi se zeptejte, jak skupinky získávaly informace a na které obtíže narazily.

Vraťte se k flipchartu s možnými příčinami konfliktů a doplňte je o nové, které zazněly během prezentací. Mělo by zaznít, že při vzniku konfliktů bývá přítomno více příčin a že nezřídka je těžké hlavní příčinu rozpoznat.

Zeptejte se, zda existují nějaká propojení mezi našimi životy a životy lidí v místech, kde probíhají ozbrojené konflikty. Proč by nás mělo zajímat, co se děje ve světě? Můžeme dění ve světě nějak ovlivnit? (Vývoz zbraní; mezinárodní organizace; těžba surovin – ropa, coltan, diamanty; migrace; mezinárodní terorismus;...)

V závěru použijí účastníci metodu „volné psaní“ (<http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/volne-psani>). Tématem je „Co bychom měli všichni vědět o ozbrojených konfliktech.“ Kdo chce, může přečíst ostatním, co sepsal.

Příloha: Při tvorbě seznamu konfliktů je možné vycházet z těchto údajů:

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ongoing_armed_conflicts, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_wars_by_death_toll,

<http://www.conflictmap.org/>

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_wars_and_anthropogenic_disasters_by_death_toll.

A2: Ozbrojený konflikt v SAR

Cíl: Získat základní představu o tom, jak konflikt v SAR ovlivňuje životy lidí, kteří tam žijí; zamyslet se nad důvody, proč bychom se měli zajímat o životy lidí jinde ve světě.

Pomůcky: Rozstříhané texty s popisem vývoje konfliktu; fotografie lidí; texty k fotografiím.

Čas na přípravu: 30 min.

Čas na realizaci aktivity: 135 min.

Prostředí: uvnitř / venku

Fyzická náročnost: 1

Do skupinek rozdejte fotografie lidí. Účastníkům zadejte úkol, aby vymysleli charakteristiku postavy na fotografii. V charakteristice mohou být odpovědi například na tyto otázky: Kde postava žije? Kolik jí je let? S kým žije? Jak se živí? Jak tráví volný čas? Co ráda jí? O čem sní? Čeho se obávají? Co jim dělá radost? Co nosí stále u sebe? Skupinky představí charakteristiky svých postav ostatním.

Skupinkám rozdejte rozstříhané fáze vývoje konfliktu v SAR. Úkolem účastníků je pozorně si texty přečíst a jednotlivé fáze chronologicky seřadit. Společně zkontrolujte, zda skupinky seřadily texty správně. K textům přiřadte časové údaje.

Skupinky se vrátí ke svým postavám a vymyslí příběh své postavy, který bude zasazený do reálných kulís konfliktu v SAR. Jako další postavy v příběhu mohou skupinky použít postavy ostatních. Příběhy se přečtou. Zeptejte se účastníků, v čem si byly příběhy podobné a v čem se naopak odlišovaly. Jak ovlivnil konflikt život vašich postav? Co vašim postavám v těžkých chvílích pomáhá?

Rozdejte skupinkám texty reálných rozhovorů s jejich postavami / reálných příběhů lidí na fotografiích. Skupinky si texty přečtou a následně s nimi seznámí i ostatní. Co vás na reálném příběhu člověka nejvíce překvapilo? Byl váš příběh podobný reálnému příběhu? V čem? Jaké byly největší rozdíly?

Rozmístěte fotografie lidí po prostoru. Nechte účastníky, aby se postavili k té fotografii, jejíž příběh je nejvíce zaujal. Účastníci zdůvodní, proč stojí, kde stojí.

Zeptejte se účastníků na důvody, proč bychom měli/neměli znát příběhy lidí, kteří žijí v jiných částech světa. K čemu to je dobré? Máme se zajímat o lidi žijící daleko od nás? Proč?

A3: Uzavření tématu

Cíl: Závěrečná reflexe tématu; zhodnocení; zpětná vazba, uzavření.

Pomůcky: Karty ze hry Dixit či sbírka různorodých pohlednic a obrázků.

Čas na přípravu: 5 min.

Čas na realizaci aktivity: 45 min.

Prostředí: uvnitř / venku

Fyzická náročnost: 1

Po prostoru rozprostřete karty/obrázky/pohlednice. Účastníkům zadejte, aby si vybrali tři karty. Každá karta bude vyjadřovat odpověď na jednu otázku.

- Jaký nejdůležitější poznatek o tématu si odnáším?
- Co nového jsem se dozvěděl o sobě?
- Co o tématu ještě budu muset promyslet?
- Postupně účastníci představují své karty ostatním. Otázky můžete modifikovat dle vašeho záměru.

Odkazy k tématu metodických listů:

<http://www.rozvojovka.cz/globalni-bezpecnost-a-rozvoj>

Prosinec 2012 – Březen 2013

Seléka

Na konci roku 2012 se různé skupiny rebelů a žoldáků přítomné v dlouhodobě nestabilním regionu spojují do koalice nesoucí název Seléka („Alliance“). Rebelové pocházejí převážně ze sousedního Čadu a Súdánu, odhadem je 90% z nich muslimského vyznání (v SAR žije asi 50 % křesťanů, 15 % muslimů a 35 % animistů). Seléka vystupuje proti vládě prezidenta Francoise Bozizého, kterého obviňuje z nedodržování předchozích mírových dohod. Dochází k prvním ozbrojeným střetům. Seléka postupuje na hlavní město Bangui.

Postup je velmi rychlý. Před Selékou utíká jak středoafriická armáda tak i přítomné mezinárodní jednotky. Zanedlouho Seléka kontroluje zhruba $\frac{2}{3}$ území SAR. Pro vládu prezidenta Bozizého nezbývá jiná možnost než vyjednávat. 11. ledna je podepsána dohoda v Gabonském Libreville, podle které má vzniknout přechodná vláda s účastí Seléky, která má zemi dovést k volbám. Rebelové se zavazují složit zbraně a stáhnout se z okupovaných měst. Seléka však zbraně odmítá složit a obviňuje vládu (přesto, že v ní sama participuje) z porušování dohod z Libreville.

Březen – říjen 2013

Převrat

V březnu Seléka znovu zahajuje postup na hlavní město Bangui. Z původních několika tisíc mužů se počet rebelů rozrůstá několika-násobně na zhruba 25 000. Přidávají se k ní různé místní bandy a další žoldnéřské skupiny. Část financování Seléky tvoří nelegální obchod se slonovinou a s diamanty. Jednotlivé skupiny převážně negramotných rebelů se na rychlých pick-upech pohybují středoafriickou buší a loupi, vraždí, mučí, vypalují domy nebo unášejí lidi pro výkupné. Na cestách se objevují závory, kde příslušníci Seléky požadují mýtné. Poté co Seléka dobývá Bangui, prezident Bozizé stejně jako jeho spolupracovníci opouští zemi a utíká do Kamerunu. Vůdce Seléky Michel Djotodia se prohlašuje prezidentem.

Násilí se přelívá do hlavního města. V celé zemi přestává fungovat administrativa, jsou uzavřeny školy a všechny veřejné instituce. Většina státních zaměstnanců jako jsou úředníci, politici, policisté, vojáci ale i lékaři či učitelé utíkají před hrozbou násilí.

Prezident Michel Djotodia oficiálně rozpouští Seléku. Tento krok však nemá žádný významnější efekt. Ukazuje se, že prezident není schopný kontrolovat rebely. Teror se přelévá na celé území SAR. Země postupně propadá do anarchie. Seléka není schopna vybudovat žádný systém, kterým by spravovala obsazené území. Stupňuje se volání mezinárodních nevládních organizací po urychleném řešení situace.

Anti-Balaka

Během října se proti teroru ze strany Seléky formuje domobrana tvořená místními obyvateli „Anti-balaka“ („proti-mačetám“). Teror muslimské a arabsky mluvící Seléky totiž směřuje primárně proti křesťanským a animistickým obyvatelům - kvůli kulturní a jazykové bariéře. Do konfliktu se tak dostává nábožensko-etnický rozměr. Odveta zepůsobená frustrací z dlouhotrvajícího teroru ze strany Seléky totiž u opět často negramotných příslušníků anti-balaky nesměřuje jen vůči Seléce, ale proti celé muslimské části obyvatelstva. Ke spontánně vzniklé domobraně se někde přidávají i sympatizanti bývalého prezidenta Bozizého. Dochází k další eskalaci.

Vlna násilí

V celé zemi s 4,5 miliony obyvatel prudce narůstá počet uprchlíků až na číslo přesahující 500 000. Jen v hlavním městě Bangui na mezinárodním letišti kontrolovaném malou posádkou francouzské armády vzniká improvizovaný uprchlický tábor pro více než sto tisíc lidí. V zemi propuká humanitární krize, každý druhý obyvatel v nefunkčním státě začíná být závislý na humanitární pomoci. Poprvé si situace také všimá mezinárodní společenství. Do země doráží řada novinářů, díky kterým se konflikt dostává do světových médií. Řada zemí i organizací se obává propuknutí genocidy a opakování scénáře ze Rwandy v roce 1996.

Rada bezpečnosti OSN reaguje na přelomu listopadu a prosince a uděluje francouzským jednotkám mandát zásahu v SAR. Do tak doráží 1600 francouzských vojáků spolu s několika tisíci příslušníky mezinárodních jednotek MISCA, které jsou tvořené převážně příslušníky okolních afrických států z regionu. Seléka postupně ztrácí pozice v řadě měst. V hlavním městě Bangui dochází k tvrdým střetům.

V řadě oblastí je situace více než kritická a hrozí masakry tisíců civilních obyvatel. Například do města Bossangoa doráží francouzské jednotky na poslední chvíli, v rozděleném městě, kde na desítky tisíc lidí uprchly před Selékou do místní katedrály a tisíce místních muslimů se před anti-balakou ukrylo do areálu místní školy, bránila krveprolití pouze spolupráce místního arcibiskupa, imáma a několika přítomných vojáků mezinárodních sil, kterým se zázrakem dařilo držet rozzuřené davy od sebe. Těsně před tím, než do města dorazila francouzská armáda zavraždila anti-balaka několik členů imámovi rodiny a jako odvetu spustila Seléka palbu z těžkých zbraní přímo do centra uprchlického tábora na pozemku katedrály.

Ač tedy na obou stranách barikády proti sobě často stojí křesťani a muslimové. Nejedná se o žádný spor Koránu a Bible. Daleko více spirálu násilí roztáčí frustrace způsobená dlouhodobým terorem a anarchií, pocitem nespravedlnosti a způsobenými křivdami vedoucími k touze po odplatě. Náboženské autority z obou stran se snaží spolupracovat a udržet mír.

Leden 2014 – současnost

Odsun muslimů

Mezinárodní jednotky postupně vytlačují Seléku z řady oblastí. Místní muslimské komunity se tak ale paradoxně ocitají nechráněné před řáděním antibalaky. Běžným jevem se tak stává lynčování a vraždy páchané na muslimech. Během ledna a února vlna odporu vůči muslimskému obyvatel zesílí natolik, že je prakticky celá muslimská komunita v zemi donucena k odsunu. Během několika týdnů tak zemi opouští stovky tisíc muslimů, které čeká nejasná budoucnost v uprchlických táborech za hranicemi. Spolu s nimi odchází i velká část Seléky. Uprchlické tábory jsou ale nedostatečně vybavené, plné nemocí - někde dokonce nestojí vůbec. Během náročného odsunu ve vedru na korbách nákladních kamionů na muslimy navíc útočí anti-balaka. V hlavním městě Bangui z původního počtu 100 000 muslimů, zůstává 2 000.

Prezident Michele Dlotodia odstupuje z funkce. Je zvolena nová prezidentka Catherine Samba-Panza. Přes vlnu optimismu stále dochází k násilnostem, na řadě území v zemi pokračuje anarchie.

Během dubna Rada Bezpečnosti OSN schvaluje dlouhodobou mezinárodní misi nazvanou MINUSCA čítající na 12 000 osob, která by měla pomoci zemi stabilizovat. Ta však začíná ve státě působit až v září roku 2014.

Odchod muslimů, převážně obchodníků, výrazně poznamenává ekonomiku země. Kvůli probíhajícímu konfliktu řada zemědělců nemůže zasít. Zásoby jsou spálené. Země je tak závislá na dodávkách humanitární pomoci.

Situace se přesto mírně uklidňuje. Do země se začínají sporadicky vracet někteří muslimové. Mezinárodní trestní soud zahajuje vyšetřování zločinů páchaných na území SAR. Země vyhlíží volby, jejichž termín se však stále odsouvá. Na řadě míst stále probíhá násilí. Země se v žebříčku prosperity posouvá na poslední místo mezi všemi státy světa.

AURELIO GAZZERA

Aurelio Gazzera je karmelitánský misionář. Žije ve městě Bozoum, spolu se SIRIRI zajišťuje fungování místní střední školy Lycee st. Augustin, centra pro sirotky, řídí místní charitu a věnuje se spoustě dalších aktivit. Kdokoli městem, nebo okolím projíždí - zastavuje se u Aurelia na misi. Ať už jste z nějaké mezinárodní organizace, lékař od Lékařů bez hranic, novinář, velitel francouzských jednotek, nebo člověk z okolí, který potřebuje pomoc a neví si rady - široko daleko okolo Bozoum se ví, že tenhle chlapík je schopný a má přehled o co se v okolí děje. Během konfliktu na Aureliově misi žilo až 8 000 uprchlíků, Aurelio se staral o dodávky potravin a léků a organizoval jednání mezi zneprátenými stranami.

Kdy jste poprvé přijel do SAR?

Do SAR jsem poprvé přijel v roce 1982, po ukončení gymnázia na roční stáž. V té době nebylo rádio ani telefon, ale byli jsme mladí a bylo nádherné žít v Africe. Protože jsme zpočátku neznali místní řeč pomáhali jsme prostě tam, kde bylo třeba – zedníkům, technikům, otcům i sestřím. Pro mě to bylo krásné období... Některé věci, které se mi dřív zdály velmi důležité, se najednou vracely do svých původních, drobných rozměrů, a naopak jiné nabývaly na důležitosti. Například vyhradit si čas na to, zůstat s někým a jen tak s ním mluvit. Nebo připravit něco dobrého v kuchyni, jen proto, abych potěšil druhé.

Jaká byla v SAR situace na začátku vašeho pobytu?

V zemi krátce předtím skončila Bokassova diktatura. Proběhl vojenský převrat, zdravotnictví fungovalo velmi špatně, ale školy byly lepší než teď. A v zemi bylo docela bezpečno – nebyli žádní rebelové ani banditi.

Co se od té doby změnilo?

Mezi lety 1982 až 1994 se situace zhoršila. Stát neplatil své zaměstnance (ve zdravotnictví, školství, armádě...) a ekonomika se zhoršovala. V roce 1994 vyhrál volby prezident, který ale řídil zemi ještě hůř, než ten předešlý. Začalo období nestability s každoročními pokusy o převrat...

Jste v SAR už mnoho let, co bylo za tu dobu pro vás nejtěžší?

Prožil jsem mnoho obtížných období kvůli zdraví i jiným problémům. Ale mezi prosincem 2002 a březnem 2003 bylo jedno období zvláště náročné: část armády se vzbouřila a s podporou žoldáků z Čadu obsadila sever země. Byl jsem v té době v Bouaru, kde máme velkou klášterní školu, byl jsem zodpovědný za 250 dětí a opravdu jsme měli strach. Přitom jsme chtěli jít dětem příkladem a zůstat na místě a pokračovat přes to všechno v práci. Potom jsem jel do Bozoum, kde bylo potřeba začít úplně od nuly, protože misie byla opuštěna a rebelové všechno vyplenili a zničili. Museli jsme vrátit odvahu místním lidem, znovu pomalíčku začít a všechno vystavět. Ale bylo to pořád nebezpečné kvůli banditům, kteří zůstávali v okolí a ohrožovali vesničany. Ti utíkali do Bozoum, v jednu chvíli tu bylo 12 000 uprchlíků (Bozoum má 30 000 obyvatel – pozn. red.). Mír a spravedlnost jsou velmi důležité – snažíme se mít oči otevřené a přinejmenším se ozvat proti nespravedlnosti, násilným činům, korupci a snažíme se vytvářet podmínky pro dialog mezi stranami, mezi nimiž je napětí (rebelové, banditi a vláda).

10/15 (Seléka)

10/15 je jméno z bitvy. K čemu přesně váže, je možná lepší nevědět. Znat osudy rebelů ze Seléka je prakticky nemožné. S ozbrojenými vojáky na ulici je lépe si nezačínat. Něco mají ale všichni společné. 10/15 není Středoafričan - je ze sousedního Čadu, mluví arabsky. Je negramotný, neumí číst ani psát. Nosí amulety "gris-gris", aby ho ochránili před kulkami. 10/15 je také velmi mladý, rozhodně mladší, než vypadá. Nejspíš mu není ani 18. Živí se jako žoldák, loupe a krade, určitě už i zabil několik lidí.

Aurelio se s 10/15 setkal několikrát.

Poprvé, když Aurelio organizoval setkání rebelů ze Seléka a uprchlíků na Bozoumské misi - bylo to velmi emotivní. Ze zprávy Aurelia:

... "Dnes ráno máme na půl devátou domluvenou schůzku. A došlo na překvapení: „plukovník“ Séléky Yahaya přijíždí o pět minut dříve...! Zřejmě se poučil z včerejší lekce. Přichází s „plukovníkem“ Ibrahimem, s „10/15“ a jejich doprovodem, který je víc vyzbrojen amulety gris-gris než zbraněmi. Je jich opravdu mnoho... a delegáti uprchlíků začínají mluvit. Vyjadřují své obavy a strach, hovoří o tom, že není zajištěna bezpečnost. Zrovna tuto noc Seléka vypálila dva domy a ukradla jeden telefon.... Ženy ale mají více odvahy než muži! Jedna žena mluvila o tom, že jí příslušníci Seléky minulý pátek zabili muže. Má sedm malých dětí a nic víc...! Při jejím svědectví teklo mnoho slz...

Potom jsem si vzal slovo já. Konečně! Celé měsíce jsem čekal na tuto chvíli, kdy budu moci veřejně vykřičet, čím vším se Seléka proviňovala a veřejně to před nimi vyslovit.

A spustil jsem: Seléka tvrdí, že uprchlíci (kterých je nyní na misi 4500), se mohou vrátit domů. Ale nikdo nikde nemá žádnou záruku bezpečnosti. Řekl jsem, že problém nejsou muslimové, ale oni, Seléka. Zabíjejí, házejí mrtvá těla do řeky, dokonce přijeli kvůli tomu zástupci Červeného kříže, k jejichž protestům jsem se přidal i já. Mrtvá těla jsme z řeky jsme vyzvedávali a pohřbívali... Je to Seléka, kdo vězní lidi a mučí je. Je to Seléka, která páchá zločiny.

Promluvil jsem k „10/15“: „Jsi to ty, kdo před radnicí na mě křičel proto, že odsuzuji vaše zločiny. Jsi to ty, kdo jsi říkal, že mě přijdeš zabít“. Je to Seléka, kdo rabuje a krade, vytváří bariéry, místo aby lidi chránila. Jste to vy, kdo vydírá lidi, okrádá a chrání jen své vlastní kapsy ...

Dál jsem jim řekl, že i poté, co se do Bozoum v srpnu přestěhovali lidi, kteří museli uprchnout a opustit své domovy (je jich už více než 8000), vydírali i řidiče kamiónů, kteří jim sem přiváželi potravinovou pomoc a museli Seléce zaplatit za to, že vjeli do města...

Opakuji znovu: „Vy chcete, aby se lidi vrátili zpět do města, do svých domovů... ale tuto noc jste zapálili dva domy, ukradli telefon... Jak vám mohou lidi věřit?“

Pokračoval jsem, že máme (na misi) otevřené dveře pro všechny, křesťany i muslimy. Dáváme jídlo lidem, kteří jsou na misi, ale dali jsme ho také 2200 lidem z kmene M'Bororo, kteří uprchli ukrýt se do mešity... Nemáme žádné problémy s muslimy. Problém je Seléka.

Seléka poslouchala... a uvidíme.“

Podruhé když se Aurelio a 10/15 setkali, role se otočili. Muslimové opouštěli Bozoum. Aurelio spolu s vojáky MISCA pomáhal při jejich evakuaci. Muslimové měli odjet ve dvou fázích. Seléka v té první. Zbylí muslimové se báli, že zůstanou bez Seléky na pospas Antibalace. Aurelio marně vysvětloval, že s nimi zůstanou vojáci MISCA. Situace se stala nepřehlednou. Začalo se střílet do vzduchu. Někdo Aurelia popadl a schoval ho do auta. Aureliův vůz však obklopil dav muslimů a začali na něj házet kameny. V té chvíli to byl ale překvapivě 10/15, jeden z nejhorších rebelů Seléka, kdo Aurelia zachránil. Právě on se totiž postavil beze zbraně mezi rozrušený dav muslimů a zabránil mu, aby Aurelia zabil, nebo zranil. Chránil ho proti vlastním lidem a riskoval u toho vlastní život.

VOJTĚCH BÍLÝ

Ve 20 letech, po ukončení střední školy ve francouzském Dijonu, se Vojta, vydal jako dobrovolník SIRIRI do Středoafričské republiky. Měl učit francouzštinu a tělocvik na střední škole v Bozoum, kterou SIRIRI podporuje. Konflikt, který během jeho působení nabral na intenzitě, ale mnohé věci změnil. Do areálu misie, kde je i „Vojtova“ střední škola, dorazilo najednou několik tisíc uprchlíků z okolních vesnic. Vojta tak dělal co se dalo. Pomáhal s organizací některých aktivit. Fungoval jako důležitá „spojka“ SIRIRI při dodávkách humanitární pomoci, dělal rozhovory pro zahraniční i česká média, informoval o dění - nebo pro děti uprchlíků pořádal kurzy tance, aby si alespoň na chvíli dokázali odpočinout od náročné reality. „Nejvíce, co jsem mohl místním lidem dát, byla samotná moje přítomnost. To, že jsem neodjel, ale zůstal v kritických chvílích s nimi. Kdykoli to bylo možné, hrál jsem si s dětmi a povídali jsme si. Cítil jsem, že tak pro ně dělám možná víc, než co jim dalo celé moje učitelování.“

Vojto, jak ses dostal k cestě do SAR?

Vlastně úplně náhodou. Ve mně třímala touha odjet do Afriky už vlastně od raného dětství – rád cestuji, mám rád exotiku a dobrodružno... Časem se ale tyhle cestovatelské choutky přetřansformovaly v konkrétní vizi – a to jet do Afriky nikoliv na „safari“ ale jet jako dobrovolník s nějakým smysluplným „posláním“.

O tomto snu se jednou dozvěděla kamarádka a ta mě odkázala na organizaci SIRIRI. Půl roku předem jsem shromažďoval středoafričské učební materiály a seznamoval se s osnovami. Od SIRIRI jsem měl fotky, záznamy a vyprávění misionářů. Myslím, že jsem dopředu věděl všechno, co se vůbec dalo zjistit.

Co jsi ve Středoafričské republice dělal a k čemu to bylo dobré?

K čemu to bylo dobré? To je vlastně docela těžká otázka... Já si určitě nemyslím, že by celé to 10 měsíční působení mělo nějaký zásadní nebo dokonce globální dopad – to určitě ne. De facto se jednalo o velmi zanedbatelné množství dětí, kterým jsem možná snad pomohl se vzděláním – a to ještě samozřejmě záleželo na kvalitě výuky... Je to přece jenom kapka v moři, která se ale taky počítá.

Dlouho jsem přemýšlel před odjezdem, zdali ta cesta má vůbec smysl, jestli budu něco platný, zdali nebudu spíš překážet... Dospěl jsem k závěru, že to smysl má. Měl jsem přece jenom dobře zažitý francouzský školský systém, uměl jsem dobře jazyk a v SAR je kvalitních učitelů – tedy lidí, kteří mají alespoň nějaké základní vzdělání v oboru, jenž by měli učit, velký nedostatek. Přestože jsem jed do SAR jako pouze s čerstvou francouzskou maturitou, měl jsem znalosti a rozhled, které bohužel většina profesorů do značné míry postrádala. Měl jsem tedy produkt, měl jsem co nabídnout a v tom jsem byl i ujištěn od misionářů před mým odjezdem.

Ve výsledku si myslím, že lokálně – pro to malé množství lidí, se toho dalo za těch několik měsíců udělat spoustu, mohl jsem toho předat poměrně hodně... Zároveň ale netvrdím, že jsem nic nezískal.. Troufnu si dokonce říct, že SAR mi za tu dobu v důsledku dala daleko víc než jsem já byl schopný dát jí... A je to skvělé.

(Vojtovi Bílému vyšla také kniha "Když padají manga".)

CÉDRIC OUANEKPONE (křesťan)

Cédric Ouaneppone studuje medicínu. SIRIRI ho finančně podporuje při jeho studiích. Ve vypjaté a nebezpečné době konfliktu v SAR, Cédric nejprve prakticky sám vedl celou okresní nemocnici v Bozoum, kde byl zrovna na praxi. Doktoři odsud totiž utekli, poté, co jim stát přestal dávat peníze. Když se Cédric vrátil domů, do hlavního města Bangui, kde i suduje na univerzitě, pracoval jako zdravotník v uprchlickém táboře. Cédric nikdy nešetří úsměvem. Je také hluboce věřící. V Bangui se snaží také předávat co se naučil a pracovat s mladými lidmi.

Můžeš se představit?

Jmenuji se Cédric Patrick Le Grand Ouaneppone. Narodil jsem se 8. března 1986 v Bangui. Bydlím ve Fatimě, 6. obvodu Bangui, studuji sedmým rokem lékařství na Fakultě zdravotních věd Univerzity v Bangui. Zároveň jsem prezidentem Klubu RFI Bangui FONONON, což je kulturní a vzdělávací organizace pro mladé. V roce 2007 jsem také založil Unii bývalých karmelitánských seminaristů, což je asociace sjednocující mladé bývalé seminaristy kolem lidských hodnot. Jsem spoluzakladatelem a viceprezidentem nevládních organizací *Divky a ženy pro rozvoj lidských práv (JFDDH)* a *Ženy a děti pro ekologii a rozvoj (FEED)*.

Středoafriická republika prochází po několik měsíců, přesně od 12. prosince 2012, tragédií. Jaké jsou, podle tebe, kořeny této krize, která ještě zdaleka není u konce ?

Dovolte mně především se poklonit památce všech těch, kteří ztratili život nebo smysl své existence v této strašné tragedii, pro jejíž popsání nemáme dostatečně silná slova. Skutečných základních příčin je mnoho, ale znalci neumějí dát jeden vyčerpávající seznam. Podle mého skromného názoru je vše částí strukturálního konfliktu. Jedna část země byla totiž zanedbávána a ponechána na milost kořistníkům všeho druhu vládami, které se střídaly u moci na pozadí chudoby a ekonomické zaostalosti země. Nedostatek škol, dopravní infrastruktury, odborných pracovníků (ve vzdělávání, lékařství, ...) je v některých částech země velice smutná realita, kterou nikdo nemůže popřít, stejně jako klanové řízení a protěžování příbuzných a známých, korupce, hospodářský rozklad způsobený předchozími režimy. Jenže, byly nutné všechny ty katastrofické násilnosti, aby právo začalo být opět vymáháno? A ještě k tomu na lidech, kteří jsou oběťmi jako ti ostatní? K tomu ještě nutno přidat ztrátu vlastenectví, průměrnost a egoismus středoafriických politiků manipulovaných a podrobených žoldněřím, beztrestnost, analfabetismus, ztráta praxe služebního postupu podle zásluhovosti, nedostatek upřímného dialogu, v důsledku čehož se nakupila nenávisť v srdcích lidí a vyústila ve výbuch, jehož dopady dnes zažíváme. Nebudu hovořit o rozsáhlosti našeho přírodního bohatství, které vyvolává chtivost zlodějů a kořistníků, kteří mají zájem na tom, abychom byli rozděleni a naše vzájemné zabíjení jim dovoluje chopit se svých příležitostí ... Nehovořím o tom, protože je na nás, abychom řekli tomuto ne podobně, jako to řekl Martin Luther King: „Musíme se naučit žít dohromady jako bratři, jinak zemřeme dohromady jako pitomci.“

Co říkáš těm, kteří stále tvrdí, že to, o co se jedná ve Středoafriické republice, je konflikt mezi křesťany a muslimy?

To je úplně chybné. Mám velký respekt k médiím, protože je stále považují za nejlepší povolání na světě. Bohužel jsem strašně šokován touto mediální kampaní kolem údajného mezináboženského konfliktu...

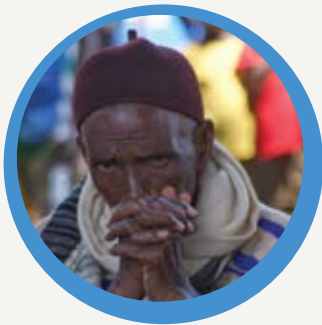
Jednoduše věřím, že opravdový muslim, jako jsou ti, které jsem poznal, nemůže zkřivit vlas křesťanovi a také naopak. Není to kvůli tomu, že někdo je vybaven křížem a jiný modlitebním řemínkem, nebo že musí ukrývat nějakou část, aby bylo možné udělat závěr, že někdo je křesťanem nebo muslimem, stejně jako nestačí pouhé tvrzení z jeho strany. Náboženští vůdcové prokázali dostatečně jednohlasně a solidárně, že jsou proti takovému zjednodušování...

Jako mladý člověk, co jsi udělal nebo plánuješ udělat pro vyřešení této krize?

Pro mladého člověka je prvořadou věcí dát příklad.... Já především dávám své zdravotnické znalosti do služeb pacientů na místech, kam byli vyhnáni, bez rozdílu, dokonce v mešitě KM5 (kam jsem doprovázel ve dvou případech jednoho muslima z nevládní organizace *Miséricorde*, abych vyšetřil nemocné a předepsal jim léky)....

Kterých pět slov by tě mohlo nejlépe charakterizovat ?

čestnost, odvaha, altruismus, zdrženlivost, nezávislost.

Imám v Bozoum

Imám je muslimským duchovním a zároveň důležitým představitelem muslimské komunity. Bozoumský imám a Aurelio jsou přátelé. Je to starý pán s trochu nepříjemným hlasem. Když mluví, je mu občas špatně rozumět. Oba dva, imám i Aurelio aktivně v Bozoum vystupovali proti násilí.

Jedním z jejich společných vystoupení bylo společné slovo v bozoumském kostele začátkem prosince 2013. Nejprve mluvil Aurelio, který vyzval lidi, aby se vrátili ke společnému sousedskému životu v míru. Pak předal slovo imámovi. Dokud mluvil Aurelio - bylo ticho. Avšak jakmile se objevil imám, lidé začali pískat, hučet, vykřikovat, odcházet...Imám přitom mluvil o tom, že i muslimové trpí, že čelí násilí od Antibalaky a o tom jak důležité je snažit se zachovat přátelské soužití obou komunit. Lidé to ale nevzali. "Lidé se pořád bojí" komentoval situaci Aurelio, "bude ještě trvat, než se nám povede vrátit se k životu v míru".

Bojovník Anti-balaky

Bojovníci Anti-balaky mají k tomu, co si člověk představí pod pojmem voják hodně daleko. Anti-balaka je spíš domobrana tvořená farmáři. Během měsíců řádění Seléky často přišli o všechno. O úrodu, o dům, o zásoby obilí, nebo o někoho blízkého. Proto se chopili zbraně. V okolí poté co přestali fungovat úřady i policie nebyl nikdo kdo by zajistil spravedlnost, tak jí vzali do vlastních rukou. Když ale měli v rukou zbraně oni, chovali se často stejně jako předtím Seléka.

Bojovníci Anti-balaky jsou většinou negramotní. Jsou to křesťané nebo animisté. Jsou vyzbrojeni mačetami, nebo po domácku vyrobenými puškami.

Jmenuji se **Filip Rosenkranc**. Třináct let jezdím jako vedoucí na tábory a víkendové akce v přírodě. Vystudoval jsem mezinárodní vztahy a 9 měsíců strávil v Africe. Vždy mne bavilo hledat spojení mezi různými lidmi, různými místy a přírodou – takové globální pojetí Galénova přátelství (a propojení) rozrůzněných. Lákalo mě globální témata přinášet a nabízet dalším.

Zkoušel jsem to na vlastní pěst, nevěděl pořádně, jak do toho, někdy se program povedl, ale například zkoumání virtuální vody skončilo hádkou, kolik vody je potřeba na vypěstování rajčete.

Nyní se věnuji globálnímu vzdělávání, které mi ukázalo cestu, jak tato témata přinášet lidem zajímavou formou a v bezpečném prostředí, kde je prostor pro zvědavost, pestrost názorů a svobodná rozhodnutí. Je pro mne radost pomocí této příručky dál předávat to, co pomohlo mně.

Jmenuji se **Petra Antošová**. V oblasti neziskového sektoru a globálních témat se pohybuji přes deset let. Pracovala jsem v Adře, v Člověku v tísní či v CARE. S organizací SIRIRI spolupracuji již několik let a velice si jí vážím.

O globálních tématech jsem lektorovala především na středních školách a univerzitách. V Asii a Africe jsem strávila několik let svého života a v Indii nebo Etiopii se cítím doma více nežli v České republice.

Působím také v akademické sféře – několik let učím na FHS UK předměty související s globálním vzděláváním, rozvojovým managementem a projektovým řízením. Na stejné fakultě si nyní také dodělávám doktorát.

V současné době jsem na volné noze a nabízím své konzultantské služby především v oblasti projektového managementu a vzdělávání. Baví mne pracovat s různými lidmi a pomáhat jim oživovat jejich představy o různých zajímavých aktivitách a projektech. Výrazně mne ovlivnil transkulturní přístup, který u nás popularizovala Dana Moree. Věřím, že všichni lidé jsou stejní, a objevování toho, co máme napříč kulturami a světadíly společného, mi do života přineslo mnohem více nežli školy a univerzity, na kterých jsem kdy studovala...

Jmenuji se **Hana Urbanová**. V roce 2004 jsem měla možnost strávit několik měsíců na stáži v Tanzánii v rámci programu GLEN a tato zkušenost zásadně ovlivnila můj (nejen) profesní život. Ještě během studií oboru veřejná a sociální politika na FSV UK jsem se začala věnovat globálnímu rozvojovému vzdělávání v Adře. Pak jsem se přesunula směrem k oblasti rozvojové spolupráce (dva roky jsem působila jako šéfka mise Člověka v tísní v africké Namibii a od svého návratu do ČR v roce 2010 pracuji na pražské centrále Člověka v tísní jako tak zvaný desk officer – poskytuji podporu týmům, které realizují rozvojové projekty v různých koutech světa).

V současné době se oblohou vracím víc a víc k oblasti vzdělávání – lektoruji GRV v rámci sítě GLEN, zabývám se inkluzivním vzděláváním, absolvovala jsem metodický výcvik zážitkové pedagogiky organizovaný Prázdninovou školou Lipnice. Věřím totiž, že vzdělávání – které chápu jako výchovu k odpovědnosti, svobodě, toleranci a otevřenosti – je klíčové pro to, aby se nám na této planetě žilo dobře.

Mé jméno je **Lenka Krejčová**. Vystudovala jsem učitelství náboženství, filozofie a etiky. Věnuji se lektorování globálního rozvojového vzdělávání, interkulturního vzdělávání, primární prevence rizikového chování a programů osobnostního rozvoje. Má práce mě baví jak pro barevnost tematické náplně, tak pro možnost setkávat se s lidmi různého věku – od dětí v mateřských školách přes žáky základních škol, studenty středních a vysokých škol až po pedagogy či sociální pracovníky. Vážím si příležitosti hovořit s druhými o tématech, která se nás bezprostředně dotýkají a k nimž – ať chceme, či nechceme – zaujímáme postoj.

Moc ráda cestuji, poznávám nové lidi a objevuji kouzla blízkých i vzdálených míst. Mou prozatím nejnavštěvovanější destinací je oblast Blízkého východu. Jmenuji se Hana Krejsová. Globálnímu vzdělávání se věnuji od roku 2007, kdy jsem se zúčastnila programu GLEN a strávila tři měsíce jako učitelka ve škole v Zambii. Od té doby se globální a interkulturní vzdělávání stalo náplní mé pracovní činnosti i volného času. Školila jsem dalších sedm let pro program GLEN, INEX, AFS Mezikulturní programy, Člověka v tísní, jsem spoluautorkou několika metodik interkulturního vzdělávání, věnuji se zážitkové pedagogice, osobnostnímu rozvoji a dětské psychoterapii. S volnočasovou prací s dětmi jsem začala během střední školy, kdy jsem spoluorganizovala tábory, víkendové a zážitkové akce pro děti s postižením i bez něj, k této činnosti se ráda ve volných chvílích vracím dodnes.

Jmenuji se **Hana Krejsová**. Globálnímu vzdělávání se věnuji od roku 2007, kdy jsem se zúčastnila programu GLEN a strávila tři měsíce jako učitelka ve škole v Zambii. Od té doby se globální a interkulturní vzdělávání stalo náplní mé pracovní činnosti i volného času. Školila jsem dalších sedm let pro program GLEN, INEX, AFS Mezikulturní programy, Člověka v tísní, jsem spoluautorkou několika metodik interkulturního vzdělávání, věnuji se zážitkové pedagogice, osobnostnímu rozvoji a dětské psychoterapii. S volnočasovou prací s dětmi jsem začala během střední školy, kdy jsem spoluorganizovala tábory, víkendové a zážitkové akce pro děti s postižením i bez něj, k této činnosti se ráda ve volných chvílích vracím dodnes.

